

Eksperimentalna primjena lombardskog modela Karte rizika na odabranim kulturnim dobrima grada Rijeke

Radelić, Anja

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:994409>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-14**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FILOZOFSKI FAKULTET

Odsjek za povijest umjetnosti

Diplomski rad

EKSPERIMENTALNA PRIMJENA LOMBARDSKOG MODELA
KARTE RIZIKA NA ODABRANIM KULTURNIM DOBRIMA
GRADA RIJEKE

Anja Radelić

Mentor: dr. sc. Franko Ćorić, doc.

Komentorica: dr. sc. Jasenka Gudelj, izv. prof.

Zagreb, 2020.

Temeljna dokumentacijska kartica

Sveučilište u Zagrebu

Diplomski rad

Filozofski fakultet

Odsjek za povijest umjetnosti

Diplomski studij

EKSPERIMENTALNA PRIMJENA LOMBARDSKOG MODELA KARTE RIZIKA NA ODABRANIM KULTURNIM DOBRIMA GRADA RIJEKE

Experimental Application of the Lombard Model of Risk Map on Chosen Cultural Goods of
the City of Rijeka

Anja Radelić

SAŽETAK

Diplomski rad donosi pregled razvoja ideje i metodologije Karte rizika kao instrumenta i strategije preventivne zaštite spomenika. Na primjeru tri odabrana kulturna dobra grada Rijeke – crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije, palače Bakarčić i lučkih skladišta 12 (XIII) i 13 (XV) – pokazuje primjenu prilagođenog (deskriptivnog) modela Karte rizika, koji se prvenstveno oslanja na posebnosti regionalnog, lombardskog modela. Pritom se, osim ranjivosti odabranih kulturnih dobara, opasnosti okoliša i rizika za pojedino dobro koji iz toga proizlaze, prikazuju i mogućnosti i prepreke za provedbu Karte rizika u Hrvatskoj. Uz kontekst određen metodologijom Karte rizika, odabrana kulturna dobra prikazana su i u širem, povijesnoumjetničkom kontekstu te su na taj način otvorena i neka dodatna pitanja o samim spomenicima. Rezultat rada jesu prijedlozi prioriteta u konzerviranju među trima odabranim kulturnim dobrima te, u skladu s temeljnom idejom Karte rizika, ukazivanje na potrebu za manjim i redovitim zahvatima održavanja. S obzirom na eksperimentalni karakter istraživanja i posljedične prilagodbe ključnim rezultatom smatra se ipak ponovno skretanje pozornosti na strategiju preventivne zaštite i prezentacija Karte rizika kao kvalitetne, primjenjive i efikasne metode.

Rad je pohranjen u: knjižnici Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Rad sadrži: 184 stranice, 51 reprodukciju, 14 priloga. Izvornik je na hrvatskom jeziku.

Ključne riječi: crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije, Karta rizika, lučka skladišta 12 (XIII) i 13 (XV), palača Bakarčić, preventivno konzerviranje

Mentor: dr. sc. Franko Ćorić, doc., Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Komentorica: dr. sc. Jasenka Gudelj, izv. prof., Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Ocjenjivači: dr. sc. Franko Ćorić, doc., Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

dr. sc. Jasenka Gudelj, izv. prof., Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

dr. sc. Marko Špikić, red. prof., Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Datum prijave rada: 8. travnja 2020.

Datum predaje rada: 28. kolovoza 2020.

Datum obrane rada: 29. rujna 2020.

Ocjena: _____

Ja, Anja Radelić, diplomantica na Istraživačkom smjeru – modul Konzervatorstvo diplomskoga studija povijesti umjetnosti na Odsjeku za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, izjavljujem da je diplomski rad pod nazivom „Eksperimentalna primjena lombardskog modela Karte rizika na odabranim kulturnim dobrima grada Rijeke“ rezultat mog istraživanja i u potpunosti samostalno napisan. Također, izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije izravno preuzet iz nenavedene literature ili napisan na nedozvoljen način, te da se tekst u potpunosti temelji na literaturi kako je navedeno u bilješkama, uz poštivanje etičkih standarda u citiranju i korištenju izvora.

U Zagrebu, 28. kolovoza 2020.

Anja Radelić

SADRŽAJ

UVOD.....	1
1. PREVENTIVNA ZAŠTITA I KARTA RIZIKA.....	3
Razvoj ideje od preventivnog konzerviranja do Karte rizika.....	3
Metodologija i primjena Karte rizika.....	10
Preventivna zaštita i uvjeti za primjenu Karte rizika u Hrvatskoj.....	19
2. GRAD RIJEKA I ODABRANI SPOMENICI OD KRAJA 17. DO KRAJA 19. STOLJEĆA	24
3. ANALIZA UGROŽENOSTI ODABRANIH KULTURNIH DOBARA	47
Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije	52
Palača Bakarčić.....	61
Lučka skladišta 12 (XIII) i 13 (XV)	71
Prijedlog prioriteta	77
4. ZAKLJUČAK	80
PRILOZI.....	84
POPIS IZVORA.....	172
POPIS LITERATURE.....	176
POPIS SLIKOVNIH PRILOGA.....	182
SUMMARY	184
KEY WORDS	184

UVOD

Cesare Brandi, osnivač i prvi ravnatelj Središnjeg instituta za konzerviranje i restauriranje u Rimu, zapisao je kako prepoznavanje objekta kao umjetničkog djela nameće moralni imperativ njegove zaštite i prenošenja u budućnost. Osim toga, definirao je preventivno restauriranje kao „njegu, uklanjanje opasnosti i osiguravanje poželjnih uvjeta“ za umjetničko djelo.¹ Na tim se temeljima razvio koncept preventivnog konzerviranja, kao suprotnost restauriranju, usmjerenom na tretiranje već nastale štete.²

Preventivno konzerviranje kao ideja počiva s jedne strane na neponovljivosti izgubljenog djela, nenadomjestivosti izvorne materije unatoč sofisticiranim znanjima i tehnikama, a s druge strane na brizi o kontekstu, čije reguliranje pomaže ne samo u očuvanju fizičkog integriteta djela, već i u očuvanju drugih vrijednosti³ – poput estetske ili čak uporabne – na koje neizravno utječe. U praksi to znači ulaganje napora u očuvanje nepromijenjenog stanja spomenika, prvenstveno reguliranjem uvjeta okoliša u kojima se nalazi, ali istovremeno ne znači *ruskinovsko* suzdržavanje od bilo kakvih intervencija na samom spomeniku. Baš naprotiv, primjereni, minimalni zahvati osiguravaju trajnost materije i dostizanje krajnjeg cilja, a to je prepuštanje spomenika u ruke budućim generacijama⁴ – i to spomenika istovjetnog onom koji smo zatekli, ali pripremljenog da izdrži daljnji tijek vremena.

Pod okriljem spomenutog Središnjeg instituta za konzerviranje i restauriranje u Rimu 1980ih razvijena je Karta rizika (tal. *Carta del Rischio*), utemeljena na načelima preventivnog konzerviranja i na promišljanjima povjesničara umjetnosti, likovnog kritičara i ravnatelja Instituta Giovannija Urbanija.⁵ Karta rizika ujedno je instrument i strategija: unaprijed utvrđenom metodologijom propitujući dvije glavne kategorije rizika za spomenike – individualnu ranjivost spomenika i opasnost okoliša⁶ – a zatim objedinjujući tako dobivene podatke o svim spomenicima nekog područja, ona omogućava postavljanje prioriteta,

¹ Cesare Brandi, *Theory of restoration*, Firenze: Nardini Ed., 2005., 79.

² Simon Lambert, „Italy and the history of preventive conservation“, u: *Conservation, Exposition, Restauration d'Objets d'Art EGG 1* (2010.) 7.

³ Cesare Brandi, 2005., 81.

⁴ Marco Dezzi Bardeschi, *Restauro: punto e da capo*, Milano: Franco Angeli, 1991., prema: Tancredi Carunchio, *Dal restauro alla conservazione : introduzione ai temi della conservazione del patrimonio architettonico*, Roma: Kappa, 1997., 171.

⁵ Simon Lambert, 2010., 10.

⁶ Maria Luisa Germanà, „Significati dell'affidabilità negli interventi conservativi“, u: Alberto Sposito, *La conservazione affidabile del patrimonio architettonico*, Palermo: Flaccovio Dario, 2004., prema: Roberto Cecchi, Paolo Gasparoli, *Prevenzione e manutenzione per i beni culturali edificati*, Firenze: Alinea, 2010., 51.

planirano konzerviranje, prevenciju štete, adekvatno upravljanje građevinom, ali i okolišem, odnosno krajolikom.⁷ Karta rizika, ako postoje uvjeti za njezinu primjenu, praktičan je i prilagodljiv instrument, jer podrazumijeva preuzimanje već gotovih, javno dostupnih podataka o okolišu, uglavnom samo vizualni pregled građevine (kao najmanje tehnički i financijski zahtjevan, ali i najmanje invazivan način), dopušta realne situacije poput nedostupnosti pojedinih dijelova građevine za pregled te, konačno, za cilj ima financijski održivo, objektivno (na usporedivim činjenicama) postavljanje prioriteta u konzerviranju.

Kod primjene Karte rizika u Italiji zadaće su podijeljene između regionalnih službi zaštite i nacionalne, središnje službe.⁸ Namjera je ovog rada pokušati primjeniti metodologiju Karte rizika u opsegu koji bi pripadao ingerenciji regionalne službe. Osim asocijacije na regionalne zadaće, „lombardski model“ podrazumijeva i korištenje pojedinačnih alata, poput obrazaca za pregled građevina, koje je regija Lombardija (jednako kao i druge regije, prema svojim potrebama) prilagodila u odnosu na osnovni nacrt.⁹ Također, Lombardija je napravila korak dalje i u promišljanju mogućnosti koje proizlaze iz same temeljne ideje Karte rizika te je razvila i druge korisne alate preventivne zaštite, upotrebljive paralelno i u skladu s ciljevima Karte rizika, poput priručnika za korištenje namijenjenog korisnicima ili upraviteljima kulturnih dobara.¹⁰

Eksperimentalnom primjenom lombarskog modela Karte rizika u ovom radu nastojat će se utvrditi ranjivost i opasnosti okoliša za tri pojedinačna kulturna dobra u gradu Rijeci te na temelju toga ustanoviti prioritete među njima kako bi se pokazao način provedbe metode, ali i utvrdila njezina primjenjivost, odnosno uvjeti za primjenu u zadanom kontekstu. Područje Rijeke odabrano je radi razmjerno dostupnih podataka o opasnostima okoliša i njihovoj rasprostranjenosti, koja je uostalom takva da se očekivalo jednostavnije razgraničenje rizika za pojedine spomenike.

Odabrana kulturna dobra su crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije, palača Bakarčić i lučka skladišta 12 (XIII) i 13 (XV) na Budimpeštanskom pristaništu. Sva tri dobra su zaštićena i upisana u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske, a odabrana su prema kriteriju prisutnosti pojedinih rizika i očekivanom zatečenom stanju, kako bi se najjasnije ustanovile

⁷ Marco Dezzi Bardeschi i sur., „Approcci metodologici“, u: *Il manuale del restauro architettonico*, ur. Luca Zevi, Roma: Mancosu Editore, 2002., H 24.

⁸ *Carta del Rischio*, <http://www.cartadelrischio.it/ita/poli.asp> (26.7.20.)

⁹ *The Risk Map of Cultural Heritage*, <http://www.aec2000.eu/riskmap/english.htm> (26.7.20.)

¹⁰ Rossela Moioli, „Il manuale d'uso“, u: *La conservazione programmata del patrimonio storico architettonico*, ur. Stefano Della Torre, Milano: Guerini, 2003., 77.

razlike i postavili prioritete. Međutim, navedena kulturna dobra prikazat će se ne samo iz konzervatorske perspektive (u smislu stanja građevine i materijala), već i u širem povijesnoumjetničkom kontekstu, kako bi se barem ukratko ocrtala njihova kompleksnost i vrijednost, koja, dakako, nije samo materijalne prirode. S obzirom na trenutno stanje održavanja kulturnih dobara u Hrvatskoj i pesimizam koji ga prati pretežno u financijskom aspektu, s obzirom na učestalu pojavu rizičnih događaja te s obzirom na ne sasvim adekvatno stanje pripravnosti za reakciju nakon nesreće, poznavanje i praćenje stanja svakog pojedinačnog kulturnog dobra, poznavanje prioriteta, mala, ciljana i ustrajna ulaganja u održavanje te odgovorno i sporazumno upravljanje i kulturnim dobrom i okolišem moglo bi donijeti značajni boljitak. Za primjer u ocrtavanju ozbiljnosti situacije dovoljno je uzeti čak i samo jednokratne događaje poput potresa (posljednji jači u Rijeci bio je 13. svibnja, 3.9 prema Richteru¹¹) ili požara (u neposrednoj blizini zaštićenih lučkih skladišta planuo 11. srpnja¹²), a dodatan rizik predstavljaju još i kumulativni procesi. S druge strane, nedostatna priprema nadležnih službi u slučaju nesreće viđena je u Zagrebu u danima nakon potresa 22. ožujka, a ranije je primjećena i na razini čitave Europske Unije.¹³ Karta rizika, posebno pragmatično na primjeru Lombardije, služi upravo kao instrument za prikupljanje ranije navedenih informacija i dugoročno planiranje konzerviranja te je, uza sve već spomenute prednosti, umrežen sustav čije funkcioniranje kontinuirano osigurava provođenje strategije preventivne zaštite spomenika na regionalnoj i nacionalnoj razini.

1. PREVENTIVNA ZAŠTITA I KARTA RIZIKA

Razvoj ideje od preventivnog konzerviranja do Karte rizika

Kako je i ranije spomenuto, razvoj misli o preventivnoj zaštiti u Italiji, koja je direktno utjecala na razvoj Karte rizika, može se pratiti od Cesarea Brandija, iako su se i prije njega ponegdje provodile preventivne mjere zaštite spomenika. Te su se mjere češće odnosile na zbirke pokretne baštine, a među najpoznatijim zagovarateljima bio je Pietro Edwards, venecijanski konzervator s kraja 18. stoljeća. Zanimljivi su i raniji projekti za zaštitu

¹¹ HRT Vijesti: Potresi kod Rijeke i Crikvenice, <https://vijesti.hrt.hr/614413/potres-kod-rijeke> (26.7.20.)

¹² HRT Vijesti: Veliki požar u riječkoj luci, <https://vijesti.hrt.hr/633484/velik-pozar-u-rijeckoj-luci> (26.7.20.)

¹³ Alessandra Bonazza i sur., *Safeguarding Cultural Heritage from Natural and Man-Made Disasters: A comparative analysis of risk management in the EU*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018., 9.

Rafaelovih freski u Rimu, koji su još 1659. i 1702. predviđali zaštitu freski od vlage i prašine, ali i neopreznih crtača, kopista, koji su kapanjem boje mogli nanijeti štetu.¹⁴

Kada je 1939. u Rimu osnovan Središnji institut za konzerviranje i restauriranje kao „prvo [talijansko] državno tijelo za zaštitu umjetničkog naslijeđa“ na njegovom je čelu bio **Cesare Brandi**.¹⁵ Njegova teorija restauriranja stavila je naglasak na prevenciju, očuvanje estetske „slike“ djela i materijala koji ju nosi. Brandi je isticao kako definiranje preventivnih mjera prethodi postupak istraživanja, a njega svakog pojedinačnog spomenika je drugačija.¹⁶ Također, govoreći o materijalu i uvjetima okoliša koji na njega utječu, Brandi je ustanovio kako je riječ o „objektivnijim poljima“ koja su kao takva manje podložna interpretaciji.¹⁷ Sva istaknuta Brandijeva razmišljanja, a naročito osvrta na okoliš i „osiguravanje povoljnih uvjeta“¹⁸ (što je, uostalom, dio njegove definicije preventivnog restauriranja), bit će značajna i utkana u kasnije ustanovljene konvencije, a unutar Karte rizika, kako ju je zamislio njezin začetnik Giovanni Urbani, preći će iz „teorijske apstrakcije“¹⁹ u konzerviranje usmjereno „konkretnoj akciji i mjerljivim rezultatima“.²⁰

Netom po osnutku Instituta, u vrijeme Drugog svjetskog rata, u Italiji je osnovano i privremeno tehničko vijeće koje je imalo zadaću osiguravati pokretnu i nepokretnu baštinu u uvjetima oružanih sukoba,²¹ a kasnije (1964.) i tzv. Franceschinijeva komisija, koja se trebala suočiti s poslijeratnom situacijom i, među ostalim, revidirati zakone i organizaciju zaštite spomenika. Komisija je donijela nekoliko preporuka, među kojima i osnivanje Središnjeg ureda za katalogiziranje i dokumentaciju (osnovan 1969.)²², a Lambert ističe „holistički pristup zaštiti spomenika“ kao najvrijedniji aspekt djelovanja komisije.²³ Krajem 1960ih i 1970. djelovale su još dvije komisije, Papaldo I i II, no rezultati svih triju komisija uglavnom nisu dočekali praktičnu primjenu. To se objašnjava djelovanjem snažnog građevinskog lobija

¹⁴ Simon Lambert, 2010., 2.

¹⁵ Marco Dezzi Bardeschi i sur., 2002., H 3.

¹⁶ Cesare Brandi, 2005., 81.

¹⁷ Cesare Brandi, 2005., 83.

¹⁸ Cesare Brandi, 2005., 79.

¹⁹ Simon Lambert, *Storia della conservazione preventiva. La formazione di una coscienza collettiva*, diplomski rad, Urbino: Università degli Studi di Urbino, 2008., prema: Simon Lambert, 2010., 8.

²⁰ Simon Lambert, 2010., 8.

²¹ Simon Lambert, 2010., 5.

²² Simon Lambert, 2010, 6.

²³ Simon Lambert, 2010, 7.

koji je u sprezi s vladom ometao rad komisija, sporom i neučinkovitom birokracijom i promjenama prioriteta općenito.²⁴

Na međunarodnoj razini istovremeno je, u kontekstu zaštite spomenika i ambijenta, važna postala Venecijanska povelja (1964.), a zatim i osnutak ICOMOS-a (1965.), jer su doprinjeli integriranom konceptu zaštite, s fokusom širim od samog spomenika²⁵, što je, dakako, ujedno i jedan od ključnih postulata Karte rizika.

Godinu dana kasnije, 1966. godine, na Siciliji se pokrenulo veliko klizište, a u Veneciji se dogodila poplava. Ti su događaji u kratkom razdoblju potaknuli zabrinutost javnosti za sigurnost i spomenike.²⁶ **Giovanni Urbani** bio je student, a zatim i suradnik Cesarea Brandija.²⁷ Vjerovao je kako se očuvanje prirode i spomenika mora odvijati istovremeno i nadopunjavati se međusobno.²⁸ Bio je zagovaratelj preventivnog konzerviranja, uloge znanosti i odlučivanja o konzerviranju na znanstveno utemeljenim činjenicama, ali je isto tako inzistirao i na globalnom rješavanju problema i na sagledavanju „velikog uzorka“, a ne samo individualnih spomenika.²⁹ Valja spomenuti kako je Urbani za konzerviranje koje je promicao koristio izraz „programirano (odnosno planirano) konzerviranje“ jer je smatrao kako se ono ustvari temelji na tehnici koja pomaže planirati intervencije u određenim intervalima.³⁰ Urbani je postao ravnatelj Središnjeg instituta za konzerviranje i restauriranje 1973. godine³¹, a Institut je već 1976. predstavio njegov „Pilot plan za planirano konzerviranje kulturne baštine Umbrije“.³² Osnovna ideja pilot plana bila je isprobati metodu koja će omogućiti dublje razumijevanje ranjivosti umbrijske kulturne baštine i njezinu izloženost štetnim čimbenicima okoliša.³³ Već u prvoj fazi plana prikupljena je značajna količina informacija te su izrađene zemljopisne karte s prikazanom rasprostranjenošću spomenika na teritoriju Umbrije te potencijalno opasni uvjeti okoliša za spomenike na pojedinim područjima. Urbani je naglašavao važnost obuke konzervatora u pravcu planiranog konzerviranja i uporabe takvih

²⁴ Bruno Zanardi, „Introduzione. Le attività di tutela dopo il 1963.“, u: *Conservazione, restauro e tutela. 24 dialoghi*, Milan: Skira, 1999., prema: Simon Lambert, 2010., 6.

²⁵ Marco Dezzi Bardeschi i sur., 2002., H 4.

²⁶ Simon Lambert, 2010., 7.

²⁷ *Urbani, Giovanni, Enciclopedia Italiana – VI Appendice (2000)*, http://www.treccani.it/enciclopedia/giovanni-urbani_%28Enciclopedia-Italiana%29/ (27.7.20.)

²⁸ Lambert, 2010., 7.

²⁹ Giovanni Urbani, „Il restauro e la storia dell'arte“, u: *Intorno al restauro*, Milan: Skira, 1968., prema: Simon Lambert, 2010., 7.

³⁰ Simon Lambert, 2010., 8.

³¹ *Urbani, Giovanni, Enciclopedia Italiana – VI Appendice (2000)*, http://www.treccani.it/enciclopedia/giovanni-urbani_%28Enciclopedia-Italiana%29/ (27.7.20.)

³² Simon Lambert, 2010., 7.

³³ Simon Lambert, 2010., 7.

karata, važnost decentralizacije službe zaštite spomenika i donošenja nove legislative.³⁴ Smatrao je kako je rizik glavni kriterij određivanja prioriteta djelovanja, formiranja politike upravljanja teritorijem, prevencije i planiranih intervencija³⁵ – što zapravo sumira ideju Karte rizika i danas. Nažalost, tada ništa od navedenog nije uspješno provedeno, a Giovanni Urbani je 1983. godine podnio ostavku na mjesto ravnatelja Instituta.³⁶ Neki od razloga neuspjeha pripisuju se ondašnjoj „političkoj nezrelosti“, ali i slabim informatičkim kapacitetima.³⁷ Iako Karta rizika nije implementirana u Urbanijevo doba (jest još za života, no bez njegova sudjelovanja), njegove su ideje u srži te metode, a aktualne su i danas, možda i više nego tada. Neki autori čak smatraju kako je Urbani svojim idejama anticipirao koncept održivog razvoja.³⁸ Pri eventualnoj prilagodbi Karte rizika, odnosno njezine metode, ali i u njezinoj primjeni općenito, treba se uvijek vraćati na misaoni okvir što ga je postavio Giovanni Urbani, jer vodeći se tim načelima (bez obzira na inovacije i modifikacije) konzervator primjenjuje holistički, objektivan pristup i širi svoju perspektivu na dobrobit prirode, spomenika i ljudi. Zato je ispravno tvrditi kako je Karta rizika (u ovom kontekstu primarno kao strategija) većinski Urbanijevo zasluga.

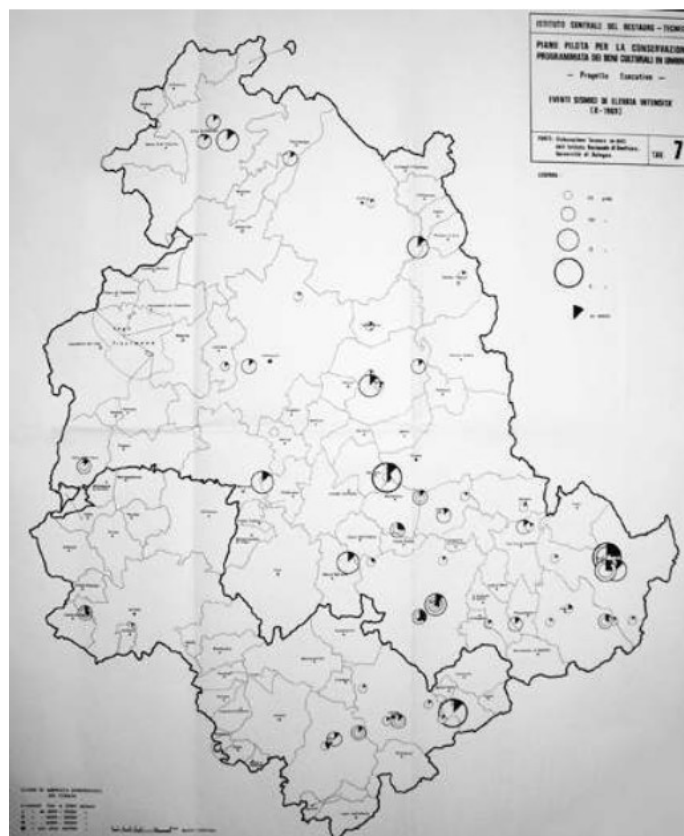
³⁴ Simon Lambert, 2010., 9.

³⁵ Giovanni Urbani, *Piano Pilota per la conservazione programmata dei beni culturali in Umbria, progetto esecutivo*, Roma, 1995., prema: Daniele Spizzichino i sur., „Beni culturali e rischio idrogeologico in Italia“, u: *Bollettino ICR* 27 (2013.), 34.

³⁶ Simon Lambert, 2010., 10.

³⁷ Giorgio Accardo i sur., „Il Sistema Informativo Territoriale della Carta del Rischio“, u: *ARKOS – Scienza e Restauro dell'Architettura* 10 (2005.), 2.

³⁸ Ninfa Cannada-Bartoli, „La carta del rischio per l'edilizia storica: un esempio applicativo“, u: *Lo spessore storico in urbanistica*, Milano: S.A.P., 1999., 89.

Slika 1. Dio Urbanijevog pilot plana: karta prikazuje distribuciju seizmičke aktivnosti u Umbriji

Međutim je tek 1987. godine spomenuti umbrijski pilot plan rezultirao konkretnim pomakom. Na inicijativu **Pia Baldija**, arhitekta unutar Instituta, pokrenut je projekt pod nazivom Karta rizika.³⁹ To je ujedno bila i prva uporaba tog naziva. Karta rizika, kako ju je predstavio Baldi, obuhvatila je „samo jedan aspekt“ Urbanijevog pilot plana, a to je mapiranje baštine i rizika okoliša, odnosno intenziteta rizika okoliša.⁴⁰ Lambert donosi reakciju Urbanija, koja je bila pozitivna, iako on sam nije više bio uključen u projekt: „Ovakva karta omogućava da rad bude organiziran na temelju nečega što je definirano, analizirano i vremenski određeno. Danas nadležni nemaju ništa od toga. I nitko nikada ne govori o održavanju. S tehničkog gledišta bi se iz ovoga mogla razviti prava strategija zaštite baštine.“⁴¹ Pio Baldi je zadržao i termin „programirano (planirano) konzerviranje“, pri čemu konkretno govori o „odlučivanju unaprijed“ i to s obzirom na hitnost, vrijeme (trajanje i interval) i troškove pojedinih

³⁹ Simon Lambert, 2010., 10.

⁴⁰ Simon Lambert, 2010., 10.

⁴¹ Giovanni Urbani, „La Carta: un inedito di Urbani“, u: *Il Sole 24 Ore*, 1997., prema: Simon Lambert, 2010., 10.

zahvata.⁴² Ipak je Baldi Kartu rizika vidio kao u potpunosti mjerljiv i objektivan sustav te je razvio ideju o numeričkom izračunu rizika – ne kao kategorije, nego kao egzaktne vrijednosti. Metodologija se u tom slučaju većinski oslanjala na statističke modele i matematička predviđanja.⁴³ Konačni rezultat projekta zamišljen je kao sklop računalno sistematiziranih podataka o rasprostranjenosti kulturnih dobara, njihovoj ranjivosti i čimbenicima okoliša koji određuju rizik za pojedina područja i pojedinačna kulturna dobra, a nastaje zajedničkim djelovanjem stručnjaka različitih znanstvenih disciplina te je namjenjen korištenju (planiranju) na razini Ministarstva kulture i nižih upravnih jedinica.⁴⁴

Karta rizika počela se u Italiji provoditi od 1992. godine te je kraj eksperimentalne faze, koja je uključivala područje Rima, Ravene, Torina i Napulja, bio predviđen za 1995. godinu.⁴⁵ Između 1992. i 1996. razvijen je informacijski sustav Karte rizika (SIT)⁴⁶, a projekt je od 2002. do 2005. dodatno napredovao po pitanju prikupljanja podataka, njihove sistematizacije i georeferenciranja.⁴⁷ Ipak, Lambert piše kako niti dvadeset godina kasnije (u odnosu na 1990-e) projekt nije u potpunosti zaživio na području cijele države.⁴⁸ Unatoč tome, podatci za 2013. ukazuju na to da je u sustav Karte rizika bilo uključeno već 100 258 kulturnih dobara⁴⁹, a kontinuitet istraživanja i metodoloških iskoraka govori o aktualnosti projekta i volji za njegovim daljnjim provođenjem.

Karta rizika je u Lombardiji 1997. godine proglašena strateškim prioritetom regije⁵⁰, a od tada do 2002. provedena je eksperimentalna faza katalogizacije i procjene rizika za kulturna dobra (Brescia, Sondrio), druga faza (Varese, Lodi) i potpisivanje ugovora o provedbi Karte rizika s talijanskim Ministarstvom kulture⁵¹ 1999. godine te nekoliko velikih pothvata katalogizacije 2001. i 2002. godine, u koje je bio uključen i Milano.⁵² Lombardija je uložila veliki trud u eksperimentiranje, konstruktivne prijedloge i razvoj Karte rizika, a veliki naglasak pritom je stavljen na njezinu direktnu primjenu, odnosno operativni potencijal, te na decentralizaciju

⁴² *The Risk Map of Cultural Heritage*, <http://www.aec2000.eu/riskmap/english.htm> (28.7.20.)

⁴³ Pio Baldi i sur., „Models and Methods for The Construction of Risk Maps for Cultural Heritage“, u: *Journal of the Italian Statistical Society* 1 (1995.), 1-16.

⁴⁴ *The Risk Map of Cultural Heritage*, <http://www.aec2000.eu/riskmap/english.htm> (28.7.20.)

⁴⁵ *The Risk Map of Cultural Heritage*, <http://www.aec2000.eu/riskmap/english.htm> (28.7.20.)

⁴⁶ *Carta del Rischio*, <http://www.cartadelrischio.it/ita/info.asp> (28.7.20.)

⁴⁷ *Carta del Rischio*, <http://www.cartadelrischio.it/ita/evoluzione.asp> (28.7.20.)

⁴⁸ Simon Lambert, 2010., 10.

⁴⁹ Daniele Spizzichino i sur., 2013., 26.

⁵⁰ Ninfa Cannada Bartoli i sur., „Carta del rischio del patrimonio culturale. Il polo regionale della Lombardia“, u: *Bollettino ICR* 6-7 (2003.), 4.

⁵¹ Valentina M. Sessa, „La Carta del Rischio del patrimonio culturale: l'esperienza della Lombardia“, u: *Aedon* 3 (2000.), 2.

⁵² Ninfa Cannada Bartoli i sur., 2003., 7.

sustava i podjelu odgovornosti i zadaća na različite aktere u sustavu, pa i na same građane.⁵³ Tako su nastale određene specifičnosti lombardskog modela i oblikovani drugi instrumenti kao nadopuna Karti rizika u uspješnom provođenju planiranog konzerviranja.

U kontekstu preventivne zaštite i procjene rizika za kulturna dobra u Europi i svijetu Karta rizika može se smatrati prilično inovativnim konceptom. Kada je riječ o preventivnoj zaštiti, vrlo često je riječ primarno o kolekcijama umjetnina, dakle pokretnoj baštini u posjedu muzeja, galerija i zbirki.⁵⁴ Europska Unija, na primjer, tek je 2016. donijela preporuku članicama da u nacionalne procjene rizika uvrste i kulturna dobra.⁵⁵ Hrvatska je, barem na nižim upravnim razinama, tako postupala i ranije⁵⁶, no, kao što će još biti riječi, to je način koji ima vrlo ograničenu praktičnu primjenu. UNESCO kao institucija nadležna za svjetsku baštinu, naravno, provodi strategije koje u obzir uzimaju rizik⁵⁷, a postoje i razni pojedinačni projekti koji se odnose na različite kategorije rizika⁵⁸, međutim, vrlo često riječ je o reakciji i odgovoru na katastrofu⁵⁹, a ne usustavljenoj, kontinuiranoj brizi kakvu predviđa Karta rizika. Italija, ipak, nije jedina europska država sa sličnim pristupom, jer se neke varijante Karte rizika primjenjuju i u dijelovima Francuske i Švicarske⁶⁰, iako njihova međusobna povezanost u ovom kontekstu nije bila proučavana. Na tom tragu treba spomenuti i praktični ICCROM-ov priručnik „*Guide to Risk Management*“, koji se bazira na sličnim, ali vrlo pojednostavljenim postavkama.⁶¹ Također, posebno je zanimljiva i škotska inicijativa, gdje se provodi tzv. planirano nadziranje stanja spomenika (eng. *scheduled monument condition monitoring*) koje uključuje i okolinu spomenika te u određenoj mjeri nastoji uključiti i vlasnike ili korisnike.⁶²

⁵³ Ninfa Cannada Bartoli i sur., 2003., 23.

⁵⁴ Usp. upute Kanadskog inštituta za konzerviranje dostupne na: *Conservation Institute Canada*, <https://www.canada.ca/en/conservation-institute/services/preventive-conservation.html> (28.7.20.)

⁵⁵ Alessandra Bonazza i sur., 2018., 22.

⁵⁶ Usp. *Procjena ugroženosti stanovništva, materijalnih i kulturnih dobara i okoliša od katastrofa i velikih nesreća za grad Rijeku*, 2010., sažetak dostupan na:

<https://www.rijeka.hr/wp-content/uploads/0201/10/Procjena-ugro%C5%BEenosti-stanovni%C5%A1tva-materijalnih-i-kulturnih-dobara-i-okoli%C5%A1a-od-katastrofa-i-velikih-nesre%C4%87a-za-Grad-Rijeku.pdf>

⁵⁷ Alessandra Bonazza i sur., 2018., 58.

⁵⁸ Alessandra Bonazza i sur., 2018., 54.

⁵⁹ Usp. priručnik UNESCO / ICCROM / ICOMOS / IUCN, *Managing Disaster Risks for World Heritage*, 2010.

⁶⁰ Alessandra Bonazza i sur., 2018., 79.

⁶¹ José Luiz Pedersoli Jr. i sur., *A Guide to Risk Management of Cultural Heritage*, Sharjah: ICCROM-ATHAR Regional Conservation Centre, 2016.

⁶² *Scheduled Monument Condition Monitoring. A guide for owners, occupiers and land managers*, Edinburgh: Historic Environment Scotland, 2016.

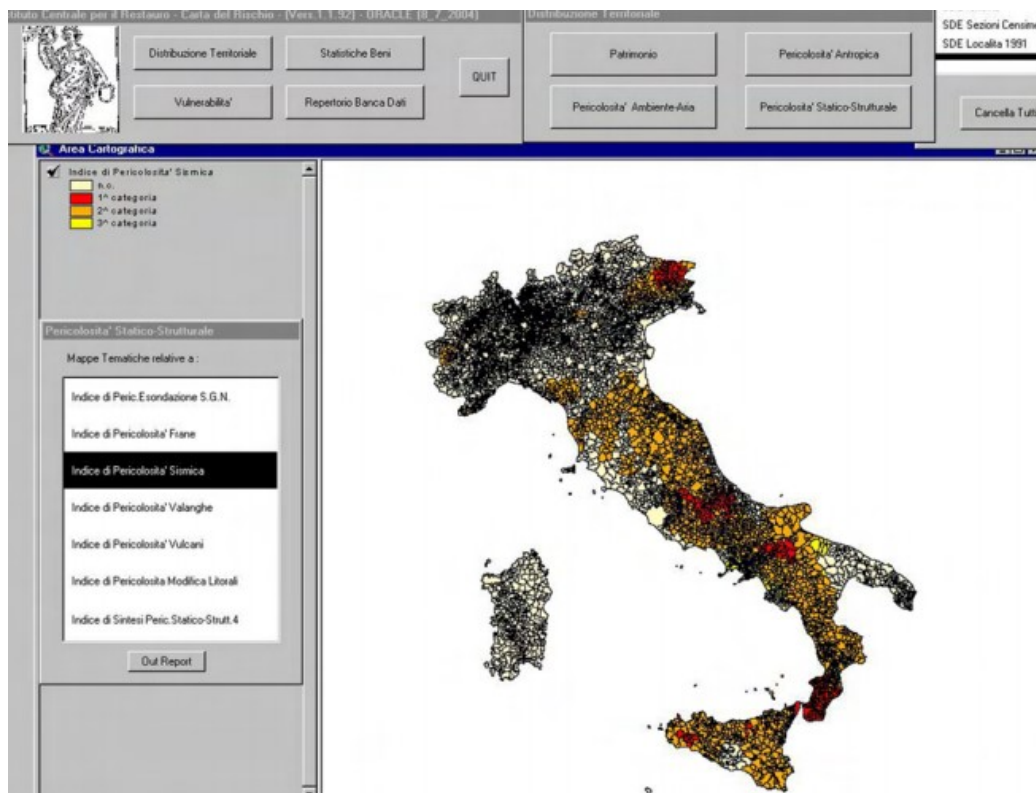
Metodologija i primjena Karte rizika

Kao što je nekoliko puta rečeno, metodologija Karte rizika bazira se na katalogiziranju graditeljske baštine, procjeni stanja građevina i opasnosti okoliša koji ih okružuje, pri čemu se podatci redovito ažuriraju. Preklapanje navedenih podataka ima svrhu planiranja inspekcija i minimalnih zahvata održavanja, planirano odvajanje sredstava za posebno ugrožene spomenike i područja gdje se očekuju određene nepoželjne pojave te formiranje racionalne politike upravljanja teritorijem i spomenicima. Uz to, potencijalni pozitivni učinci odnose se i na informiranje korisnika kulturnih dobara o statusu i „potrebama“ građevine, učestaliju komunikaciju i suradnju s njima, zajedničko djelovanje stručnjaka iz različitih znanstvenih područja te mogućnost pripremljene reakcije službi na izvanredne događaje koji utječu na pojedino kulturno dobro. Prilikom preklapanja spomenutih podataka kao najzahvalnija metoda pokazao se kartografski prikaz⁶³, dok se samo prikupljanje podataka odvija, s jedne strane, vizualnim pregledima građevina (podatci o ranjivosti)⁶⁴, a s druge, povlačenjem javno dostupnih podataka o okolišu iz različitih izvora (podatci o opasnosti okoliša)⁶⁵.

⁶³ Giorgio Accardo i sur., 2005., 1.

⁶⁴ *Carta del Rischio*, <http://www.cartadelrischio.it/ita/vulnerabilita.asp> (29.7.20.)

⁶⁵ *Carta del Rischio*, <http://www.cartadelrischio.it/ita/staticostrutturale.asp> (29.7.20.)

Slika 2. Karta rizika: primjer distribucije seizmičke opasnosti okoliša

Individualna ranjivost spomenika definira se kao „osjetljivost na oštećenja koja proizlazi iz intrinzičnih karakteristika građevine“, a to su materijal, konstrukcija, na njima nastale promjene i pretrpljene štete⁶⁶, odnosno, izloženost građevine agresivnosti okoliša, ali zbog smanjenja vlastite otpornosti. Osnovne varijable za procjenu ranjivosti građevine su težina i rasprostranjenost oštećenja, iz čega proizlazi i stupanj hitnosti intervencije o kojemu će još biti riječi.⁶⁷ Opasnost okoliša je „funkcija koja označava razinu potencijalne agresivnosti određenog teritorija“.⁶⁸ Opasnosti okoliša dijele se u tri osnovne kategorije: statičko-strukturalna, atmosferska i antropogena.⁶⁹ U statičko-strukturalne opasnosti okoliša pripadaju potresi, klizišta, poplave, obalna dinamika, lavine i vulkanska aktivnost.⁷⁰ Ove opasnosti primarno su izdvojene zbog svog utjecaja na konstrukciju i strukturalne karakteristike

⁶⁶ Maria Luisa Germanà, „Significati dell’affidabilità negli interventi conservativi“, u: *La conservazione affidabile per il patrimonio architettonico*, Palermo: Flaccovio, 2004., prema: Roberto Cecchi, Paolo Gasparoli, *Prevenzione e manutenzione per i beni culturali edificati*, Firenze: Alinea, 2010., 51.

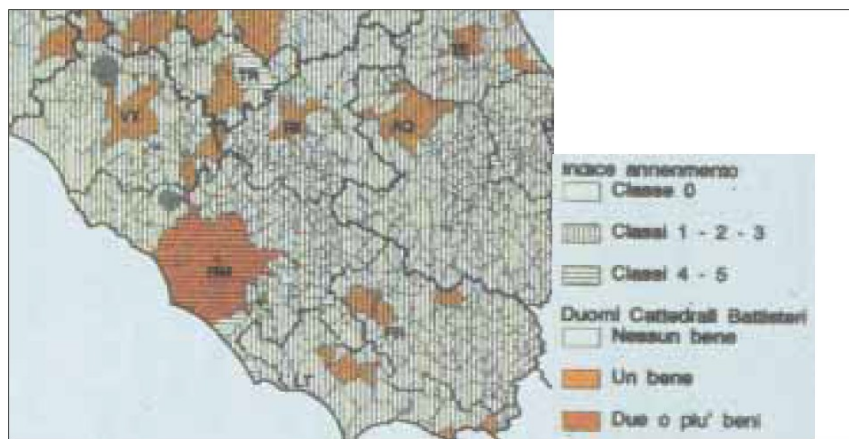
⁶⁷ *Carta del Rischio*, <http://www.cartadelrischio.it/ita/vulnerabilita.asp> (29.7.20.)

⁶⁸ *Carta del Rischio*, <http://www.cartadelrischio.it/ita/modellologico.asp> (29.7.20.)

⁶⁹ *Carta del Rischio*, <http://www.cartadelrischio.it/ita/modellologico.asp> (29.7.20.)

⁷⁰ *Carta del Rischio*, <http://www.cartadelrischio.it/ita/staticostrutturale.asp> (29.7.20.)

građevina⁷¹, no, kao i u svim kategorijama, vrijedi i obrnuto – konstrukcijske i strukturalne karakteristike građevina utječu na njihovu ranjivost s obzirom na pojedinu opasnost unutar ove kategorije. Atmosferska opasnost okoliša odnosi se na faktore klime i onečišćenja zraka, a primarno utječe na (vanjske) površine spomenika.⁷² Antropogena opasnost predstavlja kategoriju koja se najnepreciznije definira, a odražava ljudski „pritisak“ na određeni teritorij koji potencijalno ima negativan učinak na spomenike, ali i na cijelo područje. U to je uključena dinamika gustoće stanovništva (negativan utjecaj prenapučenosti, ali jednako tako i depopulacije), turistička eksploatacija te izloženost krađi i vandalizmu (procjenjuje se s obzirom na učestalost sličnih kriminalnih radnji u određenom razdoblju).⁷³

Slika 3. Karta rizika: rizik od crnjenja materijala uslijed zagađenja zraka

U statističkom modelu rizik je ponderirani prosjek indeksa ranjivosti i indeksa opasnosti okoliša⁷⁴, iz čega prozilazi da se za svaku pojedinu ranjivost i opasnost (na primjer, za turističku eksploataciju) za određeni spomenik definira zasebni indeks, a zatim se izračunava zajednički indeks svih ranjivosti i svih opasnosti u toj kategoriji (na primjer, antropogena) za taj spomenik.⁷⁵ Konačno, ponderirani prosjek svih indeksa ranjivosti (V) i opasnosti okoliša (P) daje gotov rezultat – rizik. Ključna je pri tome zamisao da se svakoj zasebnoj varijabli dodjeljuje važnost u prosjeku, ovisno o njezinoj zastupljenosti.

⁷¹ *Carta del Rischio*, <http://www.cartadelrischio.it/ita/modellologico.asp> (29.7.20.)

⁷² *Carta del Rischio*, <http://www.cartadelrischio.it/ita/modellologico.asp> (29.7.20.)

⁷³ *Carta del Rischio*, <http://www.cartadelrischio.it/ita/antropica.asp> (29.7.20.)

⁷⁴ *Carta del Rischio*, <http://www.cartadelrischio.it/ita/modellologico.asp> (29.7.20.)

⁷⁵ *Carta del Rischio*, <http://www.cartadelrischio.it/ita/antropica.asp> (29.7.20.)

Međutim, za računanje rizika po statističkom modelu potrebno je i detaljno poznavati formule i korake u izračunu, ali i imati na raspolaganju vrijednosti (do kojih se dolazi mjerenjem) i konstante (koje su utvrđene eksperimentiranjem), kao što je, primjerice, slučaj s Lipfertovom formulom koja mjeri gubitak materijala s obzirom na atmosferske uvjete.⁷⁶ Jasno je kako izračuni ovog tipa nadilaze mogućnosti ovog istraživanja, budući da svakako nisu u domeni povijesti umjetnosti, a nije zamišljena interdisciplinarna suradnja. Kada bi i bilo tako, treba uzeti u obzir kako je riječ o modelima koji su u Italiji razvijani tridesetak godina⁷⁷ i mjerenjima koja se u ovom opsegu, kako će se kasnije i pokazati, kod nas zasada ne provode. Osim toga, ovo istraživanje ima namjeru primjeniti Kartu rizika prvenstveno na način na koji se ona primjenjuje na razini regionalne (ili „periferne“) službe zaštite, dok su razvitak matematičkih modela i utvrđivanje indeksa zadaća središnje službe.⁷⁸ Statistički model, također, ima i svoje nedostatke. Neki autori smatraju kako je model „prekrut“ i kako se strogo statistički izračun ne može primjeniti na kulturna dobra i procese vezane uz njih jer je riječ o previše varijabli povezanih na previše kompleksan način.⁷⁹ Baš u kontekstu Lombardije Moioli piše o razlici koncepata mogućnosti i vjerojatnosti, pri čemu vjerojatnost vidi kao nešto statično na što se ne može utjecati, dok je koncept mogućnosti primjenjiviji jer krajnji ishod ovisi o raznim izborima donesenim kroz vrijeme.⁸⁰ Iako autorica izričito ne spominje rizik, ista logika može se upotrijebiti kao protuargument statističkom modelu. Naime, ako je cilj planiranog konzerviranja utjecati na stanje građevine i na uvjete okoliša, onda se čini bitnijim i daleko jednostavnijim utvrditi samo mogućnost nekog događaja i djelovati kako bi se on spriječio ili njegove posljedice umanjile, dok statistička vjerojatnost da se on dogodi (ili u kojoj se mjeri akumulira) postaje sekundarna. Naravno, gradacija je potrebna kako bismo utvrdili prioritete, no ona ionako već ovisi o stanju spomenika, a često je uključena i u već gotove podatke o opasnosti okoliša. Konačno, deskriptivne kategorije rizika primjenjuju se u većini procjena rizika, poput one nacionalne, i čini se kako je na operativnoj razini to sasvim dovoljno. Inzistiranje na numeričkom izračunu rizika do posljednje decimale može se svakako prihvatiti u slučaju jako velikog uzorka, kao što Karta rizika na nacionalnoj razini doista i jest, no na nižim razinama, ili barem kao prvi korak ka sustavnoj primjeni, deskriptivno preklapanje podataka o ranjivosti dobivenih vizualnim pregledom i podataka o okolišu

⁷⁶ Pio Baldi i sur., 1995., 7.

⁷⁷ Giorgio Accardo i sur., 2005., 1.

⁷⁸ *Carta del Rischio*, <http://www.cartadelrischio.it/ita/poli.asp> (29.7.20.)

⁷⁹ Giorgio Accardo i sur., 2005., 2.

⁸⁰ Rossella Moioli, 2003., 78.

preuzetih iz vanjskih izvora čini se ujedno i zadovoljavajuće i izvedivo za svaku konzervatorsku službu.

Talijanske su regije, dakle, uglavnom pristale sudjelovati u provedbi Karte rizika na nacionalnoj razini prema metodologiji Središnjeg instituta za restauriranje i konzerviranje, ali prepušteno im je i razmišljanje o eventualnim mogućnostima unaprijeđenja sustava i prilagodbe vlastitim potrebama.⁸¹ Lombardija je tako u kontekstu metodologije pozornost usmjerila na individualni rizik za pojedinačne spomenike⁸², revidiranje obrazaca za procjenu stanja spomenika⁸³, primat jedne (prve razine) procjene⁸⁴, „prostornu analizu“ koja nastoji utvrditi rizike koji utječu na „oportuno okruženje“ spomenika⁸⁵, razvoj profesionalnih profila na polju preventivnog konzerviranja⁸⁶, na razvoj drugih alata preventivnog konzerviranja te, općenito, na njegovanje „kulture prevencije“.⁸⁷ Spomenuti pristup, a posebno alati, zanimljivi su kao još pragmatičniji korak naprijed ionako pragmatične Karte rizika. Riječ je o alatima kao što su plan konzerviranja, tehnički priručnik i priručnik za korištenje. Plan konzerviranja na osnovi prikupljenih informacija („s eksplicitnim referencama na istraživanje u sklopu Karte rizika“⁸⁸) konkretno predviđa praćenje stanja spomenika, potencijalne „dijagnoze“ i intervencije te redovite radove održavanja.⁸⁹ Tehnički priručnik na temelju analize materijala, tehnike izrade i stanja svakog pojedinog elementa određuje rizične zone građevine i pomaže odrediti ograničenja uporabe pojedinih dijelova.⁹⁰ Priručnik za korištenje dodatno elaborira informacije iz prethodna dva dokumenta, a namijenjen je uključivanju korisnika u proces zaštite jer sadrži sve detaljne upute za postupanje.⁹¹ Lombardija, ukratko, sudjeluje u provedbi Karte rizika na nacionalnoj razini, no prilagođava i po potrebi pojednostavljuje njezinu primjenu na regionalnoj i nižim razinama kako bi njezini rezultati bili direktno primjenjivi u planiranju i odlučivanju.

⁸¹ Sergio Urbisci, Enrica Mozzi, „La Carta del Rischio del Patrimonio Culturale lombardo on-line“, u: *Atti della 11° Conferenza Nazionale ASITA*, Torino, 2007. (<http://atti.asita.it/Asita2007/Pdf/024.pdf>)

⁸² Ninfa Cannada Bartoli i sur., 2003., 12.

⁸³ Ninfa Cannada Bartoli i sur., 2003., 5.

⁸⁴ Ninfa Cannada Bartoli i sur., 2003., 9.

⁸⁵ Ninfa Cannada Bartoli i sur., 2003., 13.

⁸⁶ Ninfa Cannada Bartoli i sur., 2003., 7.

⁸⁷ Ninfa Cannada Bartoli i sur., 2003., 14.

⁸⁸ Valeria Pracchi, „Il programma di conservazione: indicazioni di metodo per le attività preventive“, u: *La conservazione programmata del patrimonio storico architettonico*, ur. Stefano Della Torre, Milano: Guerini, 2003., 51.

⁸⁹ Ninfa Cannada Bartoli i sur., 2003., 14.

⁹⁰ Simona D'Ascola, „Il manuale tecnico: la definizione delle problematiche“, u: *La conservazione programmata del patrimonio storico architettonico*, ur. Stefano Della Torre, Milano: Guerini, 2003., 35.

⁹¹ Rossella Moioli, 2003., 77.

Uz neophodne prilagodbe, po uzoru na generalni koncept Karte rizika, posebno na regionalni, lombardski model, ustanovljena je metodologija ovog istraživanja. Namjera je uz pomoć lombardskih obrazaca za procjenu stanja spomenika prikupiti podatke o njihovoj ranjivosti, a iz dostupnih izvora prikupit će se podatci o opasnostima okoliša za odabrane spomenike. Konkretno, riječ je o potresu, poplavi i onečišćenju zraka, dok će se, primjerice, izloženost vandalizmu utvrditi također s obzirom na aktualno stanje spomenika. Ranjivost i opasnost okoliša, pa i sam rizik, bit će izraženi deskriptivno ili u kategorijama, dakle bez računanja indeksa i ponderiranog prosjeka varijabli. Tome se pribjeglo iz već spomenutih razloga, ali također i iz uvjerenja kako je rizik izražen numerički (pri tome se ne misli na kategoriju, već na egzaktnu vrijednost) nepotrebno detaljiziranje, ako se prioritet djelovanja može prilično jasno ustanoviti i na ovaj način. O mogućnostima prikupljanja podataka o okolišu iz vanjskih izvora bit će još riječi, a ovdje je potrebno predstaviti lombardski obrazac Karte rizika i način njegova ispunjavanja kao preduvjeta razumijevanja metode.

Unutar Karte rizika, inače, vizualni je pregled procenjen kao najučinkovitiji, a druge analize provode se samo u posebnim slučajevima.⁹² Zato su obrasci za pregled građevina, odnosno procjenu njihova stanja prilagođeni vizualnom pregledu. Osim toga, obrasci su prilično detaljni, fleksibilni i univerzalni za različite tipove spomenika, a predviđaju i sasvim moguće situacije, poput nemogućnosti pregleda određenih dijelova građevine. Upravo ta njihova detaljnost i razdvajanje cjelovitog spomenika na elemente nailazi na potencijalne kritike, poput straha od gubitka „cjelovite slike“, no itekako je opravdana jer baš time otvara mogućnost „odabira točke gledišta“.⁹³

Lombardski obrasci Karte rizika preuzeti su iz priručnika *Il manuale del restauro architettonico* iz 2002. godine⁹⁴ te prevedeni s talijanskog i prilagođeni s obzirom na hrvatski kontekst i očekivane mogućnosti prikupljanja podataka na terenu. Neki su dijelovi radi toga izostavljeni ili preoblikovani.

⁹² Chiara Sotgia, „Il programma di conservazione: indicazioni di metodo per le attività diagnostiche“, u: *La conservazione programmata del patrimonio storico architettonico*, ur. Stefano Della Torre, Milano: Guerini, 2003., 68.

⁹³ Rossella Moioli, 2003., 77.

⁹⁴ *Il manuale del restauro architettonico*, ur. Luca Zevi, Roma: Mancosu Editore, 2002.

<i>Dati di vulnerabilità – primo livello di approfondimento</i>	
Data del sopralluogo Data 13/03/00	
SCHEDA A	
Tipologia degli Elementi	FONDAZIONI
Presente/assente	P = Presente
Parte ispezionabile	0 = La totalità degli elementi non è ispezionabile
Assenza danni	
Tipologia del danno	
Gravità del danno	
Diffusione in %	
Grado di urgenza	
Intervento	
Concentrato/diffuso	
Localizzazione dei danni	
STRUTTURE IN ELEVAZIONE	
Tipologia degli Elementi	STRUTTURE IN ELEVAZIONE
Presente/assente	P = Presente
Parte ispezionabile	5 = elementi ispezionabili sul totale degli elementi stessi variabile dall'80% al 100%
Assenza danni	
Tipologia del danno	B = Disgregazione materiale comprende: <ul style="list-style-type: none"> - ossidazione/corrosione - alveoizzazione/decoesione/disgregazione/polverizzazione di malte e leganti - alveoizzazione/decoesione/disgregazione/polverizzazione del costituente - erosione - crosta nera
Gravità dei danni	1 = Danni lievi e medi
Diffusione in %	40
Grado di urgenza	1 = Fenomeno visibilmente rilevabile e diffuso, ma non in progressione e quindi attribuibile a una causa non in atto
Intervento	
Concentrato/diffuso	D = Diffuso
Localizzazione dei danni	PILASTRI-ARCHI-PARAPETTI

Slika 4. Lombarski obrazac Karte rizika

Datum pregleda:

Obrazac A – Podatci o ranjivosti – prva razina procjene

Obrazac A	
Tipologija komponente	Temelji
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	0 – komponenta nije dostupna za procjenu
Odsutnost oštećenja	
Tipologija oštećenja	
Težina oštećenja	
Rasprostranjenost oštećenja (%)	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

Tipologija komponente	Strukture u elevaciji (vertikalne strukture)
Prisutan/Odsutan	
Dio dostupan za procjenu (%)	
Odsutnost oštećenja	
Tipologija oštećenja	
Težina oštećenja	
Rasprostranjenost oštećenja (%)	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

^{*} Najopćenitija kategorija oštećenja. Primjerice: alteracija površinskih slojeva. U Obrazcu B navodi se detaljnije, npr.: crne kore/grafiti...

^{**} 1 – slabo i srednje, 2 – teško i najteže [Prenna: „Linee guida...“, ur. M. Leoni, 2002]

^{***} Od 1 do 3, ovisno o progresiji i uvjetima okoliša, pri čemu je 1 najmanje hitno. [Prenna: Della Torre, 2000]

AI

1/8

Slika 5. Prilagođeni obrazac Karte rizika

Postoje četiri vrste obrazaca koji su korišteni u ovom istraživanju.⁹⁵ Obrazac A služi sažimanju svih poznatih informacija o spomeniku, poput administrativno-geografskih podataka, podataka o statusu zaštite, mjera same građevine, ali i sažete kronologije gradnje i naknadnih zahvata. Obrazac A I popunjava se podacima o ranjivosti spomenika i predstavlja prvu razinu procjene. To se očituje, primjerice, u tome što se ne popisuju oštećenja svih pojedinih elemenata, već se procjenjuje ukupno stanje određenih „građevnih komponenti“ kao

⁹⁵ Svi obrasci (popunjeni) umetnuti su kao prilog radu.

što su vertikalne veze ili obloga zida u eksterijeru. U drugoj razini procjene (Obrazac B II) potencijalna oštećenja povezat će se s puno bliže definiranim elementom, pa će unutar komponente „vertikalne veze“ morati biti određeno radi li se u slučaju specifičnog oštećenja o, na primjer, prilaznoj rampi, sjevernom ili južnom stubištu, kao i o kojem kraku stubišta. Također je značajna razlika i u tome što se u prvoj razini procjene navode samo općenite kategorije oštećenja poput alteracije površinskih slojeva, a u drugoj razini trebalo bi se konkretizirati je li riječ o, primjerice, crnim korama ili grafitima. Lombardija je još u eksperimentalnoj fazi provedbe Karte rizika upozorila na kompleksnost provođenja obje razine procjene. Zaključili su kako je teško provoditi obje razine istovremeno, kako je prvotno bilo zamišljeno, te kako je bolje drugu razinu provesti u drugom navratu inspekcije spomenika, nakon što je prva razina već elaborirana. Osim toga, zaključili su i kako druga razina procjene ne pridonosi značajno konačnoj procjeni stanja spomenika te su odlučili provoditi samo prvu razinu, a drugu vremenom unaprijediti.⁹⁶ Budući da su u ovom istraživanju za dva od tri spomenika provedene obje razine procjene bit će moguće komentirati i njihovu praktičnost i doprinos konačnom rezultatu, no primarno radi kompleksnosti druge razine procjene konačno mišljenje oslanjat će se većinski na nalaze prve razine. Četvrti, posljednji tip obrasca, jest Obrazac C, namijenjen umjetnički oblikovanim elementima. Zamišljena je, naime, zasebna procjena stanja umjetnički oblikovanih elemenata, a misli se pritom na skulpture, reljefe i ostale integralne elemente građevine koji imaju posebnu estetsku vrijednost i zahtijevaju naročitu pozornost restauratora.

S obzirom na jednostavno koncipirane obrasce, način ispune većine polja intuitivno je jasan ili su čak ponuđene opcije za odabir, no postoje određene kategorije koje valja dodatno pojasniti. To su primarno težina oštećenja, rasprostranjenost oštećenja i hitnost. Težina oštećenja podijeljena je u dvije kategorije: slaba i srednja (1) te teška i najteža (2).⁹⁷ Budući da procjena svakako ovisi o kompetencijama osobe koja vrši pregled, podjela u samo dvije razine olakotna je okolnost, jer sužava mogućnost odabira i može se pretpostaviti kako je većina profesionalnih profila koja se bavi zaštitom spomenika u mogućnosti procijeniti o kojoj je kategoriji u pojedinom slučaju riječ. Osim toga, u slučaju dileme u interpretaciji ionako su predviđene dodatne analize koje nadilaze vizualni pregled. Jedan element Obrasca B II predviđa i samoprocjenu kvalitete procjene, što kasnije može utjecati na odabir dodatnih metoda. Rasprostranjenost oštećenja izražava se u postotku i to uglavnom u kategorijama od

⁹⁶ Ninfa Cannada Bartoli i sur., 2003., 9.

⁹⁷ Simona D'Ascola, 2003., 124.

20%, dakle 1-20%, 20-40% pa do 80-100%, što je također metoda prilagođena vizualnoj procjeni. U prvoj razini procjene postotak se odnosi na oštećeni dio građevne komponente u odnosu na ukupnu površinu komponente, a u drugoj razini odnosi se na zastupljenost određenog tipa oštećenja (zapravo na izmjerenu površinu oštećenja, no u ovom istraživanju taj je aspekt morao biti prilagođen). U tom segmentu se druga razina procjene ponovno pokazala kao dodatno opterećenje ako se provodi istovremeno s prvom razinom. Stupnjevi hitnosti raspoređeni su u kategorijama 1 do 3, pri čemu je 1 najmanje hitno. Hitnost se procjenjuje primarno s obzirom na progresiju oštećenja, ali i uvjete okoliša.⁹⁸ Svaka kategorija detaljno je opisana i također se čini kako ne zahtjeva poseban vanjski autoritet u procjeni. Ipak, teško je ili čak nemoguće (s obzirom na nedostatak informacije o progresiji) procijeniti hitnost na temelju jednog ili dva vremenski preblizu zakazana pregleda, stoga je kategorija stupnja hitnosti nažalost morala biti zanemarena tijekom ovog istraživanja. Po pitanju kategorija i tipova oštećenja nije bilo moguće u literaturi pronaći detaljno razrađenu tipologiju koja bi bila povezana s Kartom rizika. Zato je u osnovi odabrana podjela definirana ICOMOS-ovim „*Illustrated glossary on stone deterioration patterns*“, koji, iako se odnosi isključivo na kamen, sadrži kategorije primjenjive i na druge materijale, kao što su: gubitak materijala, alteracija površinskih slojeva, pukotine i deformacije ili biološka kolonizacija.⁹⁹

O prikupljanju podataka o opasnostima okoliša bit će i naknadno riječi jer je ta tema usko povezana s postojećim uvjetima za primjenu Karte rizika u Hrvatskoj. Ovdje je važno još jednom napomenuti kako su podatci za grad Rijeku gdje se nalaze sva tri za istraživanje odabrana kulturna dobra trebali biti prikupljeni za fenomene potresa, poplave i za onečišćenje zraka te, prema standardnoj metodologiji Karte rizika, prihvaćeni kao već definirani okvir. U statističkom bi modelu te podatke trebalo pretvoriti u indekse opasnosti, no, kako će se ovdje primijeniti prilagođeni, deskriptivni model, uzimaju se kao konačne vrijednosti.

Preventivna zaštita i uvjeti za primjenu Karte rizika u Hrvatskoj

U kontekstu strategije preventivne zaštite u Hrvatskoj, dakle ne govoreći o pojedinačnim preventivnim zahvatima i planovima, teško je pronaći sličnosti s talijanskim konceptom,

⁹⁸ Simona D'Ascola, 2003., 124.

⁹⁹ ICOMOS-ISCS, *Illustrated glossary on stone deterioration patterns*, ur. V. Vergès-Belmin, Champigny-sur-Marne: Ateliers 30 Impression, 2008.

projektom Karte rizika ili nekim od prije spomenutih komplementarnih strategija drugih zemalja.

Preventivna zaštita kulturnih dobara u Hrvatskoj je zakonski određena kao četverogodišnja ili šestogodišnja pravna zaštita „dobra za koje se predmnijeva da ima svojstva kulturnog dobra“, nakon čega dobro ili ostaje trajno zaštićeno i upisano u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske, ili rješenje o preventivnoj zaštiti prestaje važiti.¹⁰⁰ U tom smislu, dakle, preventivna zaštita poprima sasvim različito značenje. Ipak, zakon predviđa praćenje stanja zaštićenih kulturnih dobara, redovite inspekcije¹⁰¹, pa i uključivanje vlasnika, odnosno korisnika, u smislu njegove obaveze prijavljivanja eventualnih promjena ili oštećenja na kulturnom dobru.¹⁰² Postoji također i procedura kojom se kulturnom dobru može dodijeliti status ugroženosti.¹⁰³ Međutim, usporedimo li ovaj pristup s prethodno opisanim pristupom koji podrazumijeva Karta rizika, vidljivo je kako nedostaje svijest o okolini spomenika, opasnostima okoliša, integralnoj zaštiti ambijenta i održivom prostornom planiranju, kako ne postoji instrument procjene rizika i na tom temelju planiranja učestalosti inspekcija (zakon predviđa inspekciju jednom u pet godina¹⁰⁴), troškova i minimalnih zahvata te kako ne postoji sustav određivanja prioriteta djelovanja. Uz to, vlasnicima i korisnicima prepuštena je zadaća za koju vrlo vjerojatno nisu unaprijed pripremljeni, pa ni motivirani, što je u Lombardiji izbjegnuto izradom priručnika za korištenje. Svi nedostaci nabrojani su s pretpostavkom da se zakon dosljedno primjenjuje, što u praksi nije uvijek slučaj.

Iako je u veljači ove godine u Dubrovniku održana stručna konferencija „*Jačanje europske suradnje za zaštitu kulturne baštine od rizika*“ u organizaciji Ministarstva kulture¹⁰⁵, jedini dokumenti u kojima je za sada moguće pronaći spomen potencijalnih rizika okoliša na kulturna dobra su nacionalne i županijske procjene rizika od katastrofa i velikih nesreća. Osim što se zaključci takvih procjena uglavnom svode na bilješke poput one da će u slučaju potresa „doći do uništenja/oštećenja spomenika kulturne baštine“¹⁰⁶, rijetko navodeći barem o kojim spomenicima je riječ, čini se kako su u potpunosti zanemareni kumulativni rizici, jednako kao i međudjelovanje faktora poput stanja spomenika (vokabularom Karte rizika – ranjivosti) i fenomena, odnosno uzroka nesreće. Upravo je Rijeka jedan od prvih gradova koji je 2010.

¹⁰⁰ *Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara*, NN 44/17, 62/20, čl. 10.

¹⁰¹ *Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara*, NN 62/20, čl. 53.

¹⁰² *Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara*, čl. 20.

¹⁰³ *Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara*, čl. 71.

¹⁰⁴ *Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara*, NN 62/20, čl. 53.

¹⁰⁵ *Ministarstvo kulture RH*, <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=23923> (31.7.20.)

¹⁰⁶ *Procjena rizika od velikih nesreća za područje Primorsko-goranske županije*, Primorsko-goranska županija, 2018., 109.

izradio dokument o procjeni ugroženosti s ravnopravnim naglaskom na kulturna dobra¹⁰⁷, koji ipak sadrži još uvijek preopćenite podatke i smjernice i u tom smislu ga karakteriziraju slični nedostaci kao i druge procjene. Značaj detaljnog poznavanja spomenika i njegovog okoliša te rizika koji mu prijete jest, među ostalim, i u tome što omogućava fokusiranu reakciju čak i nakon što se nesreća dogodila, a prije toga i osiguravanje ljudskih i materijalnih resursa za nju.

Sve navedeno ukazuje na potrebu o aktualizaciji teme preventivne zaštite u Hrvatskoj, a potencijalno i na pozitivne učinke koje bi donio projekt (poput) Karte rizika. Korisno je radi toga dotaknuti se uvjeta za primjenu Karte rizika u Hrvatskoj, barem u onom opsegu u kojem se o njima može zaključivati. Uzmemo li kako je za katalogizaciju i procjenu stanja građevina prema obrascima Karte rizika kvalificiran postojeći kadar u službi zaštite (a s obzirom na pokušaj primjene upravo te metode u sklopu ovog istraživanja, premisa je da jest) uz moguća usavršavanja i obrazovne programe poput onih u Lombardiji, u primjeni pojednostavljenog (deskriptivnog) modela jedina preostala potencijalna prepreka jest dostupnost i čitljivost podataka o opasnostima okoliša.

Kao što je ranije navedeno, opasnosti okoliša u kontekstu Karte rizika svrstavaju se u tri kategorije: statičko-strukturalna, atmosferska i antropogena. Zanimljivo li postupak računanja indeksa za svaki tip opasnosti unutar pojedine kategorije potreban kao korak u statističkom izračunu rizika, ostaje pitanje možemo li, iz perspektive „regionalne“ službe zaštite, prikupiti sve relevantne podatke o njima.

Na primjeru grada Rijeke pretpostavljeno je kako su unutar statičko-strukturalne kategorije najrelevantniji podatci o poplavi i potresu. Hrvatske vode izradile su za područje cijele Republike Hrvatske karte opasnosti od poplave za malu, srednju i veliku vjerojatnost poplavlivanja.¹⁰⁸ Te karte omogućavaju pronalazak (doduše ne pomoću tražilice, odnosno u rijetkim slučajevima poput UNESCO-ve baštine) pojedinih spomenika, odnosno kulturnih dobara na zemljovidu i, čak i iz perspektive laika, očitavanje opasnosti od poplave za njih. Moguće je očitati u koju kategoriju vjerojatnosti poplavlivanja pripada proučavani spomenik, a ponekad i očekivanu visinu vode. Opasnost od potresa malo je kompleksnije ustanoviti. Postoje seizmičke karte potresnih područja u Republici Hrvatskoj koje je 2011. izradio

¹⁰⁷ *Grad Rijeka: Izrađena procjena ugroženosti od katastrofa i velikih nesreća*, <https://www.rijeka.hr/izradena-procjena-ugrozenosti-katastrofa-velikih-nesreca/> (31.7.20.)

¹⁰⁸ Sve karte dostupne su na: *Karte opasnosti od poplava i karte rizika od poplava*, <http://korp.voda.hr/> (2.8.20.)

Geofizički odsjek Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.¹⁰⁹ One ukazuju na očekivano povratno razdoblje i snagu potresa (konkretno, potresi očekivani prosječno svakih 95 i svakih 475 godina), no veliko mjerilo dopušta samo okvirnu procjenu zone u kojoj se pojedini grad nalazi s obzirom na zonu jačine potresa očekivanog u jednom od dva navedena povratna razdoblja. U tom slučaju, dakle, nije moguće usporediti rizik za dva spomenika smještena u istom gradu, a ponekad čak niti u istoj županiji. Postoje i različiti modeli seizmičkog rizika za građevine koji osim seizmičke opasnosti (seizmičke aktivnosti određenog područja) uključuju i faktore izloženosti građevinskog okoliša (gustoću izgrađenosti na tom području, gustoću stanovništva, namjenu građevina)¹¹⁰ i oštetljivost (razlikuje se od ranjivosti jer se određuje pomoću standardiziranih parametara poput godine izgradnje¹¹¹, što je relativno slabo primjenjivo u kontekstu kulturnih dobara jer, grubo rečeno, sva izgrađena prije uspostave standarda protupotresne gradnje pripadaju istoj kategoriji neovisno o njihovom aktualnom stanju). Jedna procjena seizmičkog rizika za građevinski fond napravljena je 2017. na inicijativu Hrvatske udruge kriznog menadžmenta i uključuje četiri velika grada u Hrvatskoj, a među njima i Rijeku.¹¹² Zone rizika također su kartografski prikazane i jednostavne za iščitavanje, a u ovom kontekstu bitno je što se na gradskom području može jednostavno odrediti koja građevina, odnosno kulturno dobro pripada kojoj zoni. Međutim, ta procjena je naišla na kritike po pitanju metodologije i povučena je sa službenih izvora.¹¹³ Upravo procjena oštetljivosti pokazala se kao problem.¹¹⁴ Ipak, ova procjena za sada ostaje jedina dovoljno detaljna i dostupna za primjenu, a manjkavosti u procjeni oštetljivosti mogu se možda nadomjestiti time što se prema metodologiji Karte rizika ionako procjenjuje ranjivost svake pojedinačne građevine. U dogledno vrijeme trebali bismo moći računati na mnogo kvalitetniji izvor po pitanju statičko-strukturalne opasnosti za građevine, a to bi bio rezultat planiranog projekta snimanja i digitalizacije podataka o riziku od poplave i potresa za ljude i imovinu za područje cijele Republike Hrvatske koji je

¹⁰⁹ Karte dostupne na: *Karte potresnih područja Republike Hrvatske*, https://www.pmf.unizg.hr/geof/seizmoloska_sluzba/o_seizmologiji# (2.8.20.)

¹¹⁰ Josip Atalić i sur., „Rizik od potresa za Hrvatsku: pregled istraživanja i postojećih procjena sa smjernicama za budućnost“, u: *Građevinar* 10 (2019.), 927.

¹¹¹ Josip Atalić i sur., 2019., 928.

¹¹² Josip Atalić i sur., 2019., 938.

¹¹³ Josip Atalić i sur., 2019., 939.

¹¹⁴ Josip Atalić i sur., 2019., 939.

dogovoren ove godine. U pilot projektu je ipak samo područje grada Zagreba predviđeno za analizu rizika od potresa.¹¹⁵

U kontekstu atmosferske opasnosti značajni su parametri klime i onečišćenja zraka. Oni su, međutim, prilično teško čitljivi s obzirom na to da nisu ustanovljene granične vrijednosti, odnosno, granične vrijednosti odnose se primarno na utjecaj na ljudsko zdravlje. Razlika je u tome što kratka izloženost visokim koncentracijama štetnih tvari može jako naštetiti ljudima, dok je za spomenike puno opasnija duža izloženost nižim koncentracijama.¹¹⁶ Europske direktive o kvaliteti zraka, doduše, predviđaju da se granične vrijednosti odrede i u odnosu na utjecaj na kulturnu baštinu, no nije poznato je li u praksi doista tako. Godine 2018. je Europska Unija ustanovila kako spomenute „pragove onečišćenja tek treba utvrditi“.¹¹⁷ Važno je također i koje koncentracije se mjere, jer osim, primjerice, sumporovog dioksida koji je davno prepoznat kao štetan, u fokus naknadno dolaze i druge tvari kao što su „ugljične čestice bogate organskim elementima“ koje utječu na boju materijala – ne na crnjenje, nego na žućenje kamena, naročito vapnenca.¹¹⁸ Također, usporedba po pitanju kvalitete zraka je najčešće moguća samo između uvjeta za kulturna dobra smještena u različitim gradovima jer se mjerenja istih spojeva rijetko provode na dovoljno velikom broju mjesta u gradu. Isto vrijedi i za uvjete klime, s time da je u tom kontekstu, čini se, još teže prepoznati stupanj opasnosti. Tada se može pribjeći, primjerice, spomenutim županijskim procjenama rizika od katastrofa i velikih nesreća koje se uglavnom osvrću na izvanredne količine oborina i vjetar te se te informacije mogu uključiti kao upozorenje relevantno za sve spomenike na tom području. U Hrvatskoj se ti podatci dobivaju od Državnog hidrometeorološkog zavoda, a podatci o onečišćenju od Zavoda za javno zdravstvo. U centru grada Rijeke (gdje su uglavnom smještena kulturna dobra odabrana za ovo istraživanje) nalaze se, konkretno, dvije stanice Nastavnog zavoda za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije i mjere koncentraciju triju spojeva, među kojima je i prethodno spomenuti sumporov dioksid koji se prepoznaje kao potencijalno štetan za spomenike.¹¹⁹

¹¹⁵ *Hrvatske vode: Osigurano 135 milijuna kuna za multisenzorsko zračno snimanje RH za potrebe procjene smanjenja rizika od katastrofa*, <https://www.voda.hr/hr/novosti/osigurano-135-milijuna-kuna-za-multisenzorsko-zracno-snimanje-rh-za-potrebe-procjene> (2.8.20.)

¹¹⁶ May Cassar i sur., „Sustainable solutions in the conservation and protection of historic monuments and archaeological remains: a critical assessment of European research needs“, u: *Air Pollution and Cultural Heritage*, London: Taylor&Francis Group, 2004., 255.

¹¹⁷ Alessandra Bonazza i sur., 2018., 34.

¹¹⁸ Alessandra Bonazza i sur., 2018., 34.

¹¹⁹ *Nastavni zavod za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije*, <http://www.zzjzpgz.hr/zrak/index.php> (2.8.20.)

Po pitanju antropogene opasnosti okoliša, odnosno opasnostima od krađe, vandalizma, turističkog pritiska, prenapučenosti ili depopulacije još je teže naći precizne podatke, odnosno interpretirati ih u vezi sa spomenicima, pogotovo na malom uzorku gdje nije moguće stvoriti sliku o gradaciji stupnjeva opasnosti. No, i tako nešto sigurno bi bilo moguće u suradnji s institucijama koje te podatke zasigurno posjeduju, no valjalo bi ih objaviti u vidu tematskih izvješća, jer je, dakle, vrlo teško rukovati općenitim informacijama poput broja turističkih noćenja ili statistikom objavljenom u dokumentima kao što je Izvješće MUP-a o sigurnosnom stanju na području grada Rijeke, primjerice iz 2018. godine.¹²⁰ U ovom istraživanju će, stoga, antropogena opasnost okoliša biti gotovo nezastupljena, odnosno, okvirna procjena pojedinih tipova opasnosti bit će dana na temelju aktualnog stanja (primjerice, prisutnosti grafita na pročeljima), što nije adekvatna metoda, ali dopušta neke zaključke, pogotovo s obzirom na naglasak istraživanja na eksperimentalnoj primjeni.

2. GRAD RIJEKA I ODABRANI SPOMENICI OD KRAJA 17. DO KRAJA 19. STOLJEĆA

Tri riječka kulturna dobra odabrana za ovo istraživanje, crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije, palača Bakarčić i lučka skladišta 12 (XIII) i 13 (XV), svoj današnji izgled duguju izgradnji ili radikalnoj pregradnji u razdoblju od kraja 17. do kraja 19. stoljeća. Nužno je stoga proučiti vremenski, prostorni i društveni kontekst tog razdoblja.

Složena politička povijest Rijeke zahtjeva na početku utvrđivanje nekih činjenica. Grad Rijeka je do dugo u 18. stoljeće ustvari podrazumijevao stari grad Rijeku, omeđen zidinama, na desnoj (zapadnoj) obali Rječine. Tek u drugoj polovini 18. stoljeća se grad proširio izvan srednjovjekovnih zidina prema moru¹²¹, a kroz cijelo to razdoblje na drugoj obali Rječine razvijaju se Trsat, a kasnije i Sušak. Iako će povremeno raditi za zajedničke, a povremeno za suprotne interese, grad Rijeka i gradovi na lijevoj obali neće se formalno i konačno ujediniti sve do 20. stoljeća.¹²² Ipak, namjera je ovdje ukazati na razvoj cijelog prostora u periodu relevantnom za odabrane spomenike.

¹²⁰ Policijska uprava Primorsko-goranska, Ured načelnika policijske uprave, *Izvješće o sigurnosnom stanju za 2017. godinu na području grada Rijeke*, siječanj 2018.

¹²¹ Vinko Antić, *Povijest Rijeke*, Rijeka: Skupština općine Rijeka, 1988., 153.

¹²² Vinko Antić, 1988., 384.

Rijeka je prvi puta došla pod habsburšku vlast 1466. kada su je vladari naslijedili od svojih vazala, obitelji Walsse.¹²³ Slijedilo je zatim razdoblje mletačkih upada i pljački¹²⁴, straha od Osmanlija koji je primarno utjecao na stagnaciju trgovine¹²⁵, pa i povremene prisutnosti uskoka u gradu, što je izazvalo neprijateljstvo Venecije.¹²⁶ Trsatom i cijelim područjem istočno od Rječine uz prekide su gospodarili Frankopani, što je s obzirom na posjede Zrinskih u zaleđu i trgovinu s njima, dodatno otežavalo gospodarsku poziciju Rijeke.¹²⁷

Tek 1670. godine zaplijenom imanja Zrinskih i Frankopana zbog urote Rijeci se naizgled otvorilo više mogućnosti.¹²⁸ Osim toga, kraj 17. i početak 18. stoljeća donijeli su odluku Venecije o slobodnoj plovidbi Jadranom i mir s Osmanskim carstvom.¹²⁹ Habsburgovci su početkom 17. stoljeća u Rijeku doveli crkvene redove (kapucine, benediktinke) u službi protureformacije, a to je, uz općenitu „stabilizaciju prilika“, doprinijelo otvaranju gimnazije, sveučilišta¹³⁰ i donijelo barokni stil primarno u sakralnu umjetnost grada¹³¹. U ožujku 1719. godine Rijeka i Trst proglašeni su slobodnim lukama, što znači da su ukinuti nameti državi, osim davanja od 0,5% vrijednosti prodane robe.¹³² To se, uz povlastice za strance za gradnju kuća i skladištenje robe, trebalo pozitivno odraziti na ekonomske prilike u Rijeci. Međutim, razvoj je tekao prilično sporo, a pojavile su se i prve nevolje povezane s neprilagođenosti riječke luke na ušću Rječine¹³³, koje će se nastaviti još jako dugo. S druge strane, prva od tri prometnice značajne za razvoj grada, cesta od Rijeke (Bakra) do Karlovca, tzv. Karolina, puštena je u promet 1728.¹³⁴

Godine 1750. započeo je niz elementarnih nepogoda koje su zahvatile Rijeku. Te godine jake su jesenje kiše izazvale poplavu Rječine, a krajem studenog građane je u noći probudio jak potres.¹³⁵ Podrhtavanja su se nastavila do svibnja iduće godine, a 17. prosinca Rijeku je pogodio najjači udar. Većina građevina pretrpjela je oštećenja, no ljudskih žrtava srećom nije bilo jer su ljudi još 1750. počeli u strahu napuštati grad i većina se vratila tek 1752. godine.

¹²³ Milica Trkulja, „Riječka luka kronologija“, u: *Riječka luka : povijest, izgradnja, promet*, ur. Ervin Dubrović, Rijeka: Muzej grada Rijeke, 2001., 329.

¹²⁴ Vinko Antić, 1988., 108., 109.

¹²⁵ Vinko Antić, 1988., 109.

¹²⁶ Vinko Antić, 1988., 118.

¹²⁷ Vinko Antić, 1988., 111., 120., 122.

¹²⁸ Vinko Antić, 1988., 123.

¹²⁹ Vinko Antić, 1988., 134.

¹³⁰ Vinko Antić, 1988., 159.

¹³¹ Vinko Antić, 1988., 131.

¹³² Vinko Antić, 1988., 136.

¹³³ Vinko Antić, 1988., 136., 137.

¹³⁴ Milica Trkulja, 2001., 330.

¹³⁵ Vinko Antić, 1988., 141.

Nakon potresa na mjestu porušenih kuća bogatiji građani počeli su podizati nove, s elementima baroka¹³⁶, pod utjecajem „kulturne klime“ stvorene trgovačkim vezama s Trstom i Srednjom Europom.¹³⁷ Još jedan potres dogodio se 1754., no bez posljedica.¹³⁸ Ipak, druga polovina 18. stoljeća donijela je gospodarski zamah potaknut otvaranjem izuzetno uspješne šećerane¹³⁹, dok su istovremeno mlinovi na Rječini poslovali sa značajnom dobiti.¹⁴⁰

Riječka luka je, međutim, teško pratila razvoj gospodarstva u gradu – ušće je često bilo zatrpano nanosima rijeke, čišćenje je bilo zahtjevno i brodovi su se nerijetko preusmjeravali u luke Bakar ili Kraljevica.¹⁴¹ Carica Marija Terezija je, uz negodovanje hrvatskih i ugarskih staleža, Rijeku 1753. najprije upravno priključila Austrijskom primorju¹⁴², a zatim 1779. predala izravnoj nadležnosti Ugarske.¹⁴³ Šest godina kasnije (1785.) je njezin sin Josip II. Rijeku službeno proglasio dijelom Ugarskog primorja.¹⁴⁴ Grad se, kako je prethodno spomenuto, u drugoj polovini 18. stoljeća širio izvan starih zidina koje su postupno rušene te su tako nastali nizovi kuća i ulice poput Korza. U urbanističkom i arhitektonskom smislu prevladavao je barokni klasicizam¹⁴⁵, a najistaknutiji arhitekti i urbanist bio je Antonio De Verneda.¹⁴⁶

Valja spomenuti i kako je godine 1770. izgrađena cesta za Senj, Jozefina, koja će početkom 19. stoljeća prema prvotnom planu biti produžena do Karlovca. Produžili su je Francuzi u kratkotrajnom periodu vladavine Rijekom u sklopu Ilirskih provincija.¹⁴⁷ Početkom 19. stoljeća izgrađena je i treća za Rijeku značajna cesta, ponovno na trasi Rijeka-Karlovac, Lujzijana.¹⁴⁸ Rijeka je 1822. ponovno vraćena u sastav Ugarskog primorja.¹⁴⁹

Luka je nakon odlaska Francuza postala potpuno neupotrebljiva jer je korito Rječine ostalo zatrpano ostatcima brodova.¹⁵⁰ Početkom 19. stoljeća započeli su i radovi nasipavanja mora

¹³⁶ Radmila Matejčić, „Barok u Istri i Hrvatskom primorju“, u: Anđela Horvat, Radmila Matejčić, Kruno Prijatelj, *Barok u Hrvatskoj*, Zagreb: Sveučilišna naklada Liber, 1982., 391.

¹³⁷ Radmila Matejčić, 1982., 392.

¹³⁸ Vinko Antić, 1988., 142.

¹³⁹ Vinko Antić, 1988., 142.

¹⁴⁰ Vinko Antić, 1988., 143.

¹⁴¹ Vinko Antić, 1988., 146.

¹⁴² Vinko Antić, 1988., 149.

¹⁴³ Vinko Antić, 1988., 150.

¹⁴⁴ Vinko Antić, 1988., 151.

¹⁴⁵ Vinko Antić, 1988., 153.

¹⁴⁶ Vinko Antić, 1988., 154.

¹⁴⁷ Vinko Antić, 1988., 163.

¹⁴⁸ Lujzinska cesta. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020., <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=37466> (3.8.20.)

¹⁴⁹ Vinko Antić, 1988., 173.

¹⁵⁰ Vinko Antić, 1988., 179.

ispred grada i izgradnja na nasutom terenu.¹⁵¹ Sredinom stoljeća, nakon raznih političkih zbivanja i izmjena vlasti u Rijeci, naknadno ubačenim dijelom Hrvatsko-ugarske nagodbe, Riječkom krpicom, Rijeka je ponovno pripala mađarskoj upravi kao *corpus separatum* i takvo će stanje biti na snazi do sloma dvojne monarhije, to jest do kraja Prvog svjetskog rata.¹⁵² Sredinom 19. stoljeća na lijevoj obali Rječine još uvijek nije bila formirana gradska cjelina¹⁵³, iako se Sušak kao naselje formirao sredinom 18. stoljeća¹⁵⁴, no s priključenim naseljima Trsatom, Kostrenom, Vežicom i drugima počeo se značajnije razvijati tek 1870ih godina.¹⁵⁵ U međuvremenu je 1855. godine istočnije od prirodnog toka iskopano novo korito Rječine pa je tako nasipavanjem terena nastala Delta.¹⁵⁶ U Mrtvom kanalu uređena je luka za jedrenjake, a pred gradom se na zapadnoj obali također oko 1850. godine započelo graditi novu luku.¹⁵⁷ Gradnjom te luke i kolodvora (mađarska Južna željeznica stigla je u Rijeku 1873.¹⁵⁸) formiran je obalni pojas grada. Valja spomenuti još dvije „katastrofalne poplave“ koje su zadesile grad u 19. stoljeću, a bilo je to 1852. i 1898. godine.¹⁵⁹ Do Prvog svjetskog rata Rijeka će se razviti u „kozmpolitsko srednjoeuropsko središte“¹⁶⁰ uz prisutnost različitih tendencija u arhitekturi i unatoč prilično nesređenom urbanističkom razvoju.¹⁶¹ Riječka luka pritom je imala važnu ulogu u napretku, izgradnji, pa i identitetu grada, i unatoč problemima i čestom zaostajanju za, primjerice, Trstom, razvila se u modernu i profitabilnu luku.

¹⁵¹ Vinko Antić, 1988., 187.

¹⁵² Vinko Antić, 1988., 215., 216.

¹⁵³ Vinko Antić, 1988., 212.

¹⁵⁴ *Grad Rijeka: Povijest Rijeke*, <https://www.rijeka.hr/gradska-uprava/povijest-rijeke/> (3.8.20.)

¹⁵⁵ Vinko Antić, 1988., 232.

¹⁵⁶ Vinko Antić, 1988., 219.

¹⁵⁷ Vinko Antić, 1988., 221.

¹⁵⁸ Vinko Antić, 1988., 219.

¹⁵⁹ *Procjena ugroženosti stanovništva, materijalnih i kulturnih dobara i okoliša od katastrofa i velikih nesreća za grad Rijeku*, 2010., 2.

¹⁶⁰ Vinko Antić, 1988., 281.

¹⁶¹ Vinko Antić, 1988., 277., 279.

Slika 6. Panorama Rijeke sredinom 19. stoljeća

Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije, poznata i kao Zborna crkva, Vela crkva, Assunta ili Duomo, najraniji je spomenik odabran u ovom istraživanju. Posljednji od spomenutih naziva upućuje na činjenicu da je ova crkva bila riječka zborna crkva sve do 1925. godine.¹⁶²

Njezin je današnji oblik gotovo u potpunosti rezultat pregradnje s kraja 17. stoljeća¹⁶³, no najstariji podatci o njoj sežu još u 15. stoljeće, kada je, čini se, nastala trobrodna bazilika. U južnom zidu crkve uklopljeni su još stariji, predromanički elementi, a uz to je i sagrađena na mjestu rimskih termi pa u temeljima čuva i arheološke ostatke.¹⁶⁴ Od spomenutih predromaničkih elemenata na južnom pročelju crkve sačuvan je mali prozor, skulpturalno oblikovana glava Krista te „struktura veoma starog zida“.¹⁶⁵ Brod je produljen 1516. kada je nastala rozeta na pročelju, datirana natpisom, koja se svrstava među „najbolje primjere

¹⁶² Damir Tulić, „Župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije u Rijeci“, deplijan izrađen u sklopu projekta *Mramor, pigmenti, zlato i svila - luksuzne umjetnine barokne Rijeke*, Rijeka: Sveučilište u Rijeci, 2017.

¹⁶³ Radmila Matejčić, *Kako čitati grad: Rijeka jučer, danas*, Rijeka: Adamić, 2007., 63.

¹⁶⁴ Radmila Matejčić, 2007., 65.

¹⁶⁵ Radmila Matejčić, 2007., 63.

arhitektonske kamene plastike u Rijeci“.¹⁶⁶ Od ranijeg inventara, osim do sada nabrojanih elemenata, ostale su još jedino nadgrobne ploče (tada u podu crkve, kasnije podignute na sjeverni zid¹⁶⁷ i to, čini se, s vanjske strane) i nekoliko zazidanih otvora.¹⁶⁸

O barokizaciji crkve govori ploča s godinom 1695.¹⁶⁹, kada su brodovi i svetište ravno zaključeni, te su probijeni termalni prozori na bočnim pročeljima. Nadalje, crkva je nadsvođena, jer je do tada imala otvoreno krovništvo, i opremljena arhitektonskom plastikom, štukaturama i vrijednim oltarima te je tako ostvareno, riječima Radmile Matejčić, „najzrelije djelo pravog baroka u Rijeci“.¹⁷⁰

Tome je dojmu sigurno doprinjela obitelj De Orlando, koja je dovela majstore goričkog ili ljubljanskog kruga kako bi podigli svetište i svod između 1716. i 1726. godine te ih ukrasili štukaturama.¹⁷¹ Treba spomenuti kako je tada, također njihovom zaslugom, izgrađena i kripa.¹⁷²

Potres iz 1750. oštetio je crkvu, no oštećenja su ubrzo popravljena te su građani u sjevernom brodu 1753. postavili oltar sv. Filipa Nerija kao zavjet za zaštitu od velikih potresa.¹⁷³ U kontekstu baroknog opremanja crkve valja spomenuti i značaj altarističkih radionica i kipara s prostora Goričko-gradišćanske grofovije¹⁷⁴, pri čemu se brojem djela izvedenih za crkvu Uznesenja Blažene Djevice Marije ističu Pasqualin Lazzarini¹⁷⁵, Jacopo Contieri¹⁷⁶ i Antonio Michelazzi.¹⁷⁷ Jednako tako vrijedne su i oltarne slike, te se sveukupno može reći kako je inventar crkve pokazatelj velikih ambicija i moći naručitelja.¹⁷⁸

¹⁶⁶ Radmila Matejčić, 2007., 63.

¹⁶⁷ Radmila Matejčić, 2007., 66.

¹⁶⁸ Tea Sušanj, *Historijat crkve Blažene Djevice Marije u Rijeci i povijesna analiza nepokretnog inventara (dio elaborata konzervatorsko-restauratorskih radova)*, Rijeka: Konzervatorski odjel u Rijeci, 2002., 5., 11.

¹⁶⁹ Radmila Matejčić, 2007., 63.

¹⁷⁰ Radmila Matejčić, 2007., 65.

¹⁷¹ Radmila Matejčić, 2007., 65.

¹⁷² Radmila Matejčić, 2007., 63.

¹⁷³ Damir Tulić, 2017.

¹⁷⁴ Danko Šourek, *Altarističke radionice na granici: barokni mramorni oltari u Rijeci i Hrvatskom primorju*, Zagreb: Leykam International, 2015., 24.

¹⁷⁵ Danko Šourek, 2015., 61.

¹⁷⁶ Danko Šourek, 2015., 149.

¹⁷⁷ Danko Šourek, 2015., 260.

¹⁷⁸ Damir Tulić, 2017.

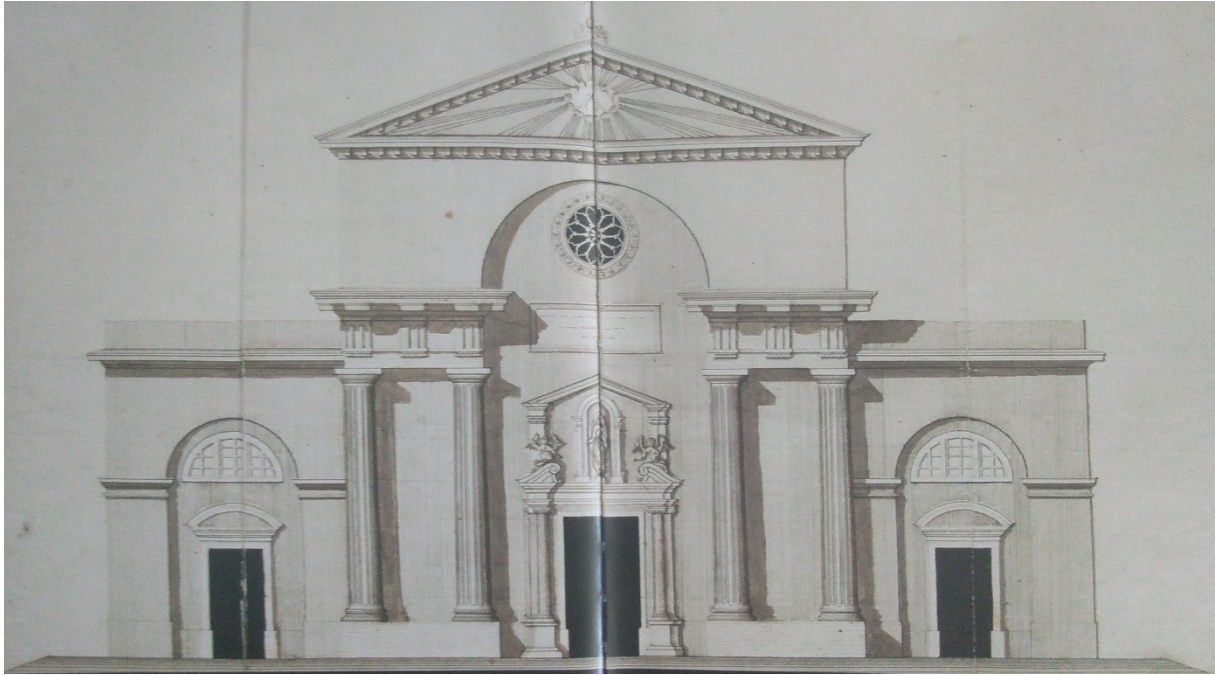

Slika 7. Pročelje crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije

Pročelje crkve bit će izvedeno tek u 19. stoljeću uz zadržavanje baroknog portala, prema projektu gradskog edila Josepha Storma (1824.). Izgradnju je započeo sam Storm, a nastavio ju je Adam Olf¹⁷⁹, dok je kamene elemente pročelja oblikovao klesar Marco Chierighini.¹⁸⁰

¹⁷⁹ Radmila Matejčić, 2007., 65., 66.

¹⁸⁰ Radmila Matejčić, 2007., 70.

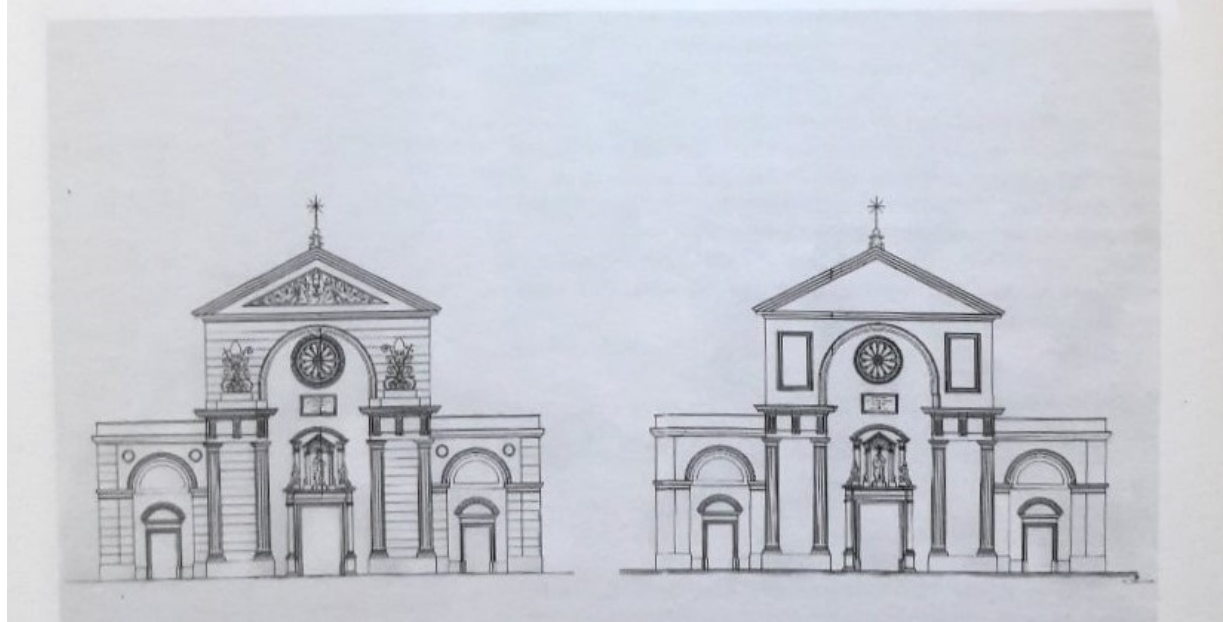

Slika 8. Joseph Storm: projekt pročelja crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije, 1824.

Drugi izvor, međutim, kao projekt ili čak dvije verzije projekta Josepha Storma i Adama Olfa donosi drugačije nacрте (vidi sliku 9).¹⁸¹ Projekti su međusobno gotovo identični, uz nekoliko razlika. Prvi projekt predviđa linije (fuge) duž cijele žbukane fasade, središnji luk nad rozetom flankiran je reljefnim dekoracijama, a lukovi nad bočnim portalima jednostavnim, dekorativnim, u žbuci izvedenim krugovima. Planirane su i skulpture u zabatnom polju. Na drugom projektu izostaje sve navedeno osim uklada koje flankiraju središnji luk te time prekidaju glatko žbukane plohe pročelja.

¹⁸¹ Daina Glavočić, „Sakralna arhitektura“, u: *Arhitektura historizma u Rijeci 1845. - 1900.: Arhitektura i urbanizam, Rijeka: Moderna galerija Rijeka – muzej moderne i suvremene umjetnosti, 2002.*, 330.

Joseph Storm – Adam Olf, preuređenje
pročelja crkve Marijina uznesenja, poč. 19 st.
(DAR, foto O. M.)

Slika 9. Projekti pripisani Josephu Stormu i Adamu Olfu, datirani početkom 19. st.

No, zabilježene su i naknadne „rekonstrukcije pročelja i zvonika“ 1876., 1891., 1901. i 1931. godine¹⁸², stoga je za pretpostaviti kako su ovi projekti pogrešno datirani i povezani s izvornim, Stormovim projektom. Godina 1876. poklapa se s rekonstrukcijom zvonika koju je izveo Filiberto Bazarig, kada je zvonik samostojećeg tipa također ožbukano uz „u stilu historicizma simulirane fuge“.¹⁸³ Na fotografiji još nerekonstruiranog zvonika (sl. 10) vidi se pročelje crkve sa svim elementima predviđenim „prvim“ projektom, osim reljefnih ukrasa s obje strane središnjeg luka.¹⁸⁴ Postavljanje maloprije spomenutih skulptura u timpanonu, rada Bečkog kiparskog ateljea, datirano je u 1890. godinu.¹⁸⁵ Međutim, iste skulpture vide se već na spomenutoj fotografiji (datiranoj godinom 1876.) i do danas nisu zamijenjene.

¹⁸² *Arhitektura historicizma u Rijeci 1845. - 1900.: Arhitektura i urbanizam*, Rijeka: Moderna galerija Rijeka – muzej moderne i suvremene umjetnosti, 2002., 554. (katalog)

¹⁸³ Radmila Matejčić, 2007., 73.

¹⁸⁴ Olga Magaš, „Urbani razvoj Rijeke“, u: *Arhitektura historicizma u Rijeci 1845. - 1900.: Arhitektura i urbanizam, Rijeka: Moderna galerija Rijeka – muzej moderne i suvremene umjetnosti*, 2002., 89.

¹⁸⁵ Radmila Matejčić, 2007., 66.

Slika 10. Fotografija crkve i zvonika datirana u 1876. godinu

Konačno, nacrt „prvog projekta“ (prema spomenutom izvoru pripisanog Josephu Stormu i datiranog u početak 19. st.¹⁸⁶) datiran je zapravo također u godinu 1890. i potpisan, čini se, od Filiberta Bazariga i naslovljen kao „restaurirano pročelje“ (vidi sliku 11).¹⁸⁷

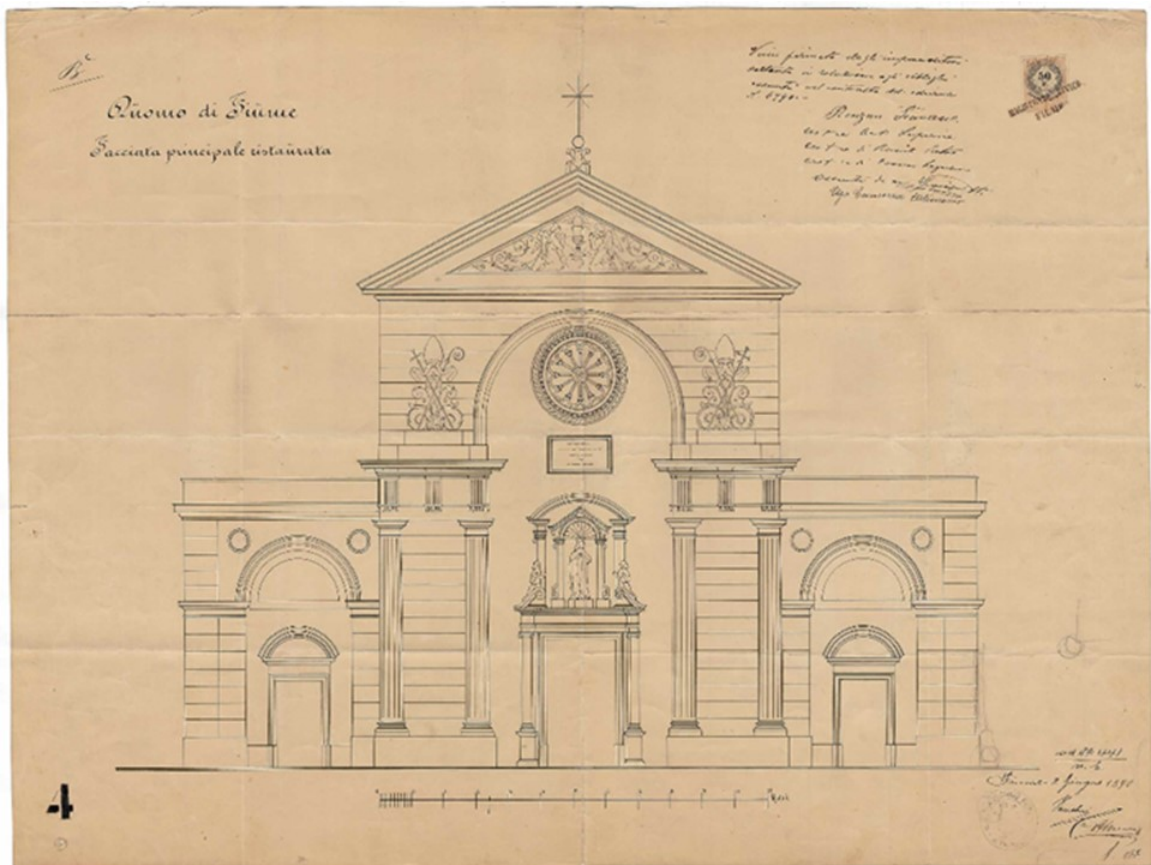
¹⁸⁶ Daina Glavočić, 2002., 330.

¹⁸⁷ Državni arhiv Rijeka, fond Tehnički uredi grada Rijeke, HR-DARI-57/3.1.18.5 (5/1), kutija 85; za bolju rezoluciju i proučavanje natpisa konzultirati *Topoteka Državnog arhiva u Rijeci*, <https://dar.topoteka.net/> (vrijedi za sve nacрте)

Dakle, moglo bi se zaključiti kako projekt pročelja s fugama i skulpturama u polju zabata zaista nije djelo Josepha Storma i nije izveden početkom 19. stoljeća. Također, fotografija koja bi trebala prikazivati Bazarigovu rekonstrukciju zvonika nije nastala prije 1890. godine, što ne dovodi u pitanje rekonstrukciju, nego njezinu dataciju u 1876. godinu i ide u prilog gore navedenom podatku o rekonstrukciji 1891. Uostalom, postoji i nacrt zvonika datiran istom godinom i s istim potpisom.¹⁸⁸ Naravno, moguće je da je i 1876. izveden neki zahvat na pročelju ili zvoniku, no s obzirom na sve navedeno, pročelje tada nije moglo biti oblikovano na način prikazan fotografijom, odnosno nacrtom iz 1890.

Čini se kako su Joseph Storm i Adam Olf početkom stoljeća ipak gradili „jednostavniju“ verziju pročelja (onu koju donosi Radmila Matejčić; slika 8), a fuge i skulpture naknadno su izvedene na samom kraju 19. stoljeća i to prije rekonstrukcije zvonika, koji je ožbukano kako bi bio usklađen s crkvom. Treba ipak reći kako niti Bazarigov projekt nije izveden u potpunosti jer su, kako je i ranije primjećeno, izostale dekoracije koje su trebale flankirati središnji luk. Ono što još uvijek zbunjuje je nacrt pročelja također iz 1890. koji, čini se, prikazuje staro stanje, prije Bazarigove intervencije, no također se razlikuje od Stormova projekta (to je zapravo „drugi“ projekt vjerojatno pogrešno pripisan Stormu i Olfu (vidi sliku 9)). Moguće je da je to stanje prije Bazarigove rekonstrukcije rezultat odmaka od Stormova nacrtu koji je nastao tijekom gradnje (pogotovo uzevši u obzir predaju projekta Adamu Olfu) ili neke kasnije promjene.

¹⁸⁸ Državni arhiv Rijeka, fond Tehnički uredi grada Rijeke, HR-DARI-57/3.1.18.5 (4/1), kutija 85

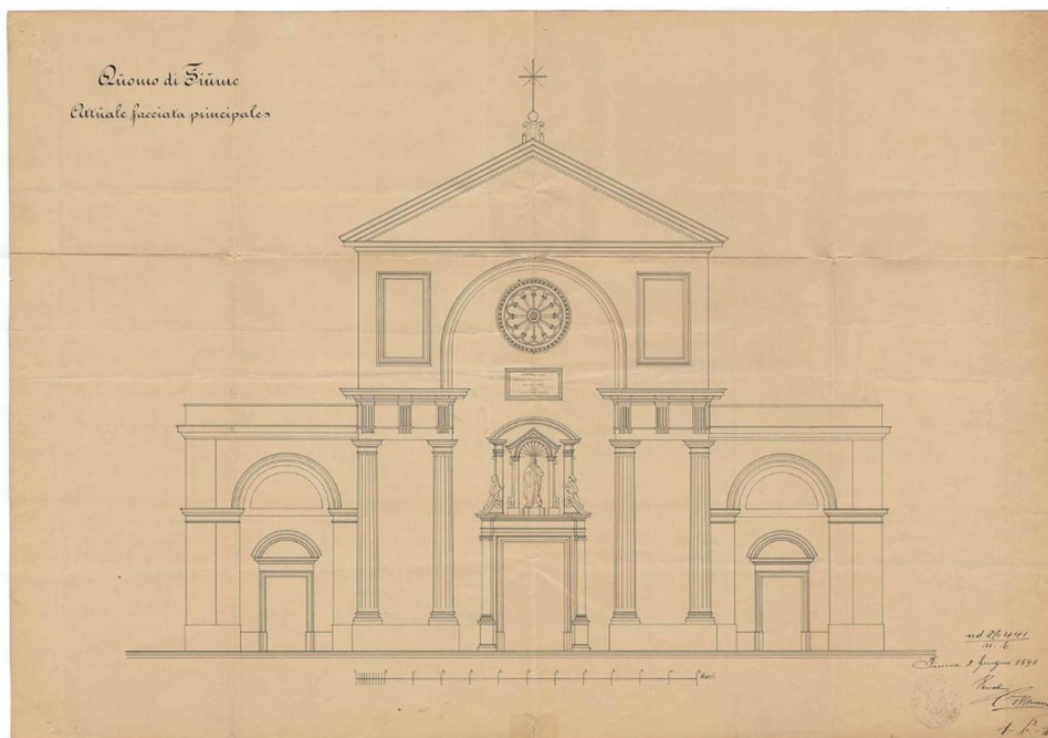
Slika 11. Projekt restauracije pročelja iz 1890. godine

Slika 12. Detalj nacrt: „Facciata principale restaurata“

Slika 13. Detalj nacrt: Potpis i datacija

Slika 14. Nacrt postojećeg stanja iz 1890. godine

Konačno je početkom 20. stoljeća (1928.) sva žbuka skinuta sa zvonika¹⁸⁹, a vjerojatno i s crkve, te danas zvonik uopće nije ožbukana, a crkveno je pročelje (osim gređa, okvira otvora i lukova te skulptura, koji su svi kameni) zaglađeno. Od drugih bitnijih zahvata na crkvi treba spomenuti još i obnovu svoda crkve iz 1864.¹⁹⁰, oslik unutrašnjosti 1932.¹⁹¹ i „popravljanje“ štukatura u svetištu – što je zapravo rezultiralo deformacijom i promjenom boje.¹⁹² Također, zanimljivo je i zazidavanje termalnih prozora bočnih brodova „u vrijeme Drugog svjetskog rata“,¹⁹³ a zatim i njihovo naknadno otvaranje.

Historiografija ipak naglašava baroknu fazu crkve kao onu koja nosi najveću vrijednost, s posebnim osvrtom na svetište.¹⁹⁴ Crkva je s obzirom na svoj značaj, dugu povijest i povijesnoumjetničku vrijednost zaštićena kao pojedinačno kulturno dobro Republike Hrvatske.¹⁹⁵ Od 1990. do danas izvedeno je nekoliko projekata sanacije koji su uključivali statičku sanaciju injektiranjem, obnovu krova i fasade, zamjenu stolarije, obnovu južnog broda te restauriranje zidnih oslika.¹⁹⁶

O idućem spomeniku, **palači Bakarčić** (ili Bakarčić-Sušanj, kako se ponekad naziva, vjerojatno radi ljekarne P. E. Sušanj koja je tamo nekada poslovala, a vidi se na starim razglednicama), nema mnogo podataka u literaturi. Riječ je o historicističkoj uglovnici s kraja 19. stoljeća koja se nalazi u središtu Sušaka i dio je većeg stambenog bloka.¹⁹⁷

Iako arhivski izvori o gradnji palače nisu pronađeni, u literaturi se navodi godina 1890. kao vjerojatna godina izgradnje.¹⁹⁸ Svakako se čini izgledno da je palača izgrađena nakon 1887. jer je tada započela „preobrazba [Sušaka] iz sela u gradić“ pod gradonačelnikom Hinkom

¹⁸⁹ Radmila Matejčić, 2007., 73.

¹⁹⁰ Radmila Matejčić, 2007., 73.

¹⁹¹ Radmila Matejčić, 2007., 65.

¹⁹² Tea Sušanj, 2002., 14.

¹⁹³ Radmila Matejčić, 2007., 65.

¹⁹⁴ Radmila Matejčić, 1982., 479.

¹⁹⁵ *Registar kulturnih dobara*, <https://registar.kulturnadobra.hr/> (4.8.20.), Z-1342

¹⁹⁶ *ING-GRAD d.o.o.: Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije, Rijeka*, <http://www.ing-grad.hr/hr/projekti/povijesne-zgrade-i-sakralna-arhitektura/sakralna-arhitektura1/83-crkva-uznesenja-blazene-djevice-marije-rijeka> (17.8.20.); <https://www.fiuman.hr/predstavljena-obnovljena-desna-lada-vele-crikve-ri/> (17.8.20.)

¹⁹⁷ *Registar kulturnih dobara*, <https://registar.kulturnadobra.hr/> (5.8.20.), Z-3955

¹⁹⁸ *Arhitektura historicizma u Rijeci 1845. - 1900.: Arhitektura i urbanizam*, Rijeka: Moderna galerija Rijeka – muzej moderne i suvremene umjetnosti, 2002., 644. (katalog)

Bačićem, godinu dana kasnije donesen je Građevni statut¹⁹⁹ i Strossmayerova ulica postaje regulirana – s lijeve (najvjerojatnije južne) strane izgrađena „stambeno-poslovnim višekatnicama“²⁰⁰ kojima pripada i ova uglovnica. Naručiteljem gradnje smatra se Andre Bakarčić, inače jedan od „gospodarskih utemeljitelja Sušaka“ i vlasnik kožare osnovane 1887. godine²⁰¹, što govori o financijskoj moći koja je doprinjela raskošnom izgledu palače.

Osim upečatljivih elemenata pročelja (crvena opeka u dvije nijanse, ugaoni balkoni, konzole u obliku zmajeva, maskeroni, „piktoralne aplikacije“ na najvišoj etaži), palaču karakterizira i „urbanistički doprinos“ u vidu ugaonog prolaza²⁰² (danas zatvorenog), što je bilo u skladu s historicističkim težnjama.²⁰³ Palača je, inače, tip „luksuzne obiteljske i najamne stambene palače“ i s tim se tipom poklapa u potpunosti, a on podrazumijeva višekatnu uglovnicu, katkad uklopljenu u niz kuća, često s rustično obrađenim prizemljem gospodarske ili javne namjene, istaknutim *piano nobile* i uglovima građevine.²⁰⁴ Reprezentativno stubište također može biti odlika ovog tipa gradnje, a ima ga i ova palača – polukružno stubište s bogatom ogradom od kovanog željeza.

Palača Bakarčić odgovara karakteristikama ostvarenja u Rijeci i Sušaku nakon 1873. godine²⁰⁵ kada se grade mahom četveroetažne zgrade (prizemlje i tri kata), pročelja s plastičnijom i bogatijom dekoracijom, jačom horizontalnom raščlambom, rustikom u prizemlju i duž uglova zgrade te balkonima kao novinom. Kraj stoljeća donosi povećanje visine na prizemlje i četiri kata²⁰⁶, što ovdje nije slučaj. Uglovnica Bakarčić, zanimljivo, ima i podrum, koji na prostoru nasutog terena predstavlja rijetkost.²⁰⁷ Baš zato podrum je zemljani, zamišljen da prima i otpušta vodu u slučaju podizanja njezine razine.²⁰⁸ Potkrovlje je skromno, kao i u drugim palačama tog tipa, a služilo je kao ostava ili stan kućepazitelja.²⁰⁹ U interijeru je, također, vrijedan *terrazzo* pod.

¹⁹⁹ Julija Lozzi Barković, „Arhitektura historicizma u Sušaku“, u: *Arhitektura historicizma u Rijeci 1845. - 1900.: Arhitektura i urbanizam*, Rijeka: Moderna galerija Rijeka – muzej moderne i suvremene umjetnosti, 2002., 452.

²⁰⁰ Julija Lozzi Barković, 456.

²⁰¹ Julija Lozzi Barković, 514.

²⁰² Julija Lozzi Barković, 474.

²⁰³ Julija Lozzi Barković, 532.

²⁰⁴ Daina Glavočić, „Stambena arhitektura“, u: *Arhitektura historicizma u Rijeci 1845. - 1900.: Arhitektura i urbanizam*, Rijeka: Moderna galerija Rijeka – muzej moderne i suvremene umjetnosti, 2002., 120.

²⁰⁵ Biserka Živković, *Stambene palače historicizma u Rijeci*, diplomski rad, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, 2004., 5.

²⁰⁶ Biserka Živković, 2004., 5.

²⁰⁷ Biserka Živković, 2004., 10.

²⁰⁸ Podatak iz razgovora s Tihomirom Tadićem, stanarom zgrade Bakarčić, vođenog u Rijeci 24. lipnja 2020.

²⁰⁹ Daina Glavočić, 2002., 120.

Slika 15. Palača Bakarčić na staroj razglednici: vidljiv natpis „Ljekarna P.E. Sušanj“

Osim šturih informacija o povijesti palače, pojavljuje se, ipak, i dilema oko naručitelja. Naime, prvi Bakarčić za kojega se zna da je bio nastanjen na Sušaku je Anton Bakarčić Mihin, no on je umro 1865. godine²¹⁰ pa nije vjerojatno da je on bio naručitelj uglovnice. Još jedan istaknuti član obitelji bio je Josip Bakarčić Andrijin – Joško (1796.-1864.)²¹¹, čiji je sin bio Andre Bakarčić²¹², za kojeg se pretpostavlja da je bio naručitelj ove palače. Joško je bio posjednik i imao je šest velikih kuća u Rijeci, od kojih su u literaturi nabrojane one na lokacijama „al ponte Fiumara, Piazza della Dogana, Piazza Ürmeny i Piazza Jelačić“ te još neka zemljišta u gradu Rijeci, ali nijedna na Sušaku.²¹³ Andre je, međutim, bio vanbračni sin i nije imao pravo na nasljedstvo.²¹⁴ To ne isključuje, doduše, mogućnost da je kasnije sam izgradio palaču, pogotovo uzevši u obzir da je 1898. bio općinski vijećnik u Sušaku.²¹⁵ Pa ipak, informacija kako je Andre, vlasnik kožare, naručitelj palače ne može biti točna jer vlasnik kožare zajedno s Ružićem i, kasnije, Simonićem bio je Anton Bakarčić Mlađi,

²¹⁰ Irvin Lukežić, *Nebo nad Kvarnerom*, Rijeka: Izdavački centar Rijeka, 2005., 87.

²¹¹ Irvin Lukežić, 2005., 87.

²¹² Irvin Lukežić, 2005., 88.

²¹³ Irvin Lukežić, 2005., 87.

²¹⁴ Irvin Lukežić, 2005., 88.

²¹⁵ Irvin Lukežić, 2005., 89.

potomak drugog ogranka obitelji. Za Antona je također poznato da je živio u kući Randić na Fiumari.²¹⁶ Dakle, i dalje je moguće da je Andre Bakarčić naručitelj i vlasnik uglovnice Bakarčić, no u tom slučaju ona nije povezana s kožarom (odnosno ugledom i bogatstvom koje je ona donijela), već s činjenicom da je Andre bio odvjetnik, pravaš i općinski vijećnik Sušaka²¹⁷, što bi mu također omogućilo uvjete za gradnju raskošne palače. Nadalje, s obzirom na pretpostavljenu dataciju palače, kojoj u prilog ide razvoj Sušaka tih godina i podudarnost sa spomenutom razvojnom fazom riječkog historicizma, vjerojatno je da je Bakarčić palaču sagradio i prije no što je postao vijećnik. S obzirom na promjene naziva ulica i nove pretpostavke o naručitelju, moguće je možda još uvijek pronaći (barem kasniju) dokumentaciju o palači Bakarčić u riječkom arhivu.

Od kasnijih pregradnji palače treba spomenuti zatvaranje prolaza u prizemlju i navodno uklanjanje balkona sa sjevernog ugaonog pročelja povezano s mogućnosti prolaska trolejbusa²¹⁸, iako balkon nedostaje već na starim razglednicama pa je moguće da ga nije nikad ni bilo. Palača je, unatoč nepoznanicama, a radi svoje raskoši i jedinstvenosti pročelja, 2008. godine također zaštićena kao pojedinačno kulturno dobro.²¹⁹ Stanari su u novije vrijeme postavili novi krov, pročelje prema unutarnjem dvorištu nanovo je ožbukano, jednako kao i unutrašnjost, gdje su zidovi u stanovima uglavnom pokriveni knaufom te je na taj način zakrivena izvorna struktura zida.²²⁰

²¹⁶ Irvin Lukežić, 2005., 89.

²¹⁷ Irvin Lukežić, 2005., 89.

²¹⁸ Podatak iz razgovora s Tihomirom Tadićem, stanarom zgrade Bakarčić, vođenog u Rijeci 24. lipnja 2020.

²¹⁹ *Registar kulturnih dobara*, <https://registar.kulturnadobra.hr/> (5.8.20.), Z-3955

²²⁰ Podatak iz razgovora s Tihomirom Tadićem, stanarom zgrade Bakarčić, vođenog u Rijeci 24. lipnja 2020.

Slika 16. Palača Bakarčić

Posljednje kulturno dobro odabrano u ovom istraživanju jesu **lučka skladišta 12 (XIII) i 13 (XV)** na Budimpeštanskom pristaništu. Zanimljivo je da je zapravo riječ o jedinstvenoj građevini koja je s obzirom na to da je skladište 13 nadograđeno i priljubljeno uz postojeće skladište 12 dobilo i novi broj. S obzirom na usklađenost novogradnje, teško je primjetiti spoj dviju građevina. Potrebno je odmah razjasniti i nepoklapanje arapskih i rimskih brojeva: budući da su u međuvremenu neka skladišta srušena, da je provedeno novo numeriranje, da je dio dokumentacije izgubljen i da su se miješali brojevi lučkih i željezničkih skladišta, rimski brojevi odražavaju starije stanje, a arapski ono aktualno.²²¹ Uobičajeno se navode obje numeracije jer se u literaturi pronalaze i pod jednim i pod drugim brojevima.

²²¹ Nana Palinić, „Prometne zgrade“, u: *Arhitektura historicizma u Rijeci 1845. - 1900.: Arhitektura i urbanizam*, Rijeka: Moderna galerija Rijeka – muzej moderne i suvremene umjetnosti, 2002., 394.

Luka se na svojoj današnjoj poziciji počela razvijati radovima na gatu „pred ribarnicom“ 1847. i to je odredilo njezin budući izgled, a kasnije se nasipavanjem širila prema moru te je sagrađen i lukobran.²²² Među najzaslužnijima za razvoj luke smatraju se inženjeri Hilarion Pascal i Antal Hajnal.²²³ Dovršetak izgradnje željeznice (1873.) i porast prometa u luci uvjetovali su intenzivniju gradnju skladišta, jer je sve više robe u luci čekalo daljnje otpremanje ili otkup. Skladišta su uglavnom građena na samoj obali, imala su podrum, prizemlje i od jednog do četiri kata, a međusobno su bila povezana kolosijecima ili cestom.²²⁴ Jedan od važnijih zahtjeva luke je bio brz i efikasan prijenos robe s broda u željezničke vagone pa su skladišta stoga uglavnom građena kao namjenska za određeni tip tereta, primjerice za žito ili vino.²²⁵

Iz tog razloga dio njih, pa i skladišta 12 i 13, danas ne zadovoljavaju kriterije nove namjene. Današnji tereti su preveliki za niske katove skladišta, koji su još k tome zbog karakteristika ondašnjih građevnih materijala često ispresijecani nosačima. Neki od nosivih zidova imali su i protupožarnu namjenu. Skladišta 12 i 13, konkretno, imaju podrum, visoko prizemlje i tri kata. Istočni dio skladišta 12 zamišljen je kao uredski prostor, a tu je namjenu zadržao do danas. U literaturi se može naići na podatak da su ova skladišta imala balkone na morskoj strani²²⁶, a tih balkona danas nema. Neki danas zazidani otvori prvog kata mogli bi se možda dovesti u vezu s njihovim nekadašnjim postojanjem. Danas je vidljiva jedino nadstrešnica na lijevanoželjeznim nosačima s južne strane skladišta.

Skladišta su, inače, izgrađena između 1893. i 1898. godine „u duhu historicizma“.²²⁷ Ta tvrdnja uistinu vrijedi, jer iako je funkcija, naravno, odredila većinu njihovih karakteristika, oblikovanje je slijedilo estetske standarde i karakteristike industrijske arhitekture. Istočno skladište (12) izgrađeno je, dakle, prvo, a okvirna godina gradnje smatra se 1893. ili 1894., odnosno prva godina trebala bi biti godina izrade projekta, a druga godina izgradnje.²²⁸ Njegov je graditelj Lajos Luigi Burgstaller, a posebno je po tome što je riječ o prvoj (i uz

²²² Milica Trkulja, 2001., 333.

²²³ *Riječka baština: Lučka skladišta 12 (XIII) i 13 (XV)*, <https://rijekaheritage.org/hr/kj/luckaskladista1315> (5.8.20.)

²²⁴ Josip Kirinčić, „Tehnološki razvitak riječke luke“, u: *Riječka luka: povijest, izgradnja, promet*, ur. Ervin Dubrović, Rijeka: Muzej grada Rijeke, 2001., 214.

²²⁵ Mihovil Andrijašević, *Razvitak riječke luke do 1918. godine : oblikovanje i graditelji*, disertacija, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, 1980., 244.

²²⁶ Nana Palinić, 2002., 404.

²²⁷ *Riječka baština: Lučka skladišta 12 (XIII) i 13 (XV)*, <https://rijekaheritage.org/hr/kj/luckaskladista1315> (5.8.20.)

²²⁸ *Arhitektura historicizma u Rijeci 1845. - 1900.: Arhitektura i urbanizam*, Rijeka: Moderna galerija Rijeka – muzej moderne i suvremene umjetnosti, 2002., 620. (katalog)

skladište 13 jedinoj) Monierovoj armiranobetonskoj konstrukciji svoda na cijelom području današnje Hrvatske i općenito vrlo ranoj uporabi te konstrukcije.²²⁹ Naime, Francuz Joseph Monier patentirao je armiranobetonske grede i stropove 1878. godine.²³⁰ Pri tome je Burgstaller unio određene izmjene u konstrukciji nosača krova (jer za to nije bilo potrebno osigurati jednaku nosivost kao za donje etaže), što „govori o kritičkoj primjeni patenta“.²³¹ Zanimljivo je i istovremeno korištenje lijevanoželjeznih stupova i armiranog betona. Skladišta u potpunosti sagrađena od armiranog betona gradila su se, inače, tek od 1906. godine.²³²

Drugo skladište (13) građeno je 1897. (drugdje se navodi 1898.²³³, ili pak 1897. kao datacija projekta, a 1898. gradnje²³⁴) po projektu Vjenceslava Celligoija i Istvana Bacsaka. Korištena je ista, Monierova konstrukcija svodova, a pri oblikovanju pročelja graditelji su nastojali ponoviti dekoraciju sa skladišta 12 te su postigli da ona djeluju kao jedinstvena građevina.²³⁵

Od kasnijih zbivanja, na skladišta je najrazornije utjecalo bombardiranje luke krajem Drugog svjetskog rata, kada su sva skladišta u luci oštećena. Razmjeri štete nisu poznati, ali znamo da su skladišta naknadno popravljena, pri čemu su 12 i 13 preuređena za skladištenje žita.²³⁶ Kasnije je, navodno, u prostorima skladišta 12 i 13 poslovala tvrtka za proizvodnju tekstila, koja je za svoje potrebe dijelom preuredila unutrašnjost.²³⁷ S obzirom na konstrukciju i njezinu ranu primjenu, ali i „naglašenu stilsku kvalitetu“ skladišta predstavljaju veliku spomeničku vrijednost.²³⁸ Unatoč stalnim pozivima na njihovo rušenje koje je jednom već spriječeno oko 2003. godine zahvaljujući hitno donesenom rješenju o preventivnoj zaštiti²³⁹, ona su vrijedan primjer riječke industrijske baštine i zaštićeno kulturno dobro Republike Hrvatske.²⁴⁰

²²⁹ Nana Palinić, „Povijesna skladišta riječke luke“, u: *Sušačka revija* 42/43, 2003., <http://www.klub-susacana.hr/revija/clanak.asp?Num=42-43&C=6> (5.8.20.)

²³⁰ Nana Palinić, „Rane armiranobetonske konstrukcije u riječkoj luci“, u: *Grđevinar* 61 (2009.), 439.

²³¹ Nana Palinić, 2009., 439.

²³² Nana Palinić, „Nestanak europske luke-modela“, u: *Novi Kamov* 3 (2003.), 9.

²³³ Jasna Rotim Mahić, „Lučka skladišta“, u: *Riječka luka: povijest, izgradnja, promet*, ur. Ervin Dubrović, Rijeka: Muzej grada Rijeke, 2001., 203.

²³⁴ *Arhitektura historicizma u Rijeci 1845. - 1900.: Arhitektura i urbanizam*, Rijeka: Moderna galerija Rijeka – muzej moderne i suvremene umjetnosti, 2002., 620. (katalog)

²³⁵ *Riječka baština: Lučka skladišta 12 (XIII) i 13 (XV)*, <https://rijekaheritage.org/hr/kj/luckaskladista1315> (5.8.20.)

²³⁶ Josip Kirinčić, 2001., 221.

²³⁷ Podatak iz razgovora s djelatnicima Luke Rijeka, vođenog u Rijeci 26. lipnja 2020.

²³⁸ Nana Palinić, „Povijesna skladišta riječke luke kao nacionalni i internacionalni unikum industrijske arhitekture“, u: *Zbornik I. Međunarodne konferencije u povodu 150. obljetnice tvornice torpeda u Rijeci i očuvanja riječke industrijske baštine*, Rijeka: Pro Torpedo Rijeka, 2005., 402.

²³⁹ Nana Palinić, 2003. (<http://www.klub-susacana.hr/revija/clanak.asp?Num=42-43&C=6>) (24.8.20.)

²⁴⁰ *Registar kulturnih dobara*, <https://registar.kulturnadobra.hr/> (5.8.20.), Z-2187

Slika 17. Lučka skladišta 12 (XIII) i 13 (XV)

Zanimljivo je ovdje dotaknuti se još jedne pozitivne karakteristike obrazca Karte rizika, odnosno Obrasca A. Naime, uz općenite informacije o kulturnom dobru, kao što su administrativno-geografski smještaj, pravni status, uporaba, temeljne fizičke karakteristike (primjerice, dijelovi kulturnog dobra i dimenzije), obrazac predviđa bilježenje sažete kronologije gradnje i promjena na kulturnom dobru. Na taj način obrazac, koji inače i služi sažimanju svih općih informacija o spomeniku, na nekoliko stranica konzervatoru (i svima zainteresiranima) u svakom trenutku omogućava uvid u faktografiju i druge potencijalno važne podatke. To može biti od koristi i prilikom pregleda spomenika, prilikom planiranja intervencija i prilikom komunikacije s korisnicima te, eventualno, službama s kojima se priprema odgovor na potencijalnu opasnost. Konzervator, dakle, nakon odrađenog povijesnoumjetničkog istraživanja, pred sobom ima instrument za puno sažetiji, čitljiviji i

mobilniji prikaz nalaza, koji nosi sa sobom na teren. To, naravno, nikako ne umanjuje potrebu za elaboratima, znanstvenim člancima ili za bilo kojim drugim načinom prikaza nalaza. Dapače, to dvoje je usko povezano, jer je pretpostavka da će tek iz kontekstualiziranih podataka i argumentirane rasprave konzervator preuzeti odabrane povijesne zabilješke. U svakom slučaju, univerzalni obrazac omogućava sažet i nedvosmislen prikaz osnovnih podataka. Ta je razlika vidljiva i na primjeru povijesnih zabilješki (dakle, samo jednog dijela Obrasca A) o lučkim skladištima, usporedimo li prikaz s gornjim tekstom.

POVIJESNE ZABILJEŠKE	
Kronologija	
1) Izgradnja istočnog (12) skladišta	
Stoljeće:	19.
Dio stoljeća:	druga polovina
Godina/datum:	1893./1894.
Izvor/dokaz:	Nana Palinić, <i>Povijesna skladišta riječke luke kao nacionalni i internacionalni unikum industrijske arhitekture</i> , I. međunarodna konferencija u povodu 150. obljetnice Tvornice torpeda u Rijeci i očuvanja riječke industrijske baštine, Pro Torpedo, Rijeka, 2003. Arhitektura historicizma u Rijeci 1845.-1900.: arhitektura i urbanizam, Rijeka: Moderna galerija Rijeka, 2002.
Napomena:	potonji izvor (Moderna galerija Rijeka, 2002.) navodi prvu godinu kao projekt, drugu kao izgradnju
2) Produžetak skladišta 12, odnosno izgradnja zapadnog (13) skladišta	
Stoljeće:	19.
Dio stoljeća:	druga polovina
Godina/datum:	1897./1898.
Izvor/dokaz:	Nana Palinić, <i>Povijesna skladišta riječke luke kao nacionalni i internacionalni unikum industrijske arhitekture</i> , I. međunarodna konferencija u povodu 150. obljetnice Tvornice torpeda u Rijeci i očuvanja riječke industrijske baštine, Pro Torpedo, Rijeka, 2003. Arhitektura historicizma u Rijeci 1845.-1900.: arhitektura i urbanizam, Rijeka: Moderna galerija Rijeka, 2002.
Napomena:	potonji izvor (Moderna galerija Rijeka, 2002.) navodi prvu godinu kao projekt, drugu kao izgradnju
3) Bombardiranje luke i oštećivanje skladišta	
Stoljeće:	20.
Dio stoljeća:	prva polovina
Godina/datum:	1943.-1945.
Izvor/Dokaz:	Josip Kirinčić, „Tehnološki razvitak riječke luke“, u: <i>Riječka luka: povijest, izgradnja, promet</i> , ur. E. Dubrović, Muzej grada Rijeke, 2001.
4) Popravljanje skladišta i prilagodba skladištenju žita	
Stoljeće:	20.
Dio stoljeća:	sredina
Godina/datum:	nakon 1945.
Izvor/dokaz:	Josip Kirinčić, „Tehnološki razvitak riječke luke“, u: <i>Riječka luka: povijest, izgradnja, promet</i> , ur. E. Dubrović, Muzej grada Rijeke, 2001.

Slika 18. Dio Obrasca A (Povijesne zabilješke) za lučka skladišta 12 (XIII) i 13 (XV)

3. ANALIZA UGROŽENOSTI ODABRANIH KULTURNIH DOBARA

Služeći se predloženom metodologijom Karte rizika, nastojat ćemo iz aspekta opasnosti okoliša i iz aspekta ranjivosti građevina ustanoviti stanje ugroženosti triju odabranih kulturnih dobara grada Rijeke i među njima predložiti prioritete djelovanja. Za procjenu opasnosti okoliša korištene su već spomenute karte opasnosti od poplave Hrvatskih voda, procjena rizika od potresa za grad Rijeku iz 2017. godine te podatci Nastavnog zavoda za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije. Dok se ranjivost svakog kulturnog dobra prikazuje zasebno i vrlo detaljno pomoću obrazaca Karte rizika, opasnosti okoliša mogu se predstaviti usporedno. Treba se pritom podsjetiti na činjenicu kako izvori podataka za opasnosti okoliša i njihova čitljivost nisu bili optimalni, iz razloga koji su prethodno obrazloženi. Po pitanju provedbe vizualnog pregleda građevina i procjene ranjivosti, treba spomenuti kako su pregledi provedeni u lipnju 2020. godine, točnije pregled crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije i palače Bakarčić 25. lipnja, a lučkih skladišta 26. istog mjeseca. Pri tome je na kvalitetu procjene utjecalo nekoliko faktora koji se također ne bi smjeli zanemariti. Očekivano, neki dijelovi građevina poput pokrova bili su nedostupni za pregled, no u slučaju palače Bakarčić nedostupni su također bili i privatni stanovi (osim toga, njihov pregled, s obzirom na obloge od knaufa, vjerojatno ne bi mnogo pridonio), a u slučaju lučkih skladišta gotovo je cijela unutrašnjost bila nedostupna za detaljniji pregled, budući da se neovlaštene osobe ne smiju zadržavati unutar lučkih zgrada. Zbog toga je u slučaju skladišta provedena samo prva razina procjene. U crkvi su također bili nedostupni prostori kripe i sakristije, a skela u sjevernom brodu otežavala je pregled. Uza sve navedeno, za većinu spomenika nije bilo moguće iz nacрта preuzeti mjere, što na samu procjenu nije imalo veliki učinak, no kako je predviđeno kao jedna od rubrika Obrasca A, može se smatrati nedostatkom istraživanja. Također, treba imati na umu kako kvaliteta procjene uvelike ovisi o iskustvu i kvalifikacijama procjenitelja, što je s obzirom na eksperimentalni karakter istraživanja oboje na prilično niskoj razini.

U kontekstu statičko-strukturalne opasnosti okoliša, konkretno opasnosti od potresa, ustanovljeno je kako su crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije i palača Bakarčić u crvenoj, dakle najvišoj kategoriji rizika, dok su lučka skladišta u zelenoj, najnižoj kategoriji. Ta procjena može se vjerojatno pripisati konstrukciji (armiranobetonski svodovi skladišta) i gustoći gradnje (velika gustoća u centru grada, manja gustoća u luci), što su podatci korišteni za izradu karte rizika od potresa.

Slika 19. Karta rizika od potresa: skladišta su označena crvenim, crkva tirkiznim i palača žutim trokutom²⁴¹

Za veliku vjerojatnost poplavlivanja pokazalo se kako crkva i palača nisu ugrožene, dok skladišta jesu, i to u visini vode od pola do jednog i pol metra. Za srednju vjerojatnost poplavlivanja ugrožena su i skladišta (visina vode bila bi nešto veća u odnosu na veliku vjerojatnost) i crkva s maksimalnom visinom vode 1,5 metar, a palača Bakarčić samo djelomično, s visinom vode do pola metra. Za malu vjerojatnost poplavlivanja, odnosno za najrjeđi očekivani događaj, sva tri kulturna dobra u zoni su poplave, pri čemu bi visina vode oko skladišta dosegla i preko 2,5 metra, a oko crkve i palače između pola i 2,5 metra.

²⁴¹ Temeljna karta sa zonama rizika preuzeta s: *Rijeka: Karte rizika od potresa*, <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/rijeka-karte-rizika-od-potresa-6605055> (17.8.20.)

Slika 20. Karta rizika od poplave (velika vjerojatnost poplavlivanja): skladišta su označena crvenim, crkva zelenim i palača žutim trokutom²⁴²

Slika 21. Karta rizika od poplave (srednja vjerojatnost poplavlivanja): skladišta su označena crvenim, crkva zelenim i palača žutim trokutom

²⁴² Temeljne karte sa scenarijima poplave preuzete s: *GeoPortal Hrvatskih voda*, <https://preglednik.voda.hr/?topic=Opasnosti%20od%20poplava&lang=hr&bgLayer=hr.raster.tk-crno-bijeli> (17.8.20.)

Slika 22. Karta rizika od poplave (mala vjerojatnost poplavlivanja): skladišta su označena crvenim, crkva zelenim i palača žutim trokutom

Za podatke o kvaliteti zraka kao pokazatelju atmosferske opasnosti uzeti su podatci dvije odabranim kulturnim dobrima najbliže mjerne postaje Nastavnog zavoda za javno zdravstvo, a to su postaja u Krešimirovoj 38 i Krešimirovoj 52a. Postaja u Krešimirovoj 52a mjeri koncentracije sumporovog i dušikovog dioksida te njihove vrijednosti u razdoblju od 30 dana od provedbe pregleda građevina (25. lipnja) nisu prelazile granične vrijednosti.²⁴³ Druga postaja mjeri koncentracije polutanata lebdećih čestica PM10, a one su u istom razdoblju sedam puta (odnosi se na dnevni prosjek) nadmašile graničnu vrijednost.²⁴⁴ Ovi podatci ne dopuštaju niti definitivni zaključak o atmosferskoj opasnosti u smislu onečišćenja zraka, a niti usporedbu među spomenicima. No, uz pomoć u interpretaciji i dugotrajnije praćenje, mogli bi se zasigurno izvesti neki zaključci, a s obzirom na poteškoće u određivanju graničnih

²⁴³ Nastavni zavod za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije, <http://www.zzjzpgz.hr/zrak/index.php?show=zrak&file=postaje> (17.8.20.)

²⁴⁴ Nastavni zavod za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije, <http://www.zzjzpgz.hr/zrak/index.php?show=zrak&file=postaje> (17.8.20.)

vrijednosti u odnosu na utjecaj na spomenike treba razmišljati i u smjeru unaprijeđenja mjerenja i interdisciplinarnu suradnje. Što se tiče meteoroloških prilika, treba također uzeti u obzir opasnosti koje donosi snažan vjetar i kiše na koje upozoravaju županijske procjene rizika.²⁴⁵ U svakom slučaju, s obzirom na promet, industriju i klimu u Rijeci, atmosfersku opasnost valja imati u vidu, čak i ako za sada nije moguće odrediti njezin intenzitet.

Poteškoće u određivanju razine antropogene opasnosti nabrojane su ranije te je zbog toga ona praktično nezastupljena u ovom istraživanju. Ipak, kako je prije spomenuto, određeni pokazatelji poput vandalizma primjećeni su prilikom pregleda. Najočitiiji i najčešći primjer su grafiti, kojima su išarane sve tri građevine, pri čemu je ponovno teško napraviti usporedbu. Dakle, jednako kao i za atmosfersku opasnost, potrebno je unaprijediti izvore podataka, odnosno njihovu dostupnost i čitljivost.

Podatci o ranjivosti bit će predstavljeni za svako kulturno dobro pojedinačno, budući da su obrasci za pregled vrlo detaljni te, kao što je ranije opisano, postoje dvije razine procjene i zasebni obrasci za opće informacije i umjetnički oblikovane elemente. Iz istog razloga fokus će biti na najindikativnijim i najkarakterističnijim oštećenjima i promjenama na građevinama te će za ilustraciju poslužiti tek dijelovi popunjenih obrazaca, dok će ispunjeni obrasci biti umetnuti kao prilog radu. Valja se ovdje prisjetiti i metodologije, odnosno čimbenika koji se procjenjuju za svaki element građevine. Težina oštećenja procjenjuje se kao slaba i srednja (1) ili teška i najteža (2). Unatoč tako gruboj podjeli, ovdje treba uzeti u obzir mali broj pregledanih spomenika i manjak iskustva u procjeni, što potencijalno uzrokuje međuovisnost procjene. To znači da bi na većem uzorku ili uz procjenitelja s većim iskustvom, na primjer, mnogo manji broj elemenata dobio oznaku teškog ili najtežeg oštećenja (2), no uspoređujući oštećenja ovih triju kulturnih dobara, ona koja su se isticala u odnosu na druge označena su tom težinom. Ipak, doista se čini kako je mogućnost pogreške ograničena tako polariziranom podjelom. Procjenjuje se također i rasprostranjenost oštećenja i to u kategorijama od 20%, a stupanj hitnosti iz ranije navedenih razloga morao je, nažalost, biti izostavljen u procjenama. Kombinirajući podatke o težini, rasprostranjenosti i vrsti oštećenja, što zajedno čini varijablu ranjivosti, s prethodno dobivenim podacima o opasnostima okoliša nastojat će se ocrtati rizik za pojedino kulturno dobro i među njima predložiti prioritete za eventualne zahvate (na spomenicima ili u okolišu, pri čemu se oni, jasno, neće definirati) ili barem pojačanu pažnju (npr. češće inspekcije) i manje zahvate održavanja. Budući da je odabran deskriptivni model,

²⁴⁵ *Procjena rizika od velikih nesreća za područje Primorsko-goranske županije*, Primorsko-goranska županija, 2018., 235.

a ne statistički model kakav se na nacionalnoj razini primjenjuje u Italiji, rezultat neće biti egzaktno, no očekuje se dovoljno jasnih pokazatelja koji će omogućiti vrlo dobar prikaz stanja kulturnih dobara, spomenuto postavljanje prioriteta i, najvažnije, predstaviti Kartu rizika (ili njezine varijacije) kao višestruko koristan instrument, pa i strategiju u zaštiti spomenika.

Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije

Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije većim je dijelom bila dostupna za pregled, no osim očekivano nedostupnih prostorija i dijelova građevine (poput temelja i pokrova), trebalo je uzeti u obzir i druga ograničenja. Tako je već u prvoj razini procjene, primjerice, procijenjeno kako zbog crkvenog namještaja nije moguće pregledati cijelo unutarnje popločenje. Takvih je komponenti bilo više, a razlozi su najčešće njihova zaklonjenost, položaj na velikoj visini ili tome slično. Zbog detaljnosti pregleda kakvu zahtjeva metodologija Karte rizika i dopuštene fleksibilnosti, čini se kako je pregled preostalih komponenti i njihovih elemenata dovoljno informativan kako bi se odredila ranjivost spomenika.

Obrazac A	
Tipologija komponente	Temelji
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	0 – komponenta nije dostupna za procjenu
Odsutnost oštećenja	
Tipologija oštećenja [†]	
Težina oštećenja ^{**}	
Rasprostranjenost oštećenja (%)	
Stupanj hitnosti ^{***}	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	
Tipologija komponente	Unutarnje popločenje
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	80%
Odsutnost oštećenja	NE
Tipologija oštećenja	gubitak materijala, pukotine, alteracija površinskih slojeva
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	povremeno nadomješten gubitak materijala
Koncentrirano/Raspršeno	R
Lokacija oštećenja	glavni i bočni brodovi, naročito kod ulaza i oko stubova

Slika 23. Primjeri dijelova Obrasc A I (prva razina procjene): različita dostupnost pojedinih elemenata

Prvom razinom procjene ustanovljeno je kako je većina pregledanih dijelova građevine oštećena, no uglavnom u najmanjem mogućem opsegu (1-20%) i težine oštećenja slabe ili srednje. Na pojedinim dijelovima već su primjenjene određene intervencije kako bi se spriječilo daljnje propadanje, te su i one popisane kako je obrascima predviđeno. Primjer za to je povremeno nadomješten gubitak materijala koji se također odnosi na intervencije na unutarnjem popločenju, ali i na stubovima. Iznimke u smislu rasprostranjenosti i težine oštećenja su horizontalne strukture (svodovi) i obloga zida u unutrašnjosti, što je uostalom i povezano jer vlaga i pukotine koje razaraju strukturu svoda utječu na stanje žbuke koja ga pokriva. Tim je komponentama jedinima u prvoj razini procjene dodijeljena težina oštećenja označena brojem 2, teška i najteža, a rasprostranjenost oštećenja procijenjena je na 40 do 60%. Osim spomenutih oštećenja najučestalijima su se pokazale alteracije površinskih slojeva (u drugoj razini procjene definirane kao promjena boje, mrlje ili grafiti) i gubitci materijala (u drugoj razini procjene najčešće definirane kao mehanička oštećenja).

Slika 24. Primjer intervencije na stubu južnog broda

Prva razina procjene predviđa i analizu funkcionalnosti instalacija koja se u praksi svodi na jednostavno određivanje koji sustav je u funkciji, a koji nije. Iako, jasno, neke sustave nije bilo moguće provjeriti, zanimljiv je zaključak o neadekvatnosti najjednostavnijeg među njima – odvodnje oborinskih voda. Sudeći prema tragovima podlijevanja na južnom vanjskom zidu i, djelomično, na glavnom pročelju, može se pretpostaviti kako postoje (ili su barem postojali) problemi s odvodnjom vode, odnosno olucima.

Slika 25. Podlijevanje vode zbog neadekvatnosti odvodnje oborinskih voda

Druga razina procjene suzila je teška i najteža oštećenja na pukotine na svodu sjevernog broda i pukotine na sjevernom zidu glavnog broda, dok rasprostranjenost različitih tipova oštećenja na različitim elementima varira. Ta je razina procjene omogućila oštriju sliku o povezanosti oštećenja pa onda i njihovom mogućem uzroku, budući da se druga težina oštećenja sada više ne vezuje neodređeno uza sve horizontalne strukture i obloge zidova, već je jasno

koncentrirana na svodu sjevernog broda i oko njega, odnosno na zidovima na koje se naslanja. Osim ove prednosti, druga razina procjene pokazala se, u skladu s lombardskim iskustvom, previše detaljna i komplicirana za provedbu istovremeno s prvom razinom, jer svakako zahtjeva dvostruki pregled. Ipak, unoseći više detalja od, primjerice, općenitih kategorija oštećenja, ukazuje na više različitih uzroka tih oštećenja. To su, na primjer, grafiti i mehanička oštećenja uzrokovana ljudskim djelovanjem, ili biološke opasnosti poput lišajeva i ptičjeg izmeta.

Slika 26. Pukotine na svodu sjevernog broda

Slika 27. Pukotine na sjevernom zidu glavnog broda

Tipologija komponente	Horizontalne strukture
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	100%
Odsutnost oštećenja	NE
Tipologija oštećenja	alteracija površinskih slojeva, vlaga, pukotine
Težina oštećenja	2 ←
Rasprostranjenost oštećenja (%)	40-60%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	lijepljenje mrežom
Koncentrirano/Raspršeno	R
Lokacija oštećenja	svodovi glavnog i sjevernog broda, svod svetišta

Građevna komponenta: Horizontalne strukture	
Dio dostupan za procjenu (%)	100%
Prisutnost/odsutnost oštećenja	P

Rasprostranjenost oštećenja (%)	20-40%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	svod glavnog broda
Oštećeni dio elementa (%)	40-60%
Materijal	?
Kvaliteta procjene	niska

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	svod sjevernog broda
Oštećeni dio elementa (%)	40-60%
Materijal	?
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	pukotine
Težina oštećenja	1 ←
Rasprostranjenost oštećenja (%)	40-60%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	lijepljenje mrežom

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	pukotine
Težina oštećenja	2 ←
Rasprostranjenost oštećenja (%)	40-60%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	u obnovi?

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	vlaga
Težina oštećenja	1

Slika 28. Razlike u određivanju težine oštećenja pojedinih elemenata u drugoj razini procjene (Obrazac B II)

Na crkvi su kao zasebno umjetnički oblikovani elementi označena četiri elementa, a to su glavni portal sa skulpturom Djevice Marije, rozeta na glavnom pročelju, skulptura glave Krista na južnom pročelju te skulpture izrađene u Bečkom kiparskom ateljeu smještene u timpanonu na glavnom pročelju. Osim posljednjeg elementa, svi su bili većinski dostupni za

pregled te je ustanovljeno kako osim neznatnih mehaničkih oštećenja i traga crteža sprejem na glavnom portalu ne postoje nikakva druga oštećenja.

Nekoliko puta spomenuti su grafiti, odnosno šaranje po pročelju kao oblik vandalizma. Budući da je, kako je ranije utvrđeno, nemoguće iz vanjskih izvora utvrditi antropogenu opasnost, može se na temelju viđenog reći kako je ona donekle prisutna za ovaj spomenik. Ipak, to su srećom rijetki i jedva primjetni crteži i mrlje i pretpostavka je kako je, s obzirom na to da je riječ o sakralnoj građevini u samom centru grada koja uz to ima i videonadzor, u odnosu na druge spomenike antropogena opasnost za nju nešto manja.

Slika 29. Mrlja od spreja na postamentu stupa glavnog portala

Slika 30. Natpis na stupu

Kako bi se upotpunila slika o stanju i ranjivosti crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije, treba napomenuti kako se čini da su najteže oštećeni dijelovi (a to je, dakle, primarno svod sjevernog broda) u procesu obnove ili čekaju njezin početak. O tome govore i izvori²⁴⁶ i činjenica kako su već postavljene skele. Uzmemo li u obzir sve navedeno – kako su oštećenja uglavnom slabe i srednje težine, ne previše rasprostranjena te kako se ona teža nastoje sanirati – možemo zaključiti kako je crkva u relativno dobrom stanju, odnosno njezina ranjivost može se tolerirati. Ipak, ideja je preklopiti podatke o opasnostima okoliša s utvrđenom ranjivosti. Budući da je crkva u najopasnijoj zoni u slučaju potresa, a već u scenariju srednje vjerojatnosti postoji opasnost od poplave, trebalo bi razmisliti o njezinoj otpornosti na takve događaje. S obzirom na pukotine na svodovima i zidovima te s obzirom na već primjećeni problem s vlagom, čini se kako ipak zahtjeva dodatnu pozornost. Kako se prioriteti, naravno, određuju relativno, usporedba s drugim odabranim spomenicima može biti provedena tek na samom kraju, no ovdje još treba napomenuti kako bi varijabla hitnosti koja je zamišljena kao važan aspekt u metodologiji Karte rizika sigurno olakšala i procjenu same ranjivosti spomenika i usporedbu s drugim odabranim kulturnim dobrima.

²⁴⁶ *Fiuman: Predstavljena obnovljena desna lada Vele crkve*, <https://www.fiuman.hr/predstavljena-obnovljena-desna-lada-vele-crikve-ri/> (19.8.20.)

Slika 31. Oštećenja nastala djelovanjem vlage na svodu sjevernog broda

Slika 32. Oštećenja nastala djelovanjem kapilarne vlage u donjoj zoni zida južnog broda

Palača Bakarčić

Kao što je ranije spomenuto, pojedini dijelovi palače također su bili su nedostupni za pregled, a to se primarno odnosi na privatne stanove, čiji su zidovi uostalom naknadno obloženi knaufom. U prvoj razini procjene ionako je ustanovljeno kako je ranjivost palače najočitija u promjenama na njezinim vanjskim pročeljima i to podjednako u oštećenjima dekorativnih elemenata, obloge zidova i zidova samih. U prvoj je razini procjene stoga procijenjeno kako je riječ o težim i najtežim oštećenjima te kako su ona uglavnom prilično rasprostranjena – u slučaju, primjerice, obloge zidova, čak do 80%.

Tipologija komponente	Obloga zida u eksterijeru
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	100%
Odsutnost oštećenja	NE
Tipologija oštećenja	alteracija površinskih slojeva, gubitak materijala, biološka kolonizacija
Težina oštećenja	2
Rasprostranjenost oštećenja (%)	60-80%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-
Koncentrirano/Raspršeno	R
Lokacija oštećenja	-

Tipologija komponente	Dekoratívni elementi u eksterijeru
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	100%
Odsutnost oštećenja	NE
Tipologija oštećenja	pukotine, alteracija površinskih slojeva, gubitak materijala, biološka kolonizacija
Težina oštećenja	2
Rasprostranjenost oštećenja (%)	60-80%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-
Koncentrirano/Raspršeno	R
Lokacija oštećenja	sva arhitektonska, skulpturalna (i slikana) dekoracija vanjskih pročelja

Slika 33. Primjer teških i široko rasprostranjenih oštećenja u prvoj razini procjene

Neke od pukotina koje su prevagnule u određivanju težine oštećenja vjerojatno su posljedica slijeganja građevine na koju upozoravaju stanari.²⁴⁷ Vidljivo je da nije riječ o površinskim puknućima jer su uzrokovala deformaciju zida ili okvira otvora. Još jedna posljedica slijeganja vjerojatno je razdvajanje elemenata stubišta na spojevima.

Slika 34. Mehanička oštećenja, oštećenja od vlage i dijagonalna pukotina na južnom pročelju

²⁴⁷ Podatak iz razgovora s Tihomirom Tadićem, stanarom zgrade Bakarčić, vođenog u Rijeci 24. lipnja 2020.

Slika 35. Pukotine i deformacija zida na zapadnom pročelju

Osim stubišta i podova, te manjeg dijela ulaznog hodnika zahvaćenog vlagom, unutrašnjost se uglavnom doima nešto boljeg stanja, no činjenica je kako je uglavnom riječ o novijoj žbuci koja, jednako kao knauf u stanovima, zakriva potencijalnu problematiku.

Slika 36. Djelovanje vlage u ulaznom hodniku: luk nad ulazom

Slika 37. Djelovanje kapilarne vlage u ulaznom hodniku: donja zona zida

Što se tiče instalacija, većina je, prema riječima stanara, funkcionalna. No, dimnjaci starijeg sustava grijanja nisu u funkciji, a odvodnja oborinskih voda u ovom je istraživanju procijenjena kao neadekvatna. Nedavno je, doduše, napravljen novi krov, zajedno s olucima i cijevima, no na unutarnjem pročelju su cijevi za odvodnju otpadnih voda iz nekih stanova spojene na cijevi za odvodnju oborinskih voda.²⁴⁸ Osim toga, na vanjskim pročeljima najveća oštećenja od vlage prate trasu cijevi za odvodnju oborinskih voda, no to su vjerojatno posljedice starijeg, nefunkcionalnog sustava, koji je sada zamijenjen.

U drugoj razini procjene među težim oštećenjima najzastupljenije su pukotine na pročeljima i mehanička oštećenja. Potonje se primarno odnosi na južno pročelje gdje postoje vidljive rupe u zidu i dekorativnim arhitektonskim elementima, ali i na dijelove donje zone pročelja (sjevernog i južnog) gdje u potpunosti nedostaju dijelovi rustične obloge. Ponegdje su djelovanjem vlage i erozijom također teško oštećeni dijelovi pročelja. Kao što je maloprije rečeno, uglavnom uz cijevi, ali i ispod oluka, gdje su iznimno nastradale slikane dekoracije. One su, međutim, označene kao posebni, umjetnički oblikovani element, pa će o njima još biti riječi. Drugi veliki problem obloga zidova u eksterijeru predstavljaju crne kore, koje su mjestimično zahvatile gotovo cijelu površinu pročelja. Ponegdje (na primjer na sjevernom ugaonom pročelju) primjećen je i rast vegetacije, koji je povezan s većom prisutnošću vlage, a dugoročno može uzrokovati širenje pukotina i lom dijelova elemenata, što je uostalom opasno i za prolaznike. U drugoj razini procjene, dakle, kao teža i najteža oštećenja uglavnom su procijenjene pukotine, mehanička oštećenja i oštećenja nastala djelovanjem vlage. Crne kore procijenjene su kao najrasprostranjenije oštećenje.

²⁴⁸ Podatak iz razgovora s Tihomirom Tadićem, stanarom zgrade Bakarčić, vođenog u Rijeci 24. lipnja 2020.

Slika 38. Vegetacija i crne kore (na dekorativnim elementima) na sjevernom ugaonom pročelju

Slika 39. Donja zona sjevernog pročelja: mehanička oštećenja, oštećenja nastala djelovanjem vlage, crne kore

Slika 40. Sjeverno ugaono pročelje: oštećenja obloge zida i dekorativnih elemenata

Kao i drugdje, i na palači Bakarčić primjećen je vandalizam u vidu šaranja sprejem pa čak i rezbarenja natpisa u žbuku na zidovima. Ono što iznenađuje jest što je velik dio takvih natpisa u unutrašnjosti zgrade, unatoč zaključanim vratima. U smislu antropogene opasnosti može se na temelju viđenog, ali i na temelju lokacije i izostanka zaštitnih sustava, reći kako je ona nešto veća u odnosu na prethodno pregledanu crkvu.

Slika 41. Južno pročelje: crne kore, grafiti i oštećenja zidnog obloga prouzročena vlagom

Od intervencija na postojećim oštećenjima u unutrašnjosti je primjećeno jedino popunjavanje oštećenih dijelova vrijednog *terrazzo* poda betonom.

Kao umjetnički oblikovani elementi prepoznate su skulpture na zabatima ugaonih pročelja te slikane dekoracije između prozora u zoni trećeg kata. Skulptura je četiri, po dvije na svakom zabatu, no zbog smještaja ih nije bilo moguće pregledati, pa ni ustanoviti druge tehničke podatke, poput materijala i tehnike izvedbe. O njima se jedino može reći kako su stanari izrazili zabrinutost zbog njihovog mogućeg pada na ulicu²⁴⁹, no budući da njihovo stanje nije poznato, ne može se reći je li strah utemeljen. Slikane dekoracije, pretpostavlja se u *fresco* tehnici, teško su oštećene. Mehanička oštećenja, odnosno otpadanje dijelova materijala uslijed djelovanja vlage zahvatila su preko polovine slikanih polja i dio je njih, nažalost, već sada u potpunosti izgubljen. Kako se nalaze u najvišoj zoni pročelja, bile su očito izložene atmosferskim oborinama, slijevanju oborinske vode s krova i zadržavanju vlage. Naočuvanije među njima, one na sjevernom pročelju, prekrile su crne kore, a ponegdje i slojevi druge

²⁴⁹ Podatak iz razgovora s Tihomirom Tadićem, stanarom zgrade Bakarčić, vođenog u Rijeci 24. lipnja 2020.

prljavštine i njihovo bi čišćenje i zaštita, uz naravno statički pregled i sanaciju strukture same građevine, trebao biti prioritet. Na starim su razglednicama još (iako slabije) vidljive neoštećene dekoracije pa bi u slučaju kakve buduće rekonstrukcije istraživanje trebalo usmjeriti u tom smjeru.

Umjetnički oblikovani element: Slikane dekoracije	
Dio dostupan za procjenu (%)	100%
Pristutnost/odsutnost oštećenja	P
Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	crne kore/prljavština
Težina oštećenja	2
Oštećeni dio elementa (%)	20-40%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-
Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	mehaničko oštećenje (vlaga)
Težina oštećenja	2
Oštećeni dio elementa (%)	60-80%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Slika 42. Analiza oštećenja umjetnički oblikovanog elementa: slikane dekoracije palače Bakarčić (Obrazac C)

Slika 43. Skulpture na zabatu i izgubljene slikane dekoracije na poljima između prozora

Palača Bakarčić sveukupno ima zabrinjavajući broj teških oštećenja, koja su uz to uglavnom i široko rasprostranjena. Bilo bi korisno utvrditi progresiju tih oštećenja, što je, dakle, zamišljeno u sklopu procjene hitnosti i zahtjeva još jedan, vremenski udaljeni pregled. No čak i neovisno o tome, s obzirom na opasnosti okoliša (koje su, inače, usporedive s opasnostima okoliša za crkvu Uznesenja Blažene Djevice Marije, uz moguće povećanu antropogenu opasnost i, sudeći po prometu oko palače i crnim korama, atmosfersku opasnost), a primarno na opasnost od potresa u vezi s oštećenjima zidova, podova i vertikalnih veza, može se reći kako je palača zasigurno najkritičniji slučaj od triju odabranih kulturnih dobara. Uz to, kao što je maloprije spomenuto, neposredno su ugrožene i gotovo pred potpunim uništenjem slikane dekoracije pročelja, prepoznate kao zasebni umjetnički oblikovani elementi. Također, ne smije se zanemariti niti djelovanje stanara i drugih korisnika (trgovina u prostoru gdje je bio prolaz između zapadne i sjeverne strane palače) čiji bi se zahvati trebali iznova promisliti uz prisutstvo konzervatora i drugih stručnjaka, a odnosi se primarno na obloge zidova u unutrašnjosti i instalacije.

Slika 44. Sjeverno pročelje: crne kore – zahvaćene i slikane dekoracije; novi krov palače

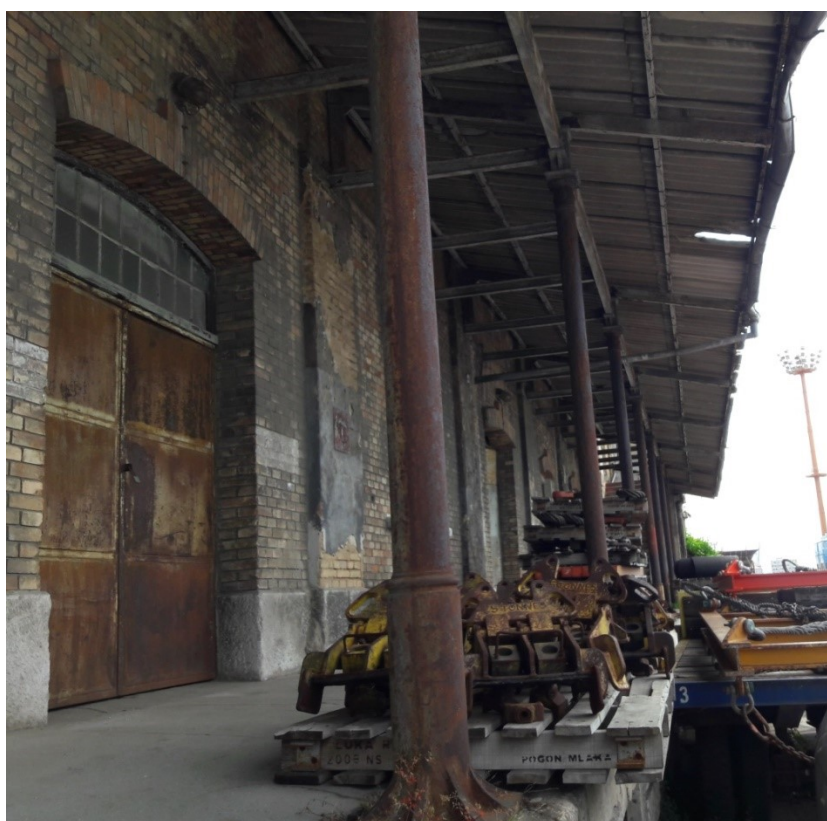
Lučka skladišta 12 (XIII) i 13 (XV)

Iz već poznatih razloga nad lučkim je skladištima provedena samo prva razina procjene. Unatoč prethodnom iskustvu i stavu lombardske službe zaštite prema drugoj razini procjene, primjećeno je kako se provedbom isključivo prve razine ipak gube određeni detalji koji su potencijalno značajni za procjenu ranjivosti spomenika, odnosno planiranje zahvata održavanja.

Ovo je kulturno dobro pretrpjelo slaba i srednje teška oštećenja, iako nerijetko široko rasprostranjena. Specifičnost lučkih skladišta 12 (XIII) i 13 (XV) naspram drugih u ovom istraživanju odabranih kulturnih dobara jesu materijali. Osim već spomenute Monierove armiranobetonske konstrukcije svodova, zanimljivi su i stupovi od lijevanog željeza koji služe kao potporanj nadstrešnici, nekoć vjerojatno balkonima, nad peronom, tj. produžetkom izdignutog prizemlja koji je služio pretovaru robe iz skladišta u vagone na morskoj, južnoj strani skladišta. S obzirom na izloženost aerosolu s mora, svi su željezni elementi zahrđali. Na tom se primjeru primjećuje i nedostatak provedbe samo prve razine procjene. Naime, stupovi su također strukture u elevaciji, jednako kao i zidovi, te je bez razdvajanja elemenata pomalo zbunjujuća kombinacija oštećenja, intervencije i lokacije za slabije upućenog čitatelja. Isto tako, u drugoj razini procjene prilično je izgledno kako bi nadstrešnica kao zasebni element bila označena kao teško oštećena (težina oštećenja označena brojem 2), no to je nijansa koja je na ovom primjeru, nažalost, izgubljena. Ipak, pretpostavka je kako u sveobuhvatnoj procjeni rizika takvi detalji ne bi bili presudni, dok su, s druge strane, za planirano konzerviranje i određivanje potrebe za manjim intervencijama neophodni.

Tipologija komponente	Strukture u elevaciji (vertikalne strukture)
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	60%
Odsutnost oštećenja	NE
Tipologija oštećenja	gubitak materijala, pukotine, hrđa
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	20-40%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	mjestimično novo zidanje
Koncentrirano/Raspršeno	R
Lokacija oštećenja	zastupljenije na morskoj strani

Slika 45. Dio prve razine procjene ranjivosti lučkih skladišta 12 (XIII) i 13 (XV): strukture u elevaciji

Slika 46. Južna strana skladišta: zahrđali stupovi, oštećena nadstrešnica i oluci

Budući da su sva oštećenja označena težinom 1, odnosno procijenjena kao slaba i srednje teška, nije potrebno posebno izdvajati određene dijelove građevine ili određeni tip oštećenja. Bit će stoga pobrojani oni najčešći i, s obzirom na to da druga razina procjene nije dosljedno provedena, ilustrirat će se samo određena, za pojedini tip karakteristična oštećenja, koja su ipak primjećena tijekom provedbe prve razine procjene. Osim gubitka materijala, najčešće u vidu mehaničkih oštećenja i oštećenja koja su posljedica djelovanja vlage, najčešća su oštećenja na skladištima alteracija površinskih slojeva i biološka kolonizacija. To se odnosi primarno na crne kore, prljavštinu i grafite te rast vegetacije – mahovine i drugih viših biljki. Pri tome su crne kore, ali i vegetacija, poprilično rasprostranjena oštećenja, odnosno uzroci oštećenja. Još jedan rasprostranjeni tip oštećenja je već spomenuta hrđa.

Slika 47. Istočno pročelje skladišta: gubitak materijala

Slika 48. Dio južnog pročelja: crne kore, hrda

Vegetacija i hrđa najviše su naštetile sustavu odvodnje oborinskih voda te je on u analizi funkcionalnosti instalacija procijenjen kao neadekvatan, uz mogućnost da je mjestimično čak i potpuno nefunkcionalan. Analiza funkcionalnosti instalacija predstavljala je problem utoliko što je većina instalacija u skladišnim prostorima nefunkcionalna ili odsutna, dok za administrativni blok to nije bilo moguće ustanoviti, stoga analiza nije sasvim pouzdana.

Procjena stanja okvira otvora služi među ostalim utvrđivanju stabilnosti uvjeta u interijeru, odnosno, jednostavnije, osiguravanju nepropusnosti otvora kako kiša, vjetar, životinje i drugi neželjeni čimbenici ne bi utjecali na unutrašnjost građevine, pogotovo ako se ona ne koristi. Iako u ovom istraživanju većinom nije bilo moguće pregledati sve okvire otvora, u slučaju skladišta nije bilo niti potrebno, jer je mnogo prozora razbijeno, a vrata su uglavnom stalno otvorena. Posljedica toga je, između ostalog, taloženje prljavštine, ptičjeg izmeta pa i ostataka uginulih ptica na podovima skladišta.

Slika 49. Sjeverozapadni ugao skladišta: neadekvatan sustav odvodnje oborinskih voda i razbijen prozor

Kao što je već spomenuto, mjestimično su prisutni i grafiti, no s obzirom na njihov mali broj i činjenicu da je Luka zaštićeno područje gdje u pravilu ne ulaze neovlaštene osobe, antropogena opasnost u tom smislu ne bi smjela biti velika. Ipak, zapuštenost je druga vrsta antropogene opasnosti, a ona je u slučaju skladišta značajna. Također, skladišta 12 i 13 Luci su smetnja, jer su zbog veličine suvremenih tereta neiskoristiva, dok bi prenamjena za javnu svrhu bila gotovo nemoguća zbog spomenutih ograničenja kretanja. Jedina potencijalna prenamjena bila bi u urede. Ipak, čini se kako se namjere uglavnom kreću u smjeru rušenja skladišta²⁵⁰, što je jednom već spriječeno (u vrijeme kada skladišta još nisu bila zaštićena), a na što je kontinuirano upozoravala Nana Palinić i drugi. Sada je to pitanje ponovno postalo aktualno. S obzirom na to da je riječ o zaštićenom kulturnom dobru, ne očekuje se takav razvoj situacije, ali pritisak izgleda postoji i može se smatrati znakom povećane antropogene opasnosti. Uz to, kako je maloprije spomenuto, u antropogenu opasnost spada i zapuštenost, kao suprotnost prevelikoj eksploataciji, što je također aktualno u slučaju skladišta.

Slika 50. Zapuštena unutrašnjost skladišta

²⁵⁰ Podatak iz razgovora s djelatnicima Luke Rijeka, vođenog u Rijeci 26. lipnja 2020.

Iako bi, dakle, druga razina procjene ranjivosti zasigurno ukazala na ozbiljnija oštećenja pojedinih dijelova skladišta, pretpostavka je kako je za usporedbu s drugim odabranim kulturnim dobrima dovoljna i prva razina procjene. Argument za to je činjenica da je, primjerice, već u prvoj razini procjene i za horizontalne strukture (svodove) crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije i za strukture u elevaciji (zidove) palače Bakarčić procjenjeno da su teško oštećeni te je pretpostavka da bi tako nešto bilo primjećeno i tijekom pregleda skladišta. Navedeno potvrđuje i ranije spomenuti stav lombardske službe zaštite.

Također, iako skladišta neupitno na pročeljima imaju dekorativne elemente u vidu pilastara, lučnih nadvoja ili konzola, posebice na istočnom, administrativnom dijelu, treba spomenuti kako niti jedan od tih elemenata tijekom pregleda nije označen kao zasebni umjetnički oblikovani element, stoga upotreba Obrasca C izostaje.

S obzirom na opasnosti okoliša, skladišta su u zoni niske opasnosti od potresa, ali visoke opasnosti od poplave. Atmosferska opasnost je moguće također nešto viša s obzirom na promet u Luci, blizinu mora i potencijalno češće neželjene događaje poput spomenutog požara u srpnju, a jednako tako i antropogena opasnost, radi navedenih ideja o rušenju, ali i zapuštenosti. Ranjivost skladišta s obzirom na težinu oštećenja sveukupno se nije pokazala jako velikom, ali primjećeno je nekoliko slabih točaka koje bi sigurno bile zamijećene u drugoj razini procjene. Čini se kako bi već i male intervencije poput novih oluka i zatvaranja vrata i prozora bile od velike koristi za stanje građevine. S obzirom na utvrđeno stanje, može se reći da su skladišta od svih opasnosti okoliša najranjivija u odnosu na klimu kao još jednu varijablu atmosferske opasnosti, odnosno na dugotrajne kiše koje bi se slijevale po pročeljima, pospješile rast vegetacije, ulazile u unutrašnjost, i vjetar, koji bi mogao polomiti već načete nadstrešnice i oluke, razbiti preostale prozore te ubrzati hrđanje željeznih elemenata noseći aerosol s mora. Što se tiče rizika od poplave, skladišta su svakako ugrožena, posebno uzevši u obzir činjenicu da imaju podrum koji bi čak i uz najnižu razinu vode poplavio, no čini se kako s obzirom na oštećenja, njihovu težinu i rasprostranjenost nisu iznimno podložna, odnosno posebno ranjiva u odnosu na tu opasnost okoliša.

Slika 51. Detalj južnog pročelja skladišta: sustav odvodnje oborinskih voda

Prijedlog prioriteta

Sveukupno gledajući, može se zaključiti kako je za crkvu Uznesenja Blažene Djevice Marije s obzirom na njezinu ranjivost i potencijalne opasnosti okoliša najrelevantnija statičko-strukturalna opasnost. To je primarno potres s obzirom na pukotine svodova koje bi ju mogle učiniti podložnijom progresiji te vrste oštećenja, a zatim i poplava, koja bi zasigurno povećala problem s vlagom. Pogotovo je važno što crkva nije višekatna građevina i u slučaju visine vode čak i pola metra, nastradala bi čitava unutrašnjost i vrijedni oltari. Pozitivna je činjenica što bi poplava prodrla do crkve tek u scenariju srednje vjerojatnosti te činjenica da se na crkvi kontinuirano radi i čini se kako su i trenutno radovi pred početkom. Atmosferska i antropogena opasnost na temelju viđenog gotovo su zanemarive.

Palača Bakarčić također je najosjetljivija na statičko-strukturalnu opasnost, i također posebno na potres. U usporedbi palače i crkve vidljivo je da je, iako su prema kartama opasnosti od potresa u istoj kategoriji rizika, palača puno ranjivija u odnosu na tu vrstu opasnosti. To je

tako radi težine i rasprostranjenosti, ali i više potencijalno opasnih tipova oštećenja. Poplava također predstavlja opasnost za palaču, naročito s obzirom na već prisutan problem vlage, a palača bi u odnosu na crkvu bila pošteđena tek nižom očekivanom visinom vode. Ono što se može donekle smatrati prednošću palače je to što je ona višekratna te bi u slučaju poplave bilo ugroženo samo prizemlje (ne misli se pritom na već spomenuto zadržavanje vlage), a podrum je ionako izvorno bio predviđen za apsorpiranje vode. Pa ipak, ako je doista točno da se palača sliježe, dodatna prisutnost vode u tlu i samoj strukturi palače ne može biti pozitivna. S obzirom na sve navedeno, može se smatrati da je u kontekstu statičko-strukturalne opasnosti palača ugroženija od crkve. Slično je i s atmosferskom opasnosti s obzirom na promet koji se odvija neposredno pred palačom i već postojeće crne kore na pročeljima, dekorativnim elementima i slikanim dekoracijama, te s antropogenom opasnosti koja se možda može smatrati donekle povećanom s obzirom na nedostatak zaštitnih sustava i postojeće dokaze vandalizama.

Lučka skladišta u usporedbi s prethodna dva kulturna dobra manje su ranjiva u kontekstu statičko-strukturalne opasnosti, iako su od sva tri kulturna dobra najizloženija mogućnosti poplavlivanja. No, budući da ih oštećenja ne čine posebno ranjivima u odnosu na tu opasnost i budući da su u najmanje opasnoj zoni u slučaju potresa, ipak se može prihvatiti teza o manjoj statičko-strukturalnoj opasnosti u kojoj se nalaze. Ona su primarno izložena atmosferskoj opasnosti i ona je od sva tri kulturna dobra za skladišta, pretpostavlja se, najveća. To je s jedne strane posljedica njihovog smještaja u Luci i blizine mora, a s druge strane ranjivosti s obzirom na neadekvatne instalacije i stanje prozora i vrata. Povećana je i antropogena opasnost, iako se može pretpostaviti kako se ona primarno manifestira kao zapuštenost, dok je opasnost od vandalskog čina ili rušenja zapravo jako mala s obzirom na lokaciju skladišta i njihov status zaštite. Općenito bolje stanje skladišta čini ih manje ranjivima u odnosu na sve vrste opasnosti okoliša u usporedbi s drugim odabranim kulturnim dobrima, ali zapuštenost, s druge strane, ne ulijeva povjerenje da će takvo stanje dugo potrajati.

Na temelju svega navedenog, prijedlog prioriteta je sljedeći. Kombinacija čimbenika okoliša i ranjivosti palače Bakarčić čini ju najugroženijim kulturnim dobrom među trima odabranima te bi osiguravanje njezinog statičko-strukturalnog integriteta trebao biti prioritet. Zatim je potrebno također osigurati statičko-strukturalni integritet crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije, a sanacija skladišta, s obzirom na njihova manje teška oštećenja i činjenicu da je najveća opasnost za njih atmosferska, može biti ostavljena kao najmanje hitna intervencija.

Iako je točno kako je atmosferska opasnost za skladišta velika s obzirom na najmanje adekvatan sustav odvodnje vode i najgore stanje otvora utvrđeno ovim istraživanjem, mora se uzeti u obzir kako je rizik od gubitka kulturnog dobra manji, jer se učinci atmosferske opasnosti akumuliraju, dok je jedan potres potencijalno dovoljan da uništi palaču ili crkvu. Pa opet, preventivna zaštita za cilj ima sustavno provođenje manjih intervencija i predloženi prioriteta ne znače da se, s obzirom na mogućnosti, ne bi kontinuirano trebalo raditi na svim kulturim dobrima, a posebno na onima gdje bi takve male intervencije imale najveći učinak. Karta rizika u tom smislu, dapače, pruža bazu podataka za planiranje. Trebalo bi, dakle, u vidu imati palaču Bakarčić kao dugoročni prioritet – financiranje, educiranje i dokumentiranje bi se trebalo primarno usmjeravati i provoditi nad njome i u vezi s njome, ali to ne znači da se istovremeno na skladištima ne bi trebali popraviti oluci ili ukloniti vegetacija ili da se, prije nego što se stvore uvjeti za opsežniju sanaciju palače, slikane dekoracije ne bi trebale privremeno zaštititi od daljnjeg propadanja. Ovdje je važno sjetiti se i da su to građevine privatnih vlasnika, koji bi uz odgovarajući pristup trebali biti potaknuti da pojedine manje zahvate, uz podršku konzervatora, poduzmu sami. Sve to pokazuje kako male intervencije nisu u sukobu s utvrđenim dugoročnim prioritetima, već da se oni međusobno nadopunjuju u strategiji preventivnog konzerviranja. Konačno, budući da je riječ o deskriptivnom modelu Karte rizika, prioriteta su donekle podložni diskusiji te bi u praksi možda bilo bolje da o njima odlučuje veći broj ljudi, ili da se ipak prihvati statistički model. Pa ipak, i nakon provedenog istraživanja čini se kako je broj jasnih pokazatelja dovoljan da se postavljeni prioriteta uvjerljivo argumentiraju te da bi uz dodatne edukacije i iskustvo službenika (i možda doista implementaciju odlučivanja u grupi ili na više razina) bilo moguće i korisno provoditi čak i ovaj, prilagođeni model Karte rizika.

4. ZAKLJUČAK

Karta rizika kao metoda i strategija preventivne zaštite spomenika ima veliki potencijal te bi njezina primjena u Hrvatskoj olakšala i osigurala kontinuiranu preventivnu njegu kulturnih dobara, omogućila sistematizaciju podataka o stanju i ranjivosti svih pregledanih dobara, podataka o opasnostima okoliša te njihovu međusobnu usporedivost. Utvrđivanjem dugoročnih prioriteta s obzirom na razinu rizika za pojedinačno zaštićena kulturna dobra i planiranjem manjih zahvata održavanja, komunikacijom s korisnicima kulturnih dobara i podjelom zadaća moglo bi se postići efikasno, održivo i manje tehnički i financijski zahtjevno konzerviranje. Važan aspekt preventivnog konzerviranja kakvo predviđa Karta rizika jest i odgovorno upravljanje okolišem spomenika kako bi se umanjile potencijalne opasnosti okoliša i njihov utjecaj. Takav pristup, osim što se fokusira na osiguravanje poželjnih uvjeta i time umanjuje potrebu za zahvatima na samom kulturnom dobru, ima pozitivan utjecaj i na krajolik i na ljude, pružajući objektivno utemeljen oslonac planiranju, naročito pogodan uzevši u obzir da su zahtjevi za dobrobit navedenih kategorija uglavnom komplementarni.

Metodološki, Karta rizika u svom suvremenom, cjelovitom obliku zahtjeva organizaciju i resurse koji su konzervatorskoj službi u Hrvatskoj možda trenutno nedostupni, no to ne znači da nije provediva. Karta rizika je prvenstveno oblikovana promišljanjima Giovannija Urbanija i njezina se metodologija može smatrati fleksibilnom dokle god je utemeljena na istim ciljevima. To pokazuju i regionalne varijacije, pri čemu se pragmatičnošću posebno ističe lombardski model. Osim toga, određeni koraci u razvoju Karte rizika (poput statističkog modela) možda i nisu optimalni smjer napretka, stoga prilikom eventualnog prihvaćanja (dijela) metodologije valja uvijek iznova kritički promišljati.

Upravo je ovim istraživanjem utvrđeno kako je u Hrvatskoj moguće primijeniti metodologiju Karte rizika, barem prilagođenu, i na razini na kojoj se ona provodi u talijanskim regionalnim službama zaštite spomenika. Korištenjem lombardskih obrazaca za procjenu ranjivosti spomenika te javno dostupnih podataka o opasnostima okoliša uspješno su provedeni pregledi triju odabranih kulturnih dobara, deskriptivno predstavljeni rizici te predloženi dugoročni prioriteti djelovanja, a istaknuta je i potreba za određenim manjim zahvatima održavanja. Na taj način predstavljena je prilagođena metodologija Karte rizika i pokazano je kako ju je u praksi moguće primijeniti. Poteškoće u provedbi istraživanja ukazale su na određene nedostatke, ali time i na mogućnosti razvoja, što se prvenstveno odnosi na potrebu za

dodatnom edukacijom i prilagodbu izvora podataka o okolišu. Oboje bi se moglo postići u suradnji sa stručnjacima različitih disciplina.

Provedbom tzv. lombardskog modela Karte rizika na trima odabranim kulturnim dobrima grada Rijeke ustanovljene su različite kategorije statičko-strukturalne, atmosferske i antropogene opasnosti te različite razine ranjivosti dobara. Pokazalo se kako je palača Bakarčić najugroženija od triju spomenika i to pretežno zbog težine, rasprostranjenosti i vrste oštećenja koja ju čine osobito ranjivom u slučaju potresa, koji je procjenjen kao najveća opasnost okoliša za nju. Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije zbog zona opasnosti okoliša u kojima se nalazi i tipologije oštećenja usporediva je s palačom, no zbog nešto boljeg stanja, smanjenih drugih kategorija opasnosti (atmosferske, antropogene) i činjenice kako je već predviđena za obnovu, može se postaviti na drugo mjesto među prioritetima. Lučka skladišta tako su procijenjena kao najmanje ugrožena, no na njima je, kako bi se održalo trenutno stanje, neophodno provesti nekolicinu manjih zahvata održavanja. Dakako, kontinuirano održavanje, a zatim i sanacija i revitalizacija konačni su ciljevi i potrebe svih navedenih dobara, no u realnim okvirima gdje postoje određena ograničenja, ovaj način postavljanja prioriteta može pomoći u održavanju stabilnosti, odnosno spriječavanju nepredviđenih gubitaka dok se ne ostvare uvjeti za navedeno. Pretpostavka je da bi, kada bismo imali istovjetne podatke o svim kulturnim dobrima na nekoj razini nadležnosti, vodeći se ovom podjelom u smislu poštovanja dugoročnih prioriteta, istovremeno osiguravajući provedbu manjih intervencija i prateći stanje spomenika u unaprijed određenim intervalima, bilo moguće racionalno gospodariti okolišem i spomenicima, održavati njihovo stanje stabilnim i postupno ga dovoditi na sve optimalniju razinu. Pritom bismo u vidu neprestano imali „cijelu sliku“, i to redovito ažuriranu, te bismo izbjegli, s jedne strane, potpuno zapuštanje određenih kulturnih dobara, a s druge, pretjerane rekonstrukcije drugih. Preventivno konzerviranje bi uostalom samo po sebi dugoročno smanjilo potrebu za velikim i agresivnim zahvatima rekonstrukcije jer bi, idealno, svi spomenici bili u zadovoljavajućim uvjetima i zadovoljavajućeg stanja te bi kao takvi mogli bez velikih intervencija podnijeti daljnje starenje.

Osim navedenog, istraživanje u sklopu ovog rada dotaknulo se i šireg, povijesnoumjetničkog konteksta odabranih kulturnih dobara te je pritom otvorilo neka dodatna pitanja. Jedno od njih je pitanje autorstva i datacije devetnaestostoljetnog pročelja crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije. Trenutna promišljanja dovode do zaključka kako je prvi projekt Storma i Olfa datiran 1824. godine projekt čiji preslik donosi Radmila Matejčić, a ostali nacrti koji se katkad

miješaju s izvornim, Stormovim projektom, djelo su Filiberta Bazariga i to vjerojatno iz 1890. godine. To potkrijepljuju, među ostalim, i nacrti crkve i zvonika iz iste godine, pri čemu su pročelja obje građevine istovjetno oblikovana. Time se, međutim, pomiče i datacija rekonstrukcije zvonika iz 1876. u 1890. ili, vjerojatnije, 1891., jer je tada također zabilježena intervencija na građevini. Drugo pitanje, ostavljeno bez odgovora, jest pitanje o naručitelju palače Bakarčić. U tom kontekstu javila se sumnja oko povezanosti palače i kožare u vlasništvu Antona Bakarčića Mlađeg, umjesto Andre Bakarčića, naručitelja palače, kako je do sada prihvaćeno. Objе teme, a posebno palača Bakarčić, nude još materijala za razmišljanje i buduća istraživanja.

Konačno, predstavljanje, prilagodba i sama provedba metode Karte rizika u sklopu ovog rada ostavljaju prostora za raspravu i kritiku. To je očekivano, jer je istraživanje zamišljeno kao eksperiment i bez mnogo utabanih puteva i rješenja često se moralo osloniti na improvizaciju. Iz tog razloga ovaj prikaz i eksperimentalnu primjenu prilagođenog lombardskog modela Karte rizika trebalo bi shvatiti kao ideju i poticaj za daljnje otkrivanje i pronalazak modela koji je u kontekstu hrvatske službe zaštite spomenika najadekvatniji, a ne kao gotovo rješenje. Ipak, ne treba zanemariti ni potencijal modela primjenjenog u ovom istraživanju, jer se pokazao kao, barem na ovoj razini, dovoljno efikasan. U svakom slučaju, najvažniji je rezultat rada pozornost ponovno usmjerena na preventivno konzerviranje i dostupnost metoda i strategija poput Karte rizika koje nude barem neka rješenja za još uvijek aktualne probleme zaštite spomenika, ali na putu ka mogućoj konkretnoj i sustavnoj primjeni predstoji još nekoliko nezaobilaznih faza. To je, prije svega, osiguravanje dostupnosti literature o Karti rizika i njezinoj metodologiji, dakle, prijevodi i hrvatska izdanja koja će omogućiti argumentiranu raspravu svima koji žele biti upućeni. Zatim je potrebno učiti od talijanskih stručnjaka na tom području i stručnjaka iz raznih drugih znanstvenih disciplina te s njima surađivati, kako bi se, s jedne strane, osigurala čitljivost i primjenjivost podataka o okolišu, a s druge, odredili i dodatno educirali profesionalni profili koji bi provodili Kartu rizika te kako bi se razmislilo o eventualnim prilagodbama metodologije. To je pogotovo važno ako postoji slaganje o nekim nedostacima ili nepotrebnim opterećenjima, bio to cjelokupni statistički model ili samo druga razina procjene ranjivosti spomenika. Također, u kontekstu osiguravanja povoljnih uvjeta okoliša nije dovoljna suglasnost aktera unutar konzervatorske službe, već je potrebno ostvariti suradnju i razviti sluh raznih viših upravljačkih struktura. Isto tako treba razviti sluh svih građana, vlasnika i korisnika kulturnih dobara za zahtjeve preventivnog

konzerviranja i uopće, zapravo, razviti „kulturu prevencije“²⁵¹ i planiranog konzerviranja, čak i neovisno o potencijalnoj primjeni Karte rizika.

Iz temeljne ideje Karte rizika i njezine primjene kao instrumenta i strategije zaštite spomenika, a naročito iz lombardskog modela, može se mnogo naučiti i trebalo bi svakako razmisliti može li neki dio te već razrađene i dostupne metode biti koristan u zaštiti kulturne baštine u Republici Hrvatskoj.

²⁵¹ Ninfa Cannada Bartoli i sur., 2003., 14.

PRILOZI

Popis priloga:

1. Obrazac A – crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije
2. Obrazac A I – crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije
3. Obrazac B II – crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije
4. Obrazac C – portal crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije
5. Obrazac C – rozeta na pročelju crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije
6. Obrazac C – skulptura glave Krista na južnom pročelju crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije
7. Obrazac C – skulpture anđela u timpanonu na pročelju crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije
8. Obrazac A – palača Bakarčić
9. Obrazac A I – palača Bakarčić
10. Obrazac B II – palača Bakarčić
11. Obrazac C – skulpture na zabatima palače Bakarčić
12. Obrazac C – slikane dekoracije pročelja palače Bakarčić
13. Obrazac A – lučka skladišta 12 (XIII) i 13 (XV)
14. Obrazac A I – lučka skladišta 12 (XIII) i 13 (XV)

1. Obrazac A – crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije

Obrazac A**Povijesna arhitektonska jedinica**

Županija	Primorsko-goranska
Oznaka kulturnog dobra	Z-134
Pregledao	Anja Radelić
Nadležno tijelo	Konzervatorski odjel u Rijeci

ADMINISTRATIVNO-GEOGRAFSKI SMJEŠTAJ KULTURNOG DOBRA

Mjesto:	Rijeka
Općina/grad:	Rijeka
Ulica i kućni broj:	Pul Vele Crikve
Katastarska općina:	Stari grad
Katastarska čestica:	4550

OBJEKT

Tip:	crkva (bazilika)
Klasifikacija:	sakralna graditeljska baština
Naziv:	crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije

Drugi nazivi

Porijeklo naziva: idiomatski

Naziv: Vela crkva/Vela crekva

Porijeklo naziva: idiomatski

Naziv: Assunta

Porijeklo naziva: idiomatski

Naziv: Zborna crkva

Porijeklo naziva: povijesni

Naziv: Duomo

Autor: izvorno nepoznat, nekolicina pregradnji: Juraj Dimitrov, Joseph Storm, Adam Olf, Filiberto Bazarig (?)

HIJERARHIJA

Vrsta: nepokretno kulturno dobro – pojedinačno

POVIJESNE ZABILJEŠKE**Kronologija****1) Kulni ranokršćanski prostor nad rimskim termama**

Stoljeće: 5./6.

Dio stoljeća: /

Godina/datum: /

Izvor/dokaz: pronalazak kasnoantičkih mozaika
Damir Tulić, Župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije u Rijeci, deplijan izrađen u sklopu projekta *Mramor, pigmenti, zlato i svila: luksuzne umjetnine barokne Rijeke*, Sveučilište u Rijeci (<https://baroknarijeka.uniri.hr/>)

2) Predromanička struktura

Stoljeće: /

Dio stoljeća: /

Godina/datum: /

Izvor/dokaz: fragmenti na južnom zidu crkve
Radmila Matejčić, *Kako čitati grad: Rijeka jučer, danas*, Rijeka: Adamić, 2007.

3) Prvi spomen (romaničke?) crkve

Stoljeće: 14.

Dio stoljeća: /

Godina/datum: /

Izvor/dokaz: Registar kulturnih dobara Ministarstva kulture
<https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6212&kdId=409012025>**4) Ugovor s majstorom Jurajem (Dimitrovom) iz Zadra za povišenje glavnog broda**

Stoljeće: 15.

Dio stoljeća: prva polovina

Godina/datum: 1442.

Izvor/dokaz: Radmila Matejčić, *Kako čitati grad: Rijeka jučer, danas*, Rijeka:
Adamić, 2007.
Tulić, deplijan**5) Prigradnja kapele (svetišta), majstor Juraj**

Stoljeće: 15.

Dio stoljeća: prva polovina

Godina/datum: 1445.

Izvor/dokaz: Matejčić, 2007.

6) Produžetak pročelja

Stoljeće:	16.
Dio stoljeća:	prva polovina
Godina/datum:	10. siječnja 1516.
Izvor/dokaz:	rozeta datirana „DIE X JAN MDXVI“ Matejčić, 2007.

7) Barokizacija crkve

Stoljeće:	17.
Dio stoljeća:	druga polovina
Godina/datum:	1695.
Izvor/dokaz:	ploča s natpisom na zidu crkve Matejčić, 2007.

8) Gradnja kripe i svetišta (povišeno, presvođeno, štukature) kao zaklada obitelji De Orlando

Stoljeće:	18.
Dio stoljeća:	prva polovina
Godina/datum:	između 1716. i 1726. (možda 1720.)
Izvor/dokaz:	natpis na južnoj strani svetišta „1720“ G. Viezzoli, 1933., prema: Matejčić, 2007. Tulić, deplijan

9) Crkva oštećena u potresu i ubrzo obnovljena

Stoljeće: 18.
Dio stoljeća: druga polovina
Godina/datum: nakon 1750.
Izvor/dokaz: Matejčić, 2007.

10) Nacrt (Joseph Storm) i gradnja (Adam Olf, Marco Chiereghini) klasicističkog pročelja

Stoljeće: 19.
Dio stoljeća: prva polovina
Godina/datum: 1824. (nacrt)
Izvor/dokaz: Matejčić, 2007.

11) Obnova unutrašnjeg svoda crkve

Stoljeće: 19.
Dio stoljeća: druga polovina
Godina/datum: 1864.
Izvor/dokaz: Matejčić, 2007.

12) Historicistička obnova Filiberta Bazariga (pročelje)?

Stoljeće: 19.

Dio stoljeća: druga polovina

Godina/datum: 1876. ili 1890.-1891.

Izvor/dokaz: *Arhitektura historicizma u Rijeci 1845.-1900.: arhitektura i urbanizam*, Rijeka: Moderna galerija Rijeka, 2002.; datirani nacrt pročelja HR-DARI-57/3.1.18.5 (5/1), kutija 85**13) Postavljanje skulptura anđela (Bečki kiparski atelje) u timpanon na pročelju**

Stoljeće: 19.

Dio stoljeća: druga polovina

Godina/datum: 1890.

Izvor/dokaz: Matejčić, 2007.

14) Rekonstrukcija pročelja (?)

Stoljeće: 19.

Dio stoljeća: druga polovina

Godina/datum: 1891.

Izvor/dokaz: Moderna galerija Rijeka, 2002.

Napomena: vjerojatno je ovdje riječ o Bazarigovoj rekonstrukciji iz bilješke br. 12, ostaje upitno što je bilo 1876.

15) Novi pod crkve (i rekonstrukcija pročelja?)

Stoljeće: 20.

Dio stoljeća: prva polovina

Godina/datum: 1901.

Izvor/dokaz: Matejčić, 2007.
Moderna galerija Rijeka, 2002.

16) Uklanjanje historicističke žbuke s pročelja

Stoljeće: 20.

Dio stoljeća: prva polovina

Godina/datum: 1928.

Izvor/dokaz: Matejčić, 2007.

17) Rekonstrukcija pročelja (?)

Stoljeće: 20.

Dio stoljeća: prva polovina

Godina/datum: 1931.

Izvor/dokaz: Moderna galerija Rijeka, 2002.

18) Oslík svodova u unutrašnjosti (Augusto Pagliarmi) i popravak štukatura

Stoljeće: 20.

Dio stoljeća: prva polovina

Godina/datum: 1932.

Izvor/dokaz: „L'inizio dei lavori...“, u: Fiume 14/86, 1932., prema: Matejčić, 2007.
Tea Sušanĵ, *Historijat crkve Blažene Djevice Marije u Rijeci i povijesna analiza nepokretnog inventara (dio elaborata konzervatorsko-restauratorskih radova)*, Rijeka: Konzervatorski odjel u Rijeci, 2002.

19) Zazidani termalni prozori na bočnim brodovima

Stoljeće:	20.
Dio stoljeća:	prva polovina
Godina/datum:	između 1939. i 1945.
Izvor/dokaz:	Matejčić, 2007.

20) Suvremena obnova (statička sanacija injektiranjem, obnova krova i fasade, zamjena stolarije, obnova južnog broda, restauriranje zidnih oslika)

Stoljeće:	20./21.
Dio stoljeća:	/
Godina/datum:	nakon 1990. do danas
Izvor/dokaz:	http://www.ing-grad.hr/hr/projekti/povijesne-zgrade-i-sakralna-arhitektura/sakralna-arhitektura1/83-crkva-uznesenja-blazene-djevice-marije-rijeka https://www.fiuman.hr/predstavljena-obnovljena-desna-lada-vele-crikve-ri/

PRAVNI STATUS I OGRANIČENJA

Pravni status:	zaštićeno kulturno dobro
UNESCO zaštita:	ne
Vlasništvo (općenito):	privatno
Vlasništvo (specifično):	Katolička Crkva

TEMELJNE FIZIČKE KARAKTERISTIKE**DIJELOVI KULTURNOG DOBRA (BROJ):** 1 (pojedinačno dobro – crkva)**Tlocrt:** longitudinalni**IDENTIFIKACIJSKI PODATCI****Smještaj:** povijesno središte u gradskoj zoni

(npr.: povijesno središte/povijesno središte u gradskoj zoni/povijesno središte u ruralnoj zoni/gradska zona/ruralna zona)

STUPANJ AKTUALNE UPOTREBE**Upotreba bez ograničenja:** da (kult)**DEKORACIJA****Stupanj plastične dekoracije interijera:** 20-40%**Stupanj plastične dekoracije eksterijera:** 1-20%**MJERE:****Visina:** **Broj vanjskih vrata:****Dužina:** **Broj unutarnjih vrata:****Širina:** **Okviri/rešetke:**

Ukupna površina:		Pokrov:	
Volumen nad zemljom:		Vertikalne veze:	
Volumen pod zemljom:		Unutarnje popločenje:	
Ukupan broj katova:	2	Vanjsko popločenje:	
Broj katova nad zemljom:	1	Broj prozora:	
Broj katova pod zemljom:	1 (kripta)		
Temelji:			
Površina vertikalnih struktura:			
Površina horizontalnih struktura:		Izvor:	_____

FINI ZAVRŠNI SLOJEVI (m2):

Natpisi:	1-20%
Freske:	40-60%
Štukature:	1-20%

ZAŠTITNI SUSTAVI

videonadzor, ograda sa sjeverne i istočne strane

BILJEŠKE

sjeverna lađa u procesu obnove?

2. Obrazac A I – crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije

Obrazac A – Podatci o ranjivosti – prva razina procjene

Obrazac A	
Tipologija komponente	Temelji
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	0 – komponenta nije dostupna za procjenu
Odsutnost oštećenja	
Tipologija oštećenja	
Težina oštećenja	
Rasprostranjenost oštećenja (%)	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

Tipologija komponente	Strukture u elevaciji (vertikalne strukture)
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	75%
Odsutnost oštećenja	NE
Tipologija oštećenja	alteracija površinskih slojeva, gubitak materijala, pukotine, vlaga, biološka kolonizacija
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	gubitak materijala povremeno nadomješten žbukom
Koncentrirano/Raspršeno	K
Lokacija oštećenja	zidovi bočnih brodova, stubovi i pilastri u unutrašnjosti, pročelje

Tipologija komponente	Horizontalne strukture
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	100%
Odsutnost oštećenja	NE
Tipologija oštećenja	alteracija površinskih slojeva, vlaga, pukotine
Težina oštećenja	2

Rasprostranjenost oštećenja (%)	40-60%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	lijepljenje mrežom
Koncentrirano/Raspršeno	R
Lokacija oštećenja	svodovi glavnog i sjevernog broda, svod svetišta

Tipologija komponente	Pokrov
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	0
Odsutnost oštećenja	
Tipologija oštećenja	
Težina oštećenja	
Rasprostranjenost oštećenja (%)	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

Tipologija komponente	Vertikalne veze
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	100%
Odsutnost oštećenja	NE
Tipologija oštećenja	pukotine, gubitak materijala
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-
Koncentrirano/Raspršeno	R
Lokacija oštećenja	stube prema svetištu

Tipologija komponente	Unutarnje popločenje
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	80%
Odsutnost oštećenja	NE
Tipologija oštećenja	gubitak materijala, pukotine, alteracija površinskih slojeva
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	povremeno nadomješten gubitak materijala
Koncentrirano/Raspršeno	R
Lokacija oštećenja	glavni i bočni brodovi, naročito kod ulaza i

	oko stubova
--	-------------

Tipologija komponente	Vanjsko popločenje
Prisutan/Odsutan	O
Dio dostupan za procjenu (%)	
Odsutnost oštećenja	
Tipologija oštećenja	
Težina oštećenja	
Rasprostranjenost oštećenja (%)	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

Tipologija komponente	Obloga zida u unutrašnjosti
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	90%
Odsutnost oštećenja	NE
Tipologija oštećenja	gubitak materijala, pukotine, vlaga
Težina oštećenja	2
Rasprostranjenost oštećenja (%)	40-60%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-
Koncentrirano/Raspršeno	R
Lokacija oštećenja	donje zone perimetralnih zidova, zona iznad lukova u glavnom brodu

Tipologija komponente	Dekoratívni elementi u unutrašnjosti
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	90%
Odsutnost oštećenja	NE
Tipologija oštećenja	alteracija površinskih slojeva, gubitak materijala
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-
Koncentrirano/Raspršeno	K
Lokacija oštećenja	kapiteli u brodovima, štuko dekoracija

Tipologija komponente	Obloga zida u eksterijeru
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	50%
Odsutnost oštećenja	NE
Tipologija oštećenja	alteracija površinskih slojeva
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-
Koncentrirano/Raspršeno	K
Lokacija oštećenja	žbuka na pročelju

Tipologija komponente	Dekoratívni elementi u eksterijeru
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	90%
Odsutnost oštećenja	NE
Tipologija oštećenja	vлага, podlijevanje, biološka kolonizacija, gubitak materijala
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	postavljeni šiljci protiv ptica
Koncentrirano/Raspršeno	R
Lokacija oštećenja	lukovi nad portalima, gređe, volute glavnog portala

Tipologija komponente	Unutarnji okviri
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	0
Odsutnost oštećenja	
Tipologija oštećenja	
Težina oštećenja	
Rasprostranjenost oštećenja (%)	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

Tipologija komponente	Vanjski okviri
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	50%
Odsutnost oštećenja	DA
Tipologija oštećenja	

Težina oštećenja	
Rasprostranjenost oštećenja (%)	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

Analiza funkcionalnosti instalacija	
Tipologija instalacija	Odvodnja oborinskih voda
Prisutan/Odsutan	P
Nefunkcionalan	
Neadekvatan	X
Funkcionalan	
Težina oštećenja	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

Tipologija instalacija	Vodovodna mreža
Prisutan/Odsutan	?
Nefunkcionalan	
Neadekvatan	
Funkcionalan	
Težina oštećenja	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

Tipologija instalacija	Sanitarna mreža
Prisutan/Odsutan	?
Nefunkcionalan	
Neadekvatan	
Funkcionalan	
Težina oštećenja	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

Tipologija instalacija	Električne instalacije
Prisutan/Odsutan	P
Nefunkcionalan	
Neadekvatan	
Funkcionalan	X
Težina oštećenja	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

Tipologija instalacija	Grijanje
Prisutan/Odsutan	O
Nefunkcionalan	
Neadekvatan	
Funkcionalan	
Težina oštećenja	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

Tipologija instalacija	Ventilacija
Prisutan/Odsutan	O
Nefunkcionalan	
Neadekvatan	
Funkcionalan	
Težina oštećenja	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

Tipologija instalacija	Dizalo
Prisutan/Odsutan	O
Nefunkcionalan	
Neadekvatan	
Funkcionalan	
Težina oštećenja	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	

Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

Tipologija instalacija	Protupožarni sustav
Prisutan/Odsutan	O
Nefunkcionalan	
Neadekvatan	
Funkcionalan	
Težina oštećenja	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

3. Obrazac B II – crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije

Obrazac B – Podatci o ranjivosti – druga razina procjene

Građevna komponenta: Strukture u elevaciji	
Dio dostupan za procjenu (%)	75%
Pristutnost/odsutnost oštećenja	P

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	pročelni zid
Oštećeni dio elementa (%)	1-20%
Materijal	?
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	vlaga
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	20-40%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	mehanička oštećenja
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	sjeverni zid glavnog broda (s gređem)

Oštećeni dio elementa (%)	20-40%
Materijal	?
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	pukotine
Težina oštećenja	2
Rasprostranjenost oštećenja (%)	20-40%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	vlaga
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	20-40%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	sjeverni zid bočnog broda
Oštećeni dio elementa (%)	1-20%
Materijal	?
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	vlaga
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	stubovi i pilastri sjevernog broda

Oštećeni dio elementa (%)	1-20%
Materijal	?
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	mehanička oštećenja
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	vlaga
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	zapadni zid sjevernog broda
Oštećeni dio elementa (%)	1-20%
Materijal	?
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	mehanička oštećenja
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	južni zid glavnog broda (s gređem)

Oštećeni dio elementa (%)	1-20%
Materijal	?
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	pukotine
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	vlaga
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	južni zid bočnog broda
Oštećeni dio elementa (%)	1-20%
Materijal	?
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	vlaga
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	stubovi i pilastri južnog broda

Oštećeni dio elementa (%)	1-20%
Materijal	?
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	mehanička oštećenja
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	zapadni zid južnog broda
Oštećeni dio elementa (%)	0
Materijal	?
Kvaliteta procjene	niska

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	zid nad trijumfalnim lukom
Oštećeni dio elementa (%)	1-20%
Materijal	?
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	pukotina
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	sjevni zid svetišta

Oštećeni dio elementa (%)	0
Materijal	?
Kvaliteta procjene	niska

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	južni zid svetišta
Oštećeni dio elementa (%)	0
Materijal	?
Kvaliteta procjene	niska

Građevna komponenta: Horizontalne strukture	
Dio dostupan za procjenu (%)	100%
Pristutnost/odsutnost oštećenja	P

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	svod glavnog broda
Oštećeni dio elementa (%)	40-60%
Materijal	?
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	pukotine
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	40-60%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	lijepljenje mrežom

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	vlaga
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	20-40%

Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	svod sjevernog broda
Oštećeni dio elementa (%)	40-60%
Materijal	?
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	pukotine
Težina oštećenja	2
Rasprostranjenost oštećenja (%)	40-60%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	u obnovi?

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	vlaga
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	40-60%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	u obnovi?

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	svod južnog broda
Oštećeni dio elementa (%)	0
Materijal	?
Kvaliteta procjene	niska

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	svod svetišta
Oštećeni dio elementa (%)	20-40%
Materijal	?

Kvaliteta procjene	niska
---------------------------	-------

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	vlaga
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	20-40%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Građevna komponenta: Pokrov	
Dio dostupan za procjenu (%)	0
Pristupnost/odsutnost oštećenja	

Građevna komponenta: Vertikalne veze	
Dio dostupan za procjenu (%)	100%
Pristupnost/odsutnost oštećenja	P

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	stube prema svetištu
Oštećeni dio elementa (%)	1-20%
Materijal	mramor
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	mehanička oštećenja
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Građevna komponenta: Unutarnje popločenje	
Dio dostupan za procjenu (%)	80%
Pristutnost/odsutnost oštećenja	P

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	pod u brodovima
Oštećeni dio elementa (%)	1-20%
Materijal	mramor
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	mehanička oštećenja
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	nadopuna materijala

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	pukotine
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	promjena boje
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Građevna komponenta: Obloga zida u unutrašnjosti	
Dio dostupan za procjenu (%)	90%
Pristutnost/odsutnost oštećenja	P

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	pročelni zid
Oštećeni dio elementa (%)	1-20%
Materijal	žbuka
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	mehanička oštećenja
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	sjeverni zid glavnog broda
Oštećeni dio elementa (%)	40-60%
Materijal	žbuka
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	promjena boje/mrlje od vlage
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	20-40%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	mehanička oštećenja/erozija

Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	20-40%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	pukotine
Težina oštećenja	2
Rasprostranjenost oštećenja (%)	20-40%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	sjeverni zid bočnog broda
Oštećeni dio elementa (%)	1-20%
Materijal	žbuka
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	promjena boje/mrlje od vlage
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	južni zid glavnog broda
Oštećeni dio elementa (%)	1-20%
Materijal	žbuka
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	pukotine

Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	20-40%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	promjena boje/mrlje od vlage
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	južni zid bočnog broda
Oštećeni dio elementa (%)	1-20%
Materijal	žbuka
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	promjena boje/mrlje od vlage
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	zid nad trijumfalnim lukom
Oštećeni dio elementa (%)	0
Materijal	žbuka
Kvaliteta procjene	niska

Opis analiziranog elementa	
-----------------------------------	--

Tipologija elementa	zidovi svetišta
Oštećeni dio elementa (%)	0
Materijal	žbuka
Kvaliteta procjene	niska

Građevna komponenta: Dekorativni elementi u unutrašnjosti	
Dio dostupan za procjenu (%)	90%
Pristutnost/odsutnost oštećenja	P

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	štukature u svetištu
Oštećeni dio elementa (%)	20-40%
Materijal	stucco
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	promjena boje
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	20-40%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	mehaničko oštećenje
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	štukature iznad trijumfalnog luka

Oštećeni dio elementa (%)	0
Materijal	stucco
Kvaliteta procjene	niska

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	kapiteli glavnog broda
Oštećeni dio elementa (%)	1-20%
Materijal	gips?
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	mehanička oštećenja
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	kapiteli trijumfalnog luka
Oštećeni dio elementa (%)	0
Materijal	?
Kvaliteta procjene	niska

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	kapiteli svetišta
Oštećeni dio elementa (%)	0
Materijal	stucco
Kvaliteta procjene	niska

Građevna komponenta: Obloga zida u eksterijeru	
Dio dostupan za procjenu (%)	50%
Pristutnost/odsutnost oštećenja	P

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	glavno pročelje
Oštećeni dio elementa (%)	1-20%
Materijal	žbuka
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	grafiti
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	mehanička oštećenja
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	mrnje (npr. ptičji izmet, boja)
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Opis analiziranog elementa	
----------------------------	--

Tipologija elementa	južno pročelje (kamena obloga)
Oštećeni dio elementa (%)	0
Materijal	kamen
Kvaliteta procjene	niska

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	južno pročelje (žbuka)
Oštećeni dio elementa (%)	0
Materijal	žbuka
Kvaliteta procjene	niska

Gradevna komponenta: Dekorativni elementi u eksterijeru	
Dio dostupan za procjenu (%)	90%
Pristutnost/odsutnost oštećenja	P

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	stupovi na glavnom pročelju
Oštećeni dio elementa (%)	1-20%
Materijal	kamen
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	lišaj
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Opis analiziranog elementa	
-----------------------------------	--

Tipologija elementa	gređe glavnog pročelja
Oštećeni dio elementa (%)	1-20%
Materijal	kamen
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	promjena boje
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	podlijevanje
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	lukovi bočnih portala
Oštećeni dio elementa (%)	1-20%
Materijal	kamen
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	lišaj
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Građevna komponenta: Unutarnji okviri	
Dio dostupan za procjenu (%)	0
Pristutnost/odsutnost oštećenja	

Građevna komponenta: Vanjski okviri	
Dio dostupan za procjenu (%)	50%
Pristutnost/odsutnost oštećenja	0

4. Obrazac C – portal crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije**Obrazac C****Umjetnički oblikovani element**

ELEMENTTip: Glavni portal

Natpis: _____

Autor: _____

Smještaj: glavno pročelje**TEHNIČKI PODATCI**Materijal: kamenTehnika: klesanje**Mjere**

Broj dijelova: _____

Visina: _____

Širina: _____

Dubina: _____

Promjer: _____

Umjetnički oblikovani element: Glavni portal	
Dio dostupan za procjenu (%)	100%
Pristutnost/odsutnost oštećenja	P

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	grafiti
Težina oštećenja	1
Oštećeni dio elementa (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	mehaničko oštećenje
Težina oštećenja	1
Oštećeni dio elementa (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

5. Obrazac C – rozeta na pročelju crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije**Obrazac C****Umjetnički oblikovani element**

ELEMENTTip: RozetaNatpis: DIE X JAN MDXVI

Autor: _____

Smještaj: glavno pročelje**TEHNIČKI PODATCI**Materijal: kamenTehnika: klesanje**Mjere**

Broj dijelova: _____

Visina: _____

Širina: _____

Dubina: _____

Promjer: _____

Umjetnički oblikovani element: Rozeta	
Dio dostupan za procjenu (%)	100%
Pristutnost/odsutnost oštećenja	O

6. Obrazac C – skulptura glave Krista na južnom pročelju crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije**Obrazac C****Umjetnički oblikovani element**

ELEMENT**Tip:** Skulptura glave Krista**Natpis:** _____**Autor:** _____**Smještaj:** južno pročelje**TEHNIČKI PODATCI****Materijal:** kamen**Tehnika:** klesanje**Mjere****Broj dijelova:** 1**Visina:** _____**Širina:** _____**Dubina:** _____**Promjer:** _____

Umjetnički oblikovani element: Skulptura glave Krista	
Dio dostupan za procjenu (%)	100%
Pristutnost/odsutnost oštećenja	O

7. Obrazac C – skulpture anđela u timpanonu na pročelju crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije**Obrazac C****Umjetnički oblikovani element**

ELEMENT**Tip:** Skulpture anđela u timpanonu**Natpis:** _____**Autor:** Bečki kiparski atelje**Smještaj:** glavno pročelje**TEHNIČKI PODATCI****Materijal:** kamen**Tehnika:** klesanje**Mjere****Broj dijelova:** _____**Visina:** _____**Širina:** _____**Dubina:** _____**Promjer:** _____

Umjetnički oblikovani element: Skulpture anđela u timpanonu	
Dio dostupan za procjenu (%)	0
Pristutnost/odsutnost oštećenja	

8. Obrazac A – palača Bakarčić**Povijesna arhitektonska jedinica**

Županija	Primorsko-goranska
Oznaka kulturnog dobra	Z-3955
Pregledao	Anja Radelić
Nadležno tijelo	Konzervatorski odjel u Rijeci

ADMINISTRATIVNO-GEOGRAFSKI SMJEŠTAJ KULTURNOG DOBRA

Mjesto:	Rijeka
Općina/grad:	Rijeka
Ulica i kućni broj:	Milana Smokvine Tvrdog 1 – Rade Šupića 4
Katastarska općina:	Sušak
Katastarska čestica:	2863

OBJEKT

Tip:	stambena zgrada
Klasifikacija:	profana graditeljska baština
Naziv:	zgrada Bakarčić

Drugi nazivi

Porijeklo naziva: idiomatski
Naziv: palača Bakarčić-Sušanj
Autor: nepoznat

HIJERARHIJA

Vrsta: nepokretno kulturno dobro – pojedinačno

POVIJESNE ZABILJEŠKE**Kronologija****1) Izgradnja**

Stoljeće: 19.
Dio stoljeća: druga polovina
Godina/datum: 1890. (?)

Izvor/dokaz: *Arhitektura historicizma u Rijeci 1845.-1900.: arhitektura i urbanizam*, Rijeka: Moderna galerija Rijeka, 2002.

PRAVNI STATUS I OGRANIČENJA

Pravni status:	zaštićeno kulturno dobro
UNESCO zaštita:	ne
Vlasništvo (općenito):	privatno
Vlasništvo (specifično):	više vlasnika

TEMELJNE FIZIČKE KARAKTERISTIKE

DIJELOVI KULTURNOG DOBRA (BROJ):	1 (pojedinačno dobro – stambena zgrada)
Tlocrt:	uglovnica

IDENTIFIKACIJSKI PODATCI

Smještaj:	gradska zona
------------------	--------------

(npr.: povijesno središte/povijesno središte u gradskoj zoni/povijesno središte u ruralnoj zoni/gradska zona/ruralna zona)

STUPANJ AKTUALNE UPOTREBE

Upotreba bez ograničenja:	da (stanovanje, poslovanje)
----------------------------------	-----------------------------

DEKORACIJA

Stupanj plastične dekoracije interijera:	1-20%
Stupanj plastične dekoracije eksterijera:	60-80%

MJERE:

Visina:		Broj vanjskih vrata:	
Dužina:		Broj unutarnjih vrata:	
Širina:		Okviri/rešetke:	
Ukupna površina:		Pokrov:	
Volumen nad zemljom:		Vertikalne veze:	
Volumen pod zemljom:		Unutarnje popločenje:	
Ukupan broj katova:	5	Vanjsko popločenje:	
Broj katova nad zemljom:	4	Broj prozora:	
Broj katova pod zemljom:	1		
Temelji:			
Površina vertikalnih struktura:			
Površina horizontalnih struktura:		Izvor:	_____

FINI ZAVRŠNI SLOJEVI (m2):

Freske: 1-20%

ZAŠTITNI SUSTAVI

nema

BILJEŠKE

9. Obrazac A I – palača Bakarčić

Obrazac A – Podatci o ranjivosti – prva razina procjene

Obrazac A	
Tipologija komponente	Temelji
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	0 – komponenta nije dostupna za procjenu
Odsutnost oštećenja	
Tipologija oštećenja	
Težina oštećenja	
Rasprostranjenost oštećenja (%)	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

Tipologija komponente	Strukture u elevaciji (vertikalne strukture)
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	40%
Odsutnost oštećenja	NE
Tipologija oštećenja	pukotine, gubitak materijala, alteracija površinskih slojeva, vlaga
Težina oštećenja	2
Rasprostranjenost oštećenja (%)	20-40%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-
Koncentrirano/Raspršeno	R
Lokacija oštećenja	sjeverno pročelje u zoni 2. i 3. kata, sjeverno ugaono pročelje, zapadno pročelje u zoni prizemlja, 2. i 3. kata, južno ugaono pročelje, južno pročelje u zoni prizemlja, 3. kata i potkrovlja

Tipologija komponente	Horizontalne strukture
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	20%
Odsutnost oštećenja	NE
Tipologija oštećenja	pukotine, vlaga
Težina oštećenja	1

Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-
Koncentrirano/Raspršeno	K
Lokacija oštećenja	prizemlje iznad ulaza, strop u hodniku 3. kata

Tipologija komponente	Pokrov*
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	0
Odsutnost oštećenja	
Tipologija oštećenja	
Težina oštećenja	
Rasprostranjenost oštećenja (%)	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

*Napomena: novi krov

Tipologija komponente	Vertikalne veze
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	100%
Odsutnost oštećenja	NE
Tipologija oštećenja	pukotine, gubitak materijala, razdvajanje dijelova
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	20-40%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-
Koncentrirano/Raspršeno	R
Lokacija oštećenja	naročito krak stubišta u prizemlju i stube do 1. i 2. kata

Tipologija komponente	Unutarnje popločenje
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	20%
Odsutnost oštećenja	NE
Tipologija oštećenja	pukotine, gubitak materijala
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	40-60%
Stupanj hitnosti	-

Intervencija	-
Koncentrirano/Raspršeno	R
Lokacija oštećenja	-

Tipologija komponente	Vanjsko popločenje
Prisutan/Odsutan	O
Dio dostupan za procjenu (%)	
Odsutnost oštećenja	
Tipologija oštećenja	
Težina oštećenja	
Rasprostranjenost oštećenja (%)	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

Tipologija komponente	Obloga zida u unutrašnjosti
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	10%
Odsutnost oštećenja	NE
Tipologija oštećenja	alteracija površinskih slojeva, vlaga
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-
Koncentrirano/Raspršeno	K
Lokacija oštećenja	hodnik u prizemlju, 2. kat

Tipologija komponente	Dekoratívni elementi u unutrašnjosti
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	100%
Odsutnost oštećenja	NE
Tipologija oštećenja	vlaga, gubitak materijala
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-
Koncentrirano/Raspršeno	K
Lokacija oštećenja	ulazni hodnik oko vrata

Tipologija komponente	Obloga zida u eksterijeru
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	100%
Odsutnost oštećenja	NE
Tipologija oštećenja	alteracija površinskih slojeva, gubitak materijala, biološka kolonizacija
Težina oštećenja	2
Rasprostranjenost oštećenja (%)	60-80%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-
Koncentrirano/Raspršeno	R
Lokacija oštećenja	-

Tipologija komponente	Dekoratívni elementi u eksterijeru
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	100%
Odsutnost oštećenja	NE
Tipologija oštećenja	pukotine, alteracija površinskih slojeva, gubitak materijala, biološka kolonizacija
Težina oštećenja	2
Rasprostranjenost oštećenja (%)	60-80%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-
Koncentrirano/Raspršeno	R
Lokacija oštećenja	sva arhitektonska, skulpturalna (i slikana) dekoracija vanjskih pročelja

Tipologija komponente	Unutarnji okviri
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	0
Odsutnost oštećenja	
Tipologija oštećenja	
Težina oštećenja	
Rasprostranjenost oštećenja (%)	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

Tipologija komponente	Vanjski okviri
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	0
Odsutnost oštećenja	

Tipologija oštećenja	
Težina oštećenja	
Rasprostranjenost oštećenja (%)	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

Analiza funkcionalnosti instalacija	
Tipologija instalacija	Odvodnja oborinskih voda
Prisutan/Odsutan	P
Nefunkcionalan	
Neadekvatan	X
Funkcionalan	
Težina oštećenja	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

Tipologija instalacija	Vodovodna mreža
Prisutan/Odsutan	P
Nefunkcionalan	
Neadekvatan	
Funkcionalan	X
Težina oštećenja	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

Tipologija instalacija	Sanitarna mreža
Prisutan/Odsutan	P
Nefunkcionalan	
Neadekvatan	
Funkcionalan	X
Težina oštećenja	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

Tipologija instalacija	Električne instalacije
Prisutan/Odsutan	P
Nefunkcionalan	
Neadekvatan	
Funkcionalan	X
Težina oštećenja	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

Tipologija instalacija	Grijanje*
Prisutan/Odsutan	P
Nefunkcionalan	X
Neadekvatan	
Funkcionalan	
Težina oštećenja	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

*Napomena: odnosi se na stari sustav grijanja

Tipologija instalacija	Ventilacija
Prisutan/Odsutan	O
Nefunkcionalan	
Neadekvatan	
Funkcionalan	
Težina oštećenja	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

Tipologija instalacija	Dizalo
Prisutan/Odsutan	O
Nefunkcionalan	

Neadekvatan	
Funkcionalan	
Težina oštećenja	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

Tipologija instalacija	Protupožarni sustav
Prisutan/Odsutan	☐
Nefunkcionalan	
Neadekvatan	
Funkcionalan	
Težina oštećenja	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

10. Obrazac B II – palača Bakarčić

Obrazac B – Podatci o ranjivosti – druga razina procjene

Građevna komponenta: Strukture u elevaciji	
Dio dostupan za procjenu (%)	40%
Pristutnost/odsutnost oštećenja	P

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	južni pročelni zid
Oštećeni dio elementa (%)	20-40%
Materijal	opeka
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	mehanička oštećenja
Težina oštećenja	2
Rasprostranjenost oštećenja (%)	20-40%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	vlaga/erozija
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	pukotina
Težina oštećenja	2
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%

Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	južni ugaoni pročelni zid
Oštećeni dio elementa (%)	20-40%
Materijal	opeka
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	mehanička oštećenja
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	20-40%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	zapadni pročelni zid
Oštećeni dio elementa (%)	20-40%
Materijal	opeka
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	mehanička oštećenja
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	vlaga
Težina oštećenja	2
Rasprostranjenost oštećenja (%)	20-40%

Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	pukotine - deformacija
Težina oštećenja	2
Rasprostranjenost oštećenja (%)	20-40%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	sjeverni ugaoni pročelni zid
Oštećeni dio elementa (%)	20-40%
Materijal	opeka
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	mehanička oštećenja
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	pukotine - deformacija
Težina oštećenja	2
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	vlaga
Težina oštećenja	2
Rasprostranjenost oštećenja (%)	20-40%
Stupanj hitnosti	-

Intervencija	-
---------------------	---

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	vegetacija
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	sjeverni pročelni zid
Oštećeni dio elementa (%)	20-40%
Materijal	opeka
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	vlaga
Težina oštećenja	2
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	mehanička oštećenja
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Građevna komponenta: Horizontalne strukture	
Dio dostupan za procjenu (%)	20%
Pristupnost/odsutnost oštećenja	P

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	strop prizemlja
Oštećeni dio elementa (%)	1-20%
Materijal	?
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	vlaga
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	20-40%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	strop trećeg kata
Oštećeni dio elementa (%)	1-20%
Materijal	?
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	vlaga
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Građevna komponenta: Pokrov	
Dio dostupan za procjenu (%)	0
Pristutnost/odsutnost oštećenja	

Građevna komponenta: Vertikalne veze	
Dio dostupan za procjenu (%)	100%
Pristutnost/odsutnost oštećenja	P

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	mali krak stubišta u prizemlju
Oštećeni dio elementa (%)	1-20%
Materijal	kamen
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	mehaničko oštećenje
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	razdvajanje dijelova
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	krak stubišta između prizemlja i 1. kata
Oštećeni dio elementa (%)	1-20%
Materijal	kamen
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	mehaničko oštećenje
Težina oštećenja	1

Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	krak stubišta između 1. i 2. kata
Oštećeni dio elementa (%)	1-20%
Materijal	kamen
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	mehaničko oštećenje
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	razdvajanje dijelova
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	krak stubišta između 2. i 3. kata
Oštećeni dio elementa (%)	1-20%
Materijal	kamen
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	mehaničko oštećenje
Težina oštećenja	1

Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	razdvajanje dijelova
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Građevna komponenta: Unutarnje popločenje	
Dio dostupan za procjenu (%)	20%
Pristutnost/odsutnost oštećenja	P

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	pod u prizemlju
Oštećeni dio elementa (%)	1-20%
Materijal	terrazzo
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	pukotine
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	mehanička oštećenja
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-

Intervencija	nadopuna betonom
---------------------	------------------

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	pod prvog kata
Oštećeni dio elementa (%)	1-20%
Materijal	terrazzo
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	pukotine
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	pod drugog kata
Oštećeni dio elementa (%)	1-20%
Materijal	terrazzo
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	pukotine
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	pod trećeg kata
Oštećeni dio elementa (%)	1-20%
Materijal	terrazzo

Kvaliteta procjene	niska
---------------------------	-------

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	pukotine
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Građevna komponenta: Obloga zida u unutrašnjosti	
Dio dostupan za procjenu (%)	10%
Pristutnost/odsutnost oštećenja	P

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	zidovi ulaznog hodnika u prizemlju
Oštećeni dio elementa (%)	1-20%
Materijal	žbuka
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	vlaga
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	20-40%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	grafiti/rezbarije
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	zidovi 2. kata
Oštećeni dio elementa (%)	1-20%
Materijal	žbuka
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	pukotine
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	grafiti
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Građevna komponenta: Dekorativni elementi u unutrašnjosti	
Dio dostupan za procjenu (%)	100%
Pristutnost/odsutnost oštećenja	P

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	gređe i luk nad ulazom
Oštećeni dio elementa (%)	1-20%
Materijal	žbuka
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
--------------------------	--

Tipologija oštećenja		vlaga
Težina oštećenja		1
Rasprostranjenost oštećenja (%)		1-20%
Stupanj hitnosti		-
Intervencija		-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	mehanička oštećenja
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Građevna komponenta: Obloga zida u eksterijeru	
Dio dostupan za procjenu (%)	100%
Pristutnost/odsutnost oštećenja	P

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	južno pročelje
Oštećeni dio elementa (%)	40-60%
Materijal	žbuka, opeka
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	crne kore
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	40-60%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	mehanička oštećenja

Težina oštećenja	2
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	grafiti
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	južno ugaono pročelje
Oštećeni dio elementa (%)	60-80%
Materijal	žbuka, opeka
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	crne kore
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	40-60%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	mehanička oštećenja
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	grafiti
Težina oštećenja	1

Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	zapadno pročelje
Oštećeni dio elementa (%)	40-60%
Materijal	žbuka, opeka
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	crne kore
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	40-60%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	mehanička oštećenja
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	40-60%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	sjeverno ugaono pročelje
Oštećeni dio elementa (%)	20-40%
Materijal	žbuka, opeka
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	crne kore
Težina oštećenja	1

Rasprostranjenost oštećenja (%)	20-40%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	mehanička oštećenja
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	20-40%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	sjeverno pročelje
Oštećeni dio elementa (%)	60-80%
Materijal	žbuka, opeka
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	crne kore
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	60-80%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	mehanička oštećenja
Težina oštećenja	2
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	lišaj
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%

Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	podlijevanje (hrđa)
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Gradevna komponenta: Dekorativni elementi u eksterijeru	
Dio dostupan za procjenu (%)	100%
Pristutnost/odsutnost oštećenja	P

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	plastična dekoracija južnog pročelja
Oštećeni dio elementa (%)	80-100%
Materijal	žbuka
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	crne kore
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	80-100%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	mehanička oštećenja
Težina oštećenja	2
Rasprostranjenost oštećenja (%)	40-60%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	plastična dekoracija južnog ugaonog pročelja
Oštećeni dio elementa (%)	80-100%
Materijal	žbuka
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	crne kore
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	60-80%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	mehanička oštećenja
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	20-40%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	plastična dekoracija zapadnog pročelja
Oštećeni dio elementa (%)	60-80%
Materijal	žbuka
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	crne kore
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	60-80%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	mehanička oštećenja
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	20-40%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	plastična dekoracija sjevernog ugaonog pročelja
Oštećeni dio elementa (%)	60-80%
Materijal	žbuka
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	crne kore
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	20-40%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	mehanička oštećenja
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	40-60%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Opis analiziranog elementa	
Tipologija elementa	plastična dekoracija sjevernog pročelja
Oštećeni dio elementa (%)	40-60%
Materijal	žbuka
Kvaliteta procjene	niska

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	crne kore
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	60-80%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	mehanička oštećenja
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Građevna komponenta: Unutarnji okviri	
Dio dostupan za procjenu (%)	0
Pristutnost/odsutnost oštećenja	

Građevna komponenta: Vanjski okviri	
Dio dostupan za procjenu (%)	0
Pristutnost/odsutnost oštećenja	

11. Obrazac C – skulpture na zabatima palače Bakarčić**Obrazac C****Umjetnički oblikovani element**

ELEMENT**Tip:** Skulpture**Natpis:** _____**Autor:** _____**Smještaj:** na zabatima ugaonih pročelja**TEHNIČKI PODATCI****Materijal:** _____**Tehnika:** _____**Mjere****Broj dijelova:** 4**Visina:** _____**Širina:** _____**Dubina:** _____**Promjer:** _____

Umjetnički oblikovani element: Skulpture	
Dio dostupan za procjenu (%)	0
Pristutnost/odsutnost oštećenja	

12. Obrazac C – slikane dekoracije pročelja palače Bakarčić**Obrazac C****Umjetnički oblikovani element**

ELEMENT**Tip:** Slikane dekoracije pročelja**Natpis:** _____**Autor:** _____**Smještaj:** na svim vanjskim pročeljima između prozora u zoni 3. kata**TEHNIČKI PODATCI****Materijal:** _____**Tehnika:** fresco?**Mjere****Broj dijelova:** 34**Visina:** _____**Širina:** _____**Dubina:** _____**Promjer:** _____

Umjetnički oblikovani element: Slikane dekoracije	
Dio dostupan za procjenu (%)	100%
Pristutnost/odsutnost oštećenja	P

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	crne kore/prljavština
Težina oštećenja	2
Oštećeni dio elementa (%)	20-40%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

Analiza oštećenja	
Tipologija oštećenja	mehaničko oštećenje/vlaga
Težina oštećenja	2
Oštećeni dio elementa (%)	60-80%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-

13. Obrazac A – lučka skladišta 12 (XIII) i 13 (XV)**Obrazac A****Povijesna arhitektonska jedinica**

Županija	Primorsko-goranska
Oznaka kulturnog dobra	Z-2187
Pregledao	Anja Radelić
Nadležno tijelo	Konzervatorski odjel u Rijeci

ADMINISTRATIVNO-GEOGRAFSKI SMJEŠTAJ KULTURNOG DOBRA

Mjesto:	Rijeka
Općina/grad:	Rijeka
Ulica i kućni broj:	Budimpeštansko pristanište
Katastarska općina:	Stari grad
Katastarska čestica:	3363/1, 3363/2 i 3357

OBJEKT

Tip:	lučka skladišta
Klasifikacija:	profana graditeljska baština – industrijska baština

Naziv:	Lučka skladišta 12 i 13
Drugi nazivi	
Porijeklo naziva:	povijesni
Naziv:	Lučka skladišta XIII i XV
Autor:	Lajos Luigi Burgstaller (12); Vjenceslav Celligoi i Istvan Bacsak (13)

HIJERARHIJA

Vrsta: nepokretno kulturno dobro – pojedinačno

POVIJESNE ZABILJEŠKE

Kronologija

1) Izgradnja istočnog (12) skladišta

Stoljeće: 19.
Dio stoljeća: druga polovina
Godina/datum: 1893./1894.

Izvor/dokaz: Nana Palinić, „Povijesna skladišta riječke luke kao nacionalni i internacionalni unikum industrijske arhitekture“, *I. međunarodna konferencija u povodu 150. obljetnice Tvornice torpeda u Rijeci i očuvanja riječke industrijske baštine, Pro Torpedo*, Rijeka, 2003.

Arhitektura historicizma u Rijeci 1845.-1900.: arhitektura i urbanizam, Rijeka: Moderna galerija Rijeka, 2002.

Napomena: potonji izvor (Moderna galerija Rijeka, 2002.) navodi prvu godinu kao projekt, drugu kao izgradnju

2) Produžetak skladišta 12, odnosno izgradnja zapadnog (13) skladišta

Stoljeće: 19.

Dio stoljeća: druga polovina

Godina/datum: 1897./1898.

Izvor/dokaz: Nana Palinić, „Povijesna skladišta riječke luke kao nacionalni i internacionalni unikum industrijske arhitekture“, *I. međunarodna konferencija u povodu 150. obljetnice Tvornice torpeda u Rijeci i očuvanja riječke industrijske baštine, Pro Torpedo*, Rijeka, 2003. *Arhitektura historicizma u Rijeci 1845.-1900.: arhitektura i urbanizam*, Rijeka: Moderna galerija Rijeka, 2002.

Napomena: potonji izvor (Moderna galerija Rijeka, 2002.) navodi prvu godinu kao projekt, drugu kao izgradnju

3) Bombardiranje luke i oštećivanje skladišta

Stoljeće: 20.

Dio stoljeća: prva polovina

Godina/datum: 1943.-1945.

Izvor/Dokaz: Josip Kirinčić, „Tehnološki razvitak riječke luke“, u: *Riječka luka: povijest, izgradnja, promet*, ur. E. Dubrović, Muzej grada Rijeke, 2001.

4) Popravljanje skladišta i prilagodba skladištenju žita

Stoljeće:	20.
Dio stoljeća:	sredina
Godina/datum:	nakon 1945.
Izvor/dokaz:	Josip Kirinčić, „Tehnološki razvitak riječke luke“, u: <i>Riječka luka: povijest, izgradnja, promet</i> , ur. E. Dubrović, Muzej grada Rijeke, 2001.

PRAVNI STATUS I OGRANIČENJA

Pravni status:	zaštićeno kulturno dobro
UNESCO zaštita:	ne
Vlasništvo (općenito):	privatno
Vlasništvo (specifično):	Luka Rijeka

TEMELJNE FIZIČKE KARAKTERISTIKE

DIJELOVI KULTURNOG DOBRA (BROJ):	2
Tlocrt:	longitudinalni

IDENTIFIKACIJSKI PODATCI**Smještaj:** gradska zona

(npr.: povijesno središte/povijesno središte u gradskoj zoni/povijesno središte u ruralnoj zoni/gradska zona/ruralna zona)

STUPANJ AKTUALNE UPOTREBE**Upotreba bez ograničenja:** da (administracija)**DEKORACIJA****Stupanj plastične dekoracije interijera:** 0%**Stupanj plastične dekoracije eksterijera:** 1-20%**MJERE:**

Visina:		Broj vanjskih vrata:	
Dužina:		Broj unutarnjih vrata:	
Širina:		Okviri/rešetke:	
Ukupna površina:		Pokrov:	
Volumen nad zemljom:		Vertikalne veze:	
Volumen pod zemljom:		Unutarnje popločenje:	
Ukupan broj katova:	5	Vanjsko popločenje:	
Broj katova nad zemljom:	4	Broj prozora:	
Broj katova pod zemljom:	1		

Temelji:

Površina vertikalnih struktura:

Površina horizontalnih struktura:

Izvor: _____

FINI ZAVRŠNI SLOJEVI (m2):

nema

ZAŠTITNI SUSTAVI

nema

BILJEŠKE

manji dio u uporabi, veći dio zapušten

14. Obrazac A I – lučka skladišta 12 (XIII) i 13 (XV)

Obrazac A – Podatci o ranjivosti – prva razina procjene

Obrazac A	
Tipologija komponente	Temelji
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	0 – komponenta nije dostupna za procjenu
Odsutnost oštećenja	
Tipologija oštećenja	
Težina oštećenja	
Rasprostranjenost oštećenja (%)	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

Tipologija komponente	Strukture u elevaciji (vertikalne strukture)
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	60%
Odsutnost oštećenja	NE
Tipologija oštećenja	gubitak materijala, pukotine, hrđa
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	20-40%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	mjestimično novo zidanje
Koncentrirano/Raspršeno	R
Lokacija oštećenja	zastupljenije na morskoj strani

Tipologija komponente	Horizontalne strukture
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	50%
Odsutnost oštećenja	NE
Tipologija oštećenja	vlaga, hrđa, gubitak materijala
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-
Koncentrirano/Raspršeno	R

Lokacija oštećenja	-
--------------------	---

Tipologija komponente	Pokrov
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	0
Odsutnost oštećenja	
Tipologija oštećenja	
Težina oštećenja	
Rasprostranjenost oštećenja (%)	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

Tipologija komponente	Vertikalne veze
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	20%
Odsutnost oštećenja	NE
Tipologija oštećenja	gubitak materijala, hrđa
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	40-60%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-
Koncentrirano/Raspršeno	R
Lokacija oštećenja	-

Tipologija komponente	Unutarnje popločenje
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	50%
Odsutnost oštećenja	NE
Tipologija oštećenja	pukotine, prljavština
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	20-40%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-
Koncentrirano/Raspršeno	R
Lokacija oštećenja	-

Tipologija komponente	Vanjsko popločenje
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	100%
Odsutnost oštećenja	NE

Tipologija oštećenja	pukotine, biološka kolonizacija
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	20-40%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-
Koncentrirano/Raspršeno	R
Lokacija oštećenja	peroni s južne i sjeverne strane

Tipologija komponente	Obloga zida u unutrašnjosti
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	50%
Odsutnost oštećenja	NE
Tipologija oštećenja	vlaga, alteracija površinskih slojeva
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	40-60%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-
Koncentrirano/Raspršeno	R
Lokacija oštećenja	-

Tipologija komponente	Dekorativni elementi u unutrašnjosti
Prisutan/Odsutan	O
Dio dostupan za procjenu (%)	
Odsutnost oštećenja	
Tipologija oštećenja	
Težina oštećenja	
Rasprostranjenost oštećenja (%)	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

Tipologija komponente	Obloga zida u eksterijeru
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	90%
Odsutnost oštećenja	NE
Tipologija oštećenja	alteracija površinskih slojeva, gubitak materijala, biološka kolonizacija
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	60-80%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	žbukane zakrpe
Koncentrirano/Raspršeno	R

Lokacija oštećenja	-
--------------------	---

Tipologija komponente	Dekoratívni elementi u eksterijeru
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	100%
Odsutnost oštećenja	NE
Tipologija oštećenja	biološki napad, gubitak materijala, alteracija površinskih slojeva
Težina oštećenja	1
Rasprostranjenost oštećenja (%)	1-20%
Stupanj hitnosti	-
Intervencija	-
Koncentrirano/Raspršeno	R
Lokacija oštećenja	arhitektonska dekoracija

Tipologija komponente	Unutarnji okviri
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	0
Odsutnost oštećenja	
Tipologija oštećenja	
Težina oštećenja	
Rasprostranjenost oštećenja (%)	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

Tipologija komponente	Vanjski okviri*
Prisutan/Odsutan	P
Dio dostupan za procjenu (%)	0
Odsutnost oštećenja	
Tipologija oštećenja	
Težina oštećenja	
Rasprostranjenost oštećenja (%)	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

*Napomena: prozori razbijeni, rešetke zahrđale, vrata otvorena, zahrđala

Analiza funkcionalnosti instalacija*	
Tipologija instalacija	Odvodnja oborinskih voda
Prisutan/Odsutan	P
Nefunkcionalan	
Neadekvatan	X
Funkcionalan	
Težina oštećenja	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

Tipologija instalacija	Vodovodna mreža
Prisutan/Odsutan	P
Nefunkcionalan	X
Neadekvatan	
Funkcionalan	
Težina oštećenja	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

Tipologija instalacija	Sanitarna mreža
Prisutan/Odsutan	P
Nefunkcionalan	X
Neadekvatan	
Funkcionalan	
Težina oštećenja	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

Tipologija instalacija	Električne instalacije
Prisutan/Odsutan	P
Nefunkcionalan	X
Neadekvatan	
Funkcionalan	

Težina oštećenja	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

Tipologija instalacija	Grijanje
Prisutan/Odsutan	O
Nefunkcionalan	
Neadekvatan	
Funkcionalan	
Težina oštećenja	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

Tipologija instalacija	Ventilacija
Prisutan/Odsutan	P
Nefunkcionalan	X
Neadekvatan	
Funkcionalan	
Težina oštećenja	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

Tipologija instalacija	Dizalo
Prisutan/Odsutan	P
Nefunkcionalan	X
Neadekvatan	
Funkcionalan	
Težina oštećenja	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

Tipologija instalacija	Protupožarni sustav
Prisutan/Odsutan	O
Nefunkcionalan	

Neadekvatan	
Funkcionalan	
Težina oštećenja	
Stupanj hitnosti	
Intervencija	
Koncentrirano/Raspršeno	
Lokacija oštećenja	

***Napomena:** analiza se odnosi na skladišni dio, ne i na administrativni blok

POPIS IZVORA

Arhivski izvori

Državni arhiv u Rijeci, fond Tehnički uredi grada Rijeke:

HR-DARI-57/3.1.18.5 (5/1), kutija 85, nacrt pročelja crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije

HR-DARI-57/3.1.18.5 (4/1), kutija 85, nacrt zvonika crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije

HR-DARI-57/3.1.18.5 (5/2), kutija 85, nacrt pročelja crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije

Topoteka Državnog arhiva u Rijeci, <https://dar.topoteka.net/> (20.8.20.)

Internetski izvori

Carta del Rischio, <http://www.cartadelrischio.it/ita/poli.asp> (26.7.20.)

Carta del Rischio, <http://www.cartadelrischio.it/ita/info.asp> (28.7.20.)

Carta del Rischio, <http://www.cartadelrischio.it/ita/evoluzione.asp> (28.7.20.)

Carta del Rischio, <http://www.cartadelrischio.it/ita/vulnerabilita.asp> (29.7.20.)

Carta del Rischio, <http://www.cartadelrischio.it/ita/staticostrutturale.asp> (29.7.20.)

Carta del Rischio, <http://www.cartadelrischio.it/ita/modellologico.asp> (29.7.20.)

Carta del Rischio, <http://www.cartadelrischio.it/ita/antropica.asp> (29.7.20.)

Conservation Institute Canada, <https://www.canada.ca/en/conservation-institute/services/preventive-conservation.html> (28.7.20.)

Fiuman: Predstavljena obnovljena desna lađa Vele crikve,
<https://www.fiuman.hr/predstavljena-obnovljena-desna-lada-vele-crikve-ri/> (17.8.20.)

GeoPortal Hrvatskih voda,
<https://preglednik.voda.hr/?topic=Opasnosti%20od%20poplava&lang=hr&bgLayer=hr.raster.tk-crno-bijeli> (17.8.20.)

Grad Rijeka: Izrađena procjena ugroženosti od katastrofa i velikih nesreća,
<https://www.rijeka.hr/izradena-procjena-ugrozenosti-katastrofa-velikih-nesreca/> (31.7.20.)

Grad Rijeka: Povijest Rijeke, <https://www.rijeka.hr/gradska-uprava/povijest-rijeke/> (3.8.20.)

HRT Vijesti: Potresi kod Rijeke i Crikvenice, <https://vijesti.hrt.hr/614413/potres-kod-rijeke>
(26.7.20.)

HRT Vijesti: Veliki požar u riječkoj luci, <https://vijesti.hrt.hr/633484/velik-pozar-u-rijeckoj-luci>
(26.7.20.)

Hrvatske vode: Osigurano 135 milijuna kuna za multisenzorsko zračno snimanje RH za potrebe procjene smanjenja rizika od katastrofa, <https://www.voda.hr/hr/novosti/osigurano-135-milijuna-kuna-za-multisenzorsko-zracno-snimanje-rh-za-potrebe-procjene> (2.8.20.)

ING-GRAD d.o.o.: Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije, Rijeka, <http://www.ing-grad.hr/hr/projekti/povijesne-zgrade-i-sakralna-arhitektura/sakralna-arhitektura1/83-crkva-uznesenja-blazene-djevice-marije-rijeka> (17.8.20.)

Karte opasnosti od poplava i karte rizika od poplava, <http://korp.voda.hr/> (2.8.20.)

Karte potresnih područja Republike Hrvatske, <http://seizkarta.gfz.hr/karta.php> (2.8.20.)

Lujzinska cesta. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020., <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=37466> (3.8.20.)

Ministarstvo kulture RH, <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=23923> (31.7.20.)

Nastavni zavod za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije, <http://www.zzjzpgz.hr/zrak/index.php?show=zrak&file=postaje> (17.8.20.)

Nastavni zavod za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije, <http://www.zzjzpgz.hr/zrak/index.php> (2.8.20.)

Policijska uprava Primorsko-goranska, Ured načelnika policijske uprave, *Izješće o sigurnosnom stanju za 2017. godinu na području grada Rijeke*, siječanj 2018., <https://www.rijeka.hr/wp-content/uploads/2018/05/Izvje%C5%A1%C4%87e-o-stanju-sigurnosti-na-podru%C4%8Dju-grada-Rijeke-u-2017.-godini.pdf> (10.9.20.)

Procjena rizika od velikih nesreća za područje Primorsko-goranske županije, Primorsko-goranska županija, 2018.,
https://www2.pgz.hr/doc/ured_zupanije/CZ/Procjena%20rizika%20od%20velikih%20nesreca.pdf (10.9.20.)

Procjena ugroženosti stanovništva, materijalnih i kulturnih dobara i okoliša od katastrofa i velikih nesreća za grad Rijeku, 2010., sažetak dostupan na:
<https://www.rijeka.hr/wp-content/uploads/0201/10/Procjena-ugro%C5%BEnosti-stanovni%C5%A1tva-materijalnih-i-kulturnih-dobara-i-okoli%C5%A1a-od-katastrofa-i-velikih-nesre%C4%87a-za-Grad-Rijeku.pdf> (10.9.20.)

Registar kulturnih dobara, https://registar.kulturnadobra.hr/ (4.8.20.)

Riječka baština: Lučka skladišta 12 (XIII) i 13 (XV),
<https://rijekaheritage.org/hr/kj/luckaskladista1315> (5.8.20.)

Rijeka: Karte rizika od potresa, https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/rijeka-karte-rizika-od-potresa-6605055 (17.8.20.)

Scheduled Monument Condition Monitoring. A guide for owners, occupiers and land managers, Edinburgh: Historic Environment Scotland, 2016., http://pub-prod-sdk.azurewebsites.net/testharness/Publication/Index/f24f7680-5d39-4c31-8e5c-a6a400a78b54 (10.9.20.)

The Risk Map of Cultural Heritage, http://www.aec2000.eu/riskmap/english.htm (26.7.20.)

Damir Tulić, „Župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije u Rijeci“, deplijan izrađen u sklopu projekta *Mramor, pigmenti, zlato i svila - luksuzne umjetnine barokne Rijeke*, Rijeka: Sveučilište u Rijeci, 2017., https://baroknarijeka.uniri.hr/wp-content/uploads/2017/10/Asunta_deplijan_2a.pdf (10.9.20.)

Urbani, Giovanni, Enciclopedia Italiana - VI Appendice (2000),
http://www.treccani.it/enciclopedia/giovanni-urbani_%28Enciclopedia-Italiana%29/
(27.7.20.)

Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, NN 44/17, 62/20,
<https://www.zakon.hr/z/340/Zakon-o-za%C5%A1titi-i-o%C4%8Duvanju-kulturnih-dobara>
(10.9.20.)

POPIS LITERATURE

Monografske publikacije

Mihovil Andrijašević, *Razvitak riječke luke do 1918. godine : oblikovanje i graditelji*, disertacija, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, 1980.

Vinko Antić, *Povijest Rijeke*, Rijeka: Skupština općine Rijeka, 1988.

Cesare Brandi, *Theory of restoration*, Firenze: Nardini Ed., 2005.

Alessandra Bonazza i sur., *Safeguarding Cultural Heritage from Natural and Man-Made Disasters: A comparative analysis of risk management in the EU*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018.

Tancredi Carunchio, *Dal restauro alla conservazione: introduzione ai temi della conservazione del patrimonio architettonico*, Roma: Kappa, 1997.

Roberto Cecchi, Paolo Gasparoli, *Prevenzione e manutenzione per i beni culturali edificati*, Firenze: Alinea, 2010.

ICOMOS-ISCS, *Illustrated glossary on stone deterioration patterns*, ur. V. Vergès-Belmin, Champigny-sur-Marne: Ateliers 30 Impression, 2008.

Irvin Lukežić, *Nebo nad Kvarnerom*, Rijeka: Izdavački centar Rijeka, 2005.

Radmila Matejčić, *Kako čitati grad: Rijeka jučer, danas*, Rijeka: Adamić, 2007.

José Luiz Pedersoli Jr. i sur., *A Guide to Risk Management of Cultural Heritage*, Sharjah: ICCROM-ATHAR Regional Conservation Centre, 2016.

Tea Sušanj, *Historijat crkve Blažene Djevice Marije u Rijeci i povijesna analiza nepokretnog inventara (dio elaborata konzervatorsko-restauratorskih radova)*, Rijeka: Konzervatorski odjel u Rijeci, 2002.

Danko Šourek, *Altarističke radionice na granici: barokni mramorni oltari u Rijeci i Hrvatskom primorju*, Zagreb: Leykam International, 2015.

UNESCO / ICCROM / ICOMOS / IUCN, *Managing Disaster Risks for World Heritage*, 2010.

Biserka Živković, *Stambene palače historicizma u Rijeci*, diplomski rad, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, 2004.

Poglavlja u knjigama i zbornicima

Arhitektura historicizma u Rijeci 1845. - 1900.: Arhitektura i urbanizam, Rijeka: Moderna galerija Rijeka – muzej moderne i suvremene umjetnosti, 2002. (katalog)

Ninfa Cannada Bartoli, „La carta del rischio per l’edilizia storica: un esempio applicativo“, u: *Lo spessore storico in urbanistica*, Milano: S.A.P., 1999.

May Cassar i sur., „Sustainable solutions in the conservation and protection of historic monuments and archaeological remains: a critical assessment of European research needs“, u: *Air Pollution and Cultural Heritage*, London: Taylor&Francis Group, 2004.

Simona D’Ascola, „Il manuale tecnico: la definizione delle problematiche“, u: *La conservazione programmata del patrimonio storico architettonico*, ur. Stefano Della Torre, Milano: Guerini, 2003.

Marco Dezzi Bardeschi i sur., „Approcci metodologici“, u: *Il manuale del restauro architettonico*, ur. Luca Zevi, Roma: Mancosu Editore, 2002.

Daina Glavočić, „Sakralna arhitektura“, u: *Arhitektura historicizma u Rijeci 1845. - 1900.: Arhitektura i urbanizam*, Rijeka: Moderna galerija Rijeka – muzej moderne i suvremene umjetnosti, 2002.

Daina Glavočić, „Stambena arhitektura“, u: *Arhitektura historicizma u Rijeci 1845. - 1900.: Arhitektura i urbanizam*, Rijeka: Moderna galerija Rijeka – muzej moderne i suvremene umjetnosti, 2002.

Josip Kirinčić, „Tehnološki razvitak riječke luke“, u: *Riječka luka: povijest, izgradnja, promet*, ur. Ervin Dubrović, Rijeka: Muzej grada Rijeke, 2001.

Julija Lozzi Barković, „Arhitektura historicizma u Sušaku“, u: *Arhitektura historicizma u Rijeci 1845. - 1900.: Arhitektura i urbanizam*, Rijeka: Moderna galerija Rijeka – muzej moderne i suvremene umjetnosti, 2002.

Olga Magaš, „Urbani razvoj Rijeke“, u: *Arhitektura historicizma u Rijeci 1845. - 1900.: Arhitektura i urbanizam*, Rijeka: Moderna galerija Rijeka – muzej moderne i suvremene umjetnosti, 2002.

Radmila Matejčić, „Barok u Istri i Hrvatskom primorju“, u: Anđela Horvat, Radmila Matejčić, Kruno Prijatelj, *Barok u Hrvatskoj*, Zagreb: Sveučilišna naklada Liber, 1982.

Rossela Moioli, „Il manuale d'uso“, u: *La conservazione programmata del patrimonio storico architettonico*, ur. Stefano Della Torre, Milano: Guerini, 2003.

Nana Palinić, „Prometne zgrade“, u: *Arhitektura historicizma u Rijeci 1845. - 1900.: Arhitektura i urbanizam*, Rijeka: Moderna galerija Rijeka – muzej moderne i suvremene umjetnosti, 2002.

Nana Palinić, „Povijesna skladišta riječke luke kao nacionalni i internacionalni unikum industrijske arhitekture“, u: *Zbornik I. Međunarodne konferencije u povodu 150. obljetnice tvornice torpeda u Rijeci i očuvanja riječke industrijske baštine*, Rijeka: Pro Torpedo Rijeka, 2005.

Valeria Pracchi, „Il programma di conservazione: indicazioni di metodo per le attività preventive“, u: *La conservazione programmata del patrimonio storico architettonico*, ur. Stefano Della Torre, Milano: Guerini, 2003.

Jasna Rotim Mahić, „Lučka skladišta“, u: *Riječka luka: povijest, izgradnja, promet*, ur. Ervin Dubrović, Rijeka: Muzej grada Rijeke, 2001.

Chiara Sotgia, „Il programma di conservazione: indicazioni di metodo per le attività diagnostiche“, u: *La conservazione programmata del patrimonio storico architettonico*, ur. Stefano Della Torre, Milano: Guerini, 2003.

Milica Trkulja, „Riječka luka kronologija“, u: *Riječka luka : povijest, izgradnja, promet*, ur. Ervin Dubrović, Rijeka: Muzej grada Rijeke, 2001.

Sergio Urbisci, Enrica Mozzi, „La Carta del Rischio del Patrimonio Culturale lombardo online“, u: *Atti della 11° Conferenza Nazionale ASITA*, Torino, 2007.
(<http://atti.asita.it/Asita2007/Pdf/024.pdf>)

Članci

Giorgio Accardo i sur., „Il Sistema Informativo Territoriale della Carta del Rischio“, u: *ARKOS – Scienza e Restauro dell'Architettura* 10 (2005.)

Josip Atalić i sur., „Rizik od potresa za Hrvatsku: pregled istraživanja i postojećih procjena sa smjernicama za budućnost“, u: *Građevinar* 10 (2019.)

Pio Baldi i sur., „Models and Methods for The Construction of Risk Maps for Cultural Heritage“, u: *Journal of the Italian Statistical Society* 1 (1995.)

Ninfa Cannada Bartoli i sur., „Carta del rischio del patrimonio culturale. Il polo regionale della Lombardia“, u: *Bollettino ICR* 6-7 (2003.)

Simon Lambert, „Italy and the history of preventive conservation“, u: *Conservation, Exposition, Restauration d'Objets d'Art EGG* 1 (2010.)

Nana Palinić, „Povijesna skladišta riječke luke“, u: *Sušačka revija* 42/43 (2003.)

Nana Palinić, „Nestanak europske luke-modela“, u: *Novi Kamov* 3 (2003.)

Nana Palinić, „Rane armiranobetonske konstrukcije u riječkoj luci“, u: *Građevinar* 61 (2009.)

Valentina M. Sessa, „La Carta del Rischio del patrimonio culturale: l'esperienza della Lombardia“, u: *Aedon* 3 (2000.)

Daniele Spizzichino i sur., „Beni culturali e rischio idrogeologico in Italia“, u: *Bollettino ICR* 27 (2013.)

POPIS SLIKOVNIH PRILOGA

Slika 1: Simon Lambert, „Italy and the history of preventive conservation“, u: *Conservation, Exposition, Restauration d'Objets d'Art EGG 1* (2010.)

Slika 2: Giorgio Accardo i sur., „Il Sistema Informativo Territoriale della Carta del Rischio“, u: *ARKOS – Scienza e Restauro dell'Architettura* 10 (2005.)

Slika 3: Patrizia Bonanni i sur., *L'impatto dell'inquinamento atmosferico sui beni di interesse storico-artistico esposti all'aperto*, Roma: APAT, 2006.

Slika 4: Marco Dezzi Bardeschi i sur., „Approcci metodologici“, u: *Il manuale del restauro architettonico*, ur. Luca Zevi, Roma: Mancosu Editore, 2002.

Slike 5, 7, 16, 17, 18, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51: Anja Radelić

Slika 6:

https://svkri.uniri.hr/digitalno/files/original/Rijeka_i_svijet_u_19._stolje_u/Panorama_Rijeke_sredinom_19._stolje_a./Panorama_Rijeke_sredinom_19._stolje_a.1.jpg (25.8.20.)

Slika 8: Radmila Matejčić, *Kako čitati grad: Rijeka jučer, danas*, Rijeka: Adamić, 2007.

Slike 9, 10: *Arhitektura historicizma u Rijeci 1845. - 1900.: Arhitektura i urbanizam*, Rijeka: Moderna galerija Rijeka – muzej moderne i suvremene umjetnosti, 2002.

Slike 11, 12, 13, 14: *Topoteka Državnog arhiva u Rijeci*, <https://dar.topoteka.net/> (20.8.20.)

Slika 15: *Forum Lokalpatrioti Rijeka*, <https://www.lokalpatrioti-rijeka.com/forum/viewtopic.php?f=244&t=2939> (26.8.20.)

Slika 19: na temelju karte preuzete s *Rijeka: Karte rizika od potresa*,
<https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/rijeka-karte-rizika-od-potresa-6605055> (17.8.20.)
uredila Anja Radelić

Slike 20, 21, 22: na temelju karata preuzetih s *GeoPortal Hrvatskih voda*,
<https://preglednik.voda.hr/?topic=Opasnosti%20od%20poplava&lang=hr&bgLayer=hr.raster.tk-crno-bijeli> (17.8.20.) uredila Anja Radelić

SUMMARY

The paper presents the development of the idea and methodology of the Risk Map as an instrument and a strategy of preventive conservation. On the example of three chosen cultural goods of the city of Rijeka – church of the Assumption of the Blessed Virgin Mary, Bakarčić palace, port warehouses 12 (XIII) and 13 (XV) – application of modified (descriptive) Risk Map model is shown. This model relies primarily on regional, Lombard model of the Risk Map. Apart from vulnerability of chosen cultural goods, environmental hazards and risk that arises from it, opportunities and obstacles for the implementation of the Risk Map in Croatia are presented. In addition to the context determined by Risk Map methodology, the selected cultural goods are also presented in a broader, art historical context, and this way some additional questions about the monuments themselves are opened. The result of the paper are proposals for priorities in conservation among the three chosen cultural goods and, in accordance with the fundamental idea of the Risk Map, indication of the need for smaller and regular maintenance interventions. Given the experimental nature of the research and the consequent adjustments, drawing attention to the strategy of preventive conservation and presenting the Risk Map as a quality, applicable and effective method is considered to be the key result.

KEY WORDS

church of the Assumption of the Blessed Virgin Mary, Risk Map, Bakarčić palace, port warehouses 12 (XIII) and 13 (XV), preventive conservation